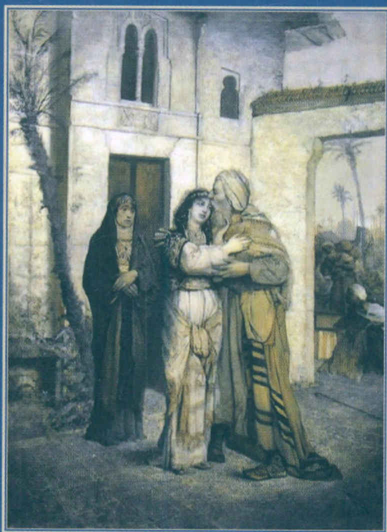
Gotthold Ephraim
Lessing

NATANAS IŠMINTINGASIS

Gotthold Ephraim Lessing

NATANAS IŠMINTINGASIS

Penkių veiksmų draminė poema

Iš vokiečių kalbos išvertė
ANTANAS A. JONYNAS

NAUJOJI ROMUVA | VILNIUS | 2014

UDK 821.112.2-2
Le329

Versta iš: Gotthold Ephraim Lessing.
Nathan der Weise. Philipp Reclam jun.
GmbH&Co., Stuttgart. Durchgesehene
Ausgabe 2000. (Universal Bibliothek Nr. 3)

Knygos išleidimą parėmė
Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija

Leidėjai ir vertėjas nuoširdžiai dėkoja
Moses Mendelssohno centrui
Europos žydų studijoms Potsdame
(*Moses Mendelssohn Zentrum für europäisch-jüdische Studien*)
už bendradarbiavimą leidžiant šią knygą

Už paramą knygos vertimui vertėjas dėkoja
Europos vertėjų kolegijai Štralene
(*Europäisches Übersetzer-Kollegium in Straelen*)
ir Moses Mendelssohno fondui Erlangene

Viršelyje – Maurycy Gottlieb. *Recha pasitinka tėvą*, 1877
Anna Rosina de Gasc. *G. E. Lessingo portretas*, 1768

ISBN 978-609-8035-28-5

Nathan der Weise.

Ein

Dramatisches Gedicht,

in fünf Aufzügen.

Introite, nam et heic Dii sunt!

APVD GELLIVM.

Von

Gotthold Ephraim Lessing.

1779.

Introite, nam et heic Dii sunt! *

Apud Gellium

* Įeikit, nes ir čia dievai yra!

Veikėjai

Sultonas SALADINAS
ZITA, jo sesuo
NATANAS, turtingas Jeruzalės žydas
RECHA, jo įdukterė
DAJA, krikščionė, tačiau gyvenanti žydo namuose kaip Rechos draugė
Jaunas RITERIS VIENUOLIS
DERVIŠAS
Jeruzalės PATRIARCHAS
VIENUOLIS
EMYRAS ir keletas Saladino mameliukų

Veiksmas vyksta Jeruzalėje

PIRMAS VEIKSMAS

Pirmas paveikslas

Veiksmas vyksta Natano namų prieškambaryje.
NATANAS grįžta iš kelionės. DAJA jį pasitinka

DAJA.
Tai jis! Tai Natanas! Garbė per amžius,
Kad jūs namo sugrįžot pagaliau.
NATANAS.
Taip, Daja, dėkui Dievui! Bet kodėl
Sakai tą „pagaliau“? Nejaugi aš
Anksčiau žadėjau grįžt? O gal galėjau?
Nuo Babilono lig Jeruzalės, žinai,
Kai nuolatos tau tenka tai kairėn,
Tai dešinėn pasukti, susidaro
Ne vienas šimtas mylių; o skolom
Išgauti, tai pati juk supranti,
Nemaža tenka pastangų padėti,
Ir laiko trunka.
DAJA.
Natanai, o varge,

Kokia baisi nelaimė tuo metu
Ištikt galėjo! Jūsų namas...

NATANAS.

Degė.
Tai jau esu girdėjęs. Dieve duok,
Kad tai jau viskas, ką išgirsti lemta.

DAJA.

Galėjo supleškėt lig pamatų.

NATANAS.

Tada statytis tektų, Daja, naują;
Ir, aišku, patogesnį.

DAJA.

Tai teisybė!
Bet daug netrūko, kad ir Recha būtų
Kartu sudegus.

NATANAS.

Kas sudegus? Recha?
To negirdėjau. Na, tada... Tada
Ir jokio namo man jau nebereiktų.
Sakai, sudegus! Ką? Tikrai sudegus?
Ji iš tiesų sudegus? Na, sakyk!
Ko tu tyli! Žudyk, bet nekankink
Ilgiau. O, taip, ji bus sudegus...

DAJA.

Jeigu taip

Nutikę būtų, ar pirmoji nepraneščiau?

NATANAS.

Tai kam taip gąsdini mane? O Recha!
O mano Recha!

DAJA.

Jūsų? Jūsų Recha?

NATANAS.

Kad aš kada kitaip negu savu
Vaiku vadinčiau šią būtybę!

DAJA.

Negi
Jūs viską, ką tik turit, lygiai taip
Savu vadinat?

NATANAS.

Ją labiausiai! Visa,
Ką jau turiu, sėkmės ir prigimties
Dėka esu įgijęs. Vien tik šito turto
Nusipelniau dorybe.

DAJA.

Ak, kaip brangiai
Man tenka, Natanai, mokėt už jūsų
Gerumą! Jeigu gerumu gali
Vadinti tai, kas kėslais grįsta.

NATANAS.

Kėslais?

Kokiais dar kėslais?

DAJA.

Sąžinė mana...

NATANAS.

Palauk, tada dar leisk man apsakyt...

DAJA.

Manoji sąžinė, sakau...

NATANAS.

Klausyk,

Kokių aš audinių Babilone
Tau pripirkau – dailių ir prabangiausių!
Net Rechai parvežiau ne puikesnius!

DAJA.

Kas man iš to! Turiu jums pasakyt,
Kad sąžinė ilgiau tylėt neleidžia.

NATANAS.

O šitos sagės, auskarai šitie
Kaip tau patiks? Šis žiedas, grandinėlė,
Kuriuos aš tau Damaske suradau –
Pačiam net nekantru.

DAJA.

Koks vis tik jūs!

Jums tiktai dovanot ir dovanot!

NATANAS.

Imk iš širdies – kaip duoda, ir tylėk!

DAJA.

Tyliu! Kas, Natanai, dar abejoja,
Kad jūs – pats garbingumas ir kilnumas!
Tačiau...

NATANAS.

Tačiau esu tik žydas. Taip,
Tai nori pasakyti?

DAJA.

Ko aš noriu,
Jūs žinote geriau.

NATANAS.

Tad ir tylėk.

DAJA.

Aš ir tyliu. Bet žinot: jei prieš Dievą
Kas nors dabar nutiktų nuodėminga,
O aš nei sustabdyti, nei pakeisti
To negalėsiu, – kaltas jūs!

NATANAS.

Aš kaltas!
Bet kurgi ji? Kur slepias Recha? Daja,
Jei tu man nemeluoji! Ar ji žino,
Kad aš grįžau?

DAJA.

Tai jūs man pasakykit!
Ji dar visa iš baimės tebevirpa.

Kur eina, ką galvoja – prieš akis
Vis dar tos liepsnos plaikstos. Jos dvasia
Užmigus budi, o pabudus miega:
Tai vos ne kaip žvėris, tai angeliukas.

NATANAS.

Vargšelė! Toks jau tas žmogus!

DAJA.

Šį rytą
Gulėjo atmerktom akim, atrodė
Lyg mirus. Tik staiga kad šoks, suriks:
„Klausyk! Klausyk! Tai mano tėvo kupriai!
O štai ir jo paties mieliausias balsas!“ –
Ir vėl akis užmerkė: jos galva,
Kaip buvo paremta ranka, nusviro
Ir krito ant pagalvių. Aš prie vartų!
Ir štai – iš tikro jūs! Jūs pats įžengiat!
Stebuklas! Visą laiką siela jos
Tebuvo su jumis – ir juo.

NATANAS.

Su juo?
Kokiu dar juo?

DAJA.

Su tuo, kur iš liepsnų ją
Išgelbėjo.

NATANAS.

Kas jis? Kur jis dabar?
Kas, kas išgelbėtojas mano Rechos?

DAJA.

Tai jaunas riteris vienuolis, jis
Čia buvo keletą dienų prieš tai
Kaip suimtas belaisvis atgabentas,
Bet Saladinas skyrė jam malonę.

NATANAS.

Vienuolis riteris, kuriam sultonas
Gyvybę dovanojo? Per stebuklą
Gyva išliko Recha? Dieve!

DAJA.

Jeigu
Jisai gyvybės – netikėto savo
Laimikio – vėl nebūtų drąsiai metęs
Pavojun, šiandien Rechos nebebūtų.

NATANAS.

Kur jis, tasai kilnusis vyras, Daja?
Kur jis? Aš noriu pulti jam prie kojų.
Juk davėte jam pradžiai, ką iš turtų
Buvau palikęs jums? Ką tik turėjot?
Ir prižadėjot dar? Kur kas daugiau?

DAJA.

NATANAS.

Ne?!

DAJA.

Nieks nė nematė, kaip
Jis pasirodė ir paskui pradingo.
Nesusivokdamas namuos, vien iš
Klausos, apsiaustu savo apsigobęs,
Per dūmus ir liepsnas įskriejo narsiai,
Girdėdamas tiktai pagalbos šauksmą.
Jau manėm, kad ir jis ten žus, tačiau
Staiga iš dūmų ir ugnies išniro,
Ją nešdamas tvirtam glėby ant rankų.
Nepaisydamas mūsų padėkų,
Šaltai ir abejingai savo grobį
Paguldė priešais mus ir prasispraudęs
Per minią – dingo.

NATANAS.

Bet, tikiuos, ne amžiams.

DAJA.

Pirmom dienom regėdavome jį
Po palmėm vaikštinėjantį, kurios
Ten gobia Prisikėlusiojo kapą.
Susižavėjus nulėkiau prie jo:
Dėkojau, aukštinau, įkalbinėjau,
Kviečiau bent vieną sykį dar pažvelgt,

Į droviąją būtybę pažiūrėt,
Kuri nurimt negali, padėkos
Neišraudojus jam prie kojų.

NATANAS.

Ir?

DAJA.

Jis liko kurčias prašymams, deja.
Kandžiai tik šaipės, ypač iš manęs...

NATANAS.

Kol taip atbaidė...

DAJA.

Ką jūs, anaiptol!
Sekiojau paskui jį kiekvieną dieną,
Kasdien sulaukdama naujų patyčių.
Ko tik neteko man ištvert! Mielai
Iškęsčiau šimteriopai tiek! Tačiau
Seniai jo nebematome po palmėm,
Kur gobia Prisikėlusiojo kapą;
Nežino niekas, kur jisai pradingo.
Jums keista? Ką jūs manot?

NATANAS.

Aš svarstau,
Kaip tai paveikt turėjo tokią sielą,
Kaip Rechos. Pasijusti taip atstumtai
Žmogaus, kurį norėtum garbint, būti

Paniekintai, kada pati jauties
Negalinti jo traukai atsispirti;
Čia širdžiai su protu sunku sutarti,
Kas ką įveiks – ar neapykanta
Viskam, ar neviltis, – čia dar neaišku.
O gal ir niekas nelaimės – vaizduotė,
Į ginčą įsivėlusi, padaro
Svajotoju – tai protas keičia širdį,
Tai kitąsyk širdis pakeičia protą.
Prasti mainai! Jei aš pažįstu Rechą,
Tai taip ir bus: jinai svajoja.

DAJA.

Betgi
Taip droviai, nekaltai.

NATANAS.

Kaip besvajotų!

DAJA.

Viena jai – na, jei jums patinka – goda
Itin brangi. Tas riteris vienuolis
Nežemiškas esąs, ne šio pasaulio;
Tai buvęs angelas, kurio globon
Ji mažą savo širdį nuo vaikystės
Vis manė patikėjus; tad jisai
Iš debesų, kur paprastai būnąs,
Šį sykį riterio pavidalu liepsnon

Atskriejęs gelbėt jos. Nesišypsokit!
Kas žino! Juokitės, bet neatimkit
Jai tos iliuzijos, kuri bendra
Krikščioniui, musulmonui, kaip ir žydui.
Saldžios iliuzijos!

NATANAS.

Ir man saldžios!
Na, eik, žvitrioji Daja, pažiūrėk,
Ką veikia Recha, gal galiu su ja
Pasikalbėt. O jau tada surasiu
Tą angelą globėją nežabotą.
Ir jeigu jis dar teiksis čia, žemai,
Tarp mūsų, pasirodyt, jei dar geis
Sušvist savuoju riteriškumu
Netramdomu – jį rasiu būtinai
Ir pristatysiu čia.

DAJA.

Uždavinys
Ne iš lengvų.

NATANAS.

Tada saldi svajonė
Užleistų vietą dar saldesnei tiesai:
Nes, Daja, patikėk manim, kad žmogui
Už angelą žmogus vis tiek mielesnis, –
Manau, jog nebepyksi ją išvydus

Išgijusią nuo angelų svajonių.

DAJA.

Koksai jūs geras, ir sykiu žiaurus!
Einu! Bet štai! Ir ji pati ateina.

Antras paveikslas

RECHA ir TIE PATYS

RECHA.

Nejau iš tikro jūs čia, mano tėve?
Maniau, kad man tik jūsų balsas girdis.
Na, ko jūs stovit? Kokios upės, dykros,
Kokie kalnai dar skiria mus? Akis
Į akį stovim juk, o savo Rechos
Jūs neskubat džiaugsmingai apkabinti?
Vargšelė Recha, ji sudegt galėjo!
Nesudegė vos vos! Jus ima šiurpas?
O, taip! Žiauri, klaiki mirtis sudegti!

NATANAS.

Vaikeli! Mielas kūdiki!

RECHA.

Jums teko
Ir Tigrą, ir Eufratą, ir Jordaną,

Ir dar – net nežinau kokias – upes
Įveikti? Kaip dažnai viena drebėjau
Dėl jūsų, kol pati vos nežuvau
Ugny! Nes nuo tada, kai vos ugny
Nepražuvau, man rodos, kad mirtis
Vandenyje – palaima ir malonė,
Ir atgaiva. Bet jūs juk nepaskendot,
O aš – o aš taipogi nesudegus.
Mes turim džiaugtis, šlovindami Dievą!
Tai jis, juk jis ir jus, ir jūsų laivę
Nematomojo angelo sparnais
Viršum klastingų upių nešė. Jis juk,
Jis davė ženklą angelui manajam,
Kad *matomas* baltais sparnais mane
Išneštų iš liepsnos...

NATANAS.

(Baltais sparnais!
O taip! Vienuolio riterio apsiaustas...
Balti skvernai...)

RECHA.

Aš jį mačiau, mačiau,
Kai nešdamas mane liepsnas jis sklaidė
Savais sparnais. Juk aš mačiau, juk aš
Regėjau angelą prieš savo veidą;
Tai buvo *mano* angelas.

NATANAS.

Taip, Recha
To, žinoma, verta. Ir jis gražesnio
Nebuvo nieko matęs, kaip ir ji.

RECHA.

Kam bandot pataikauti, tėve, kam?
Ar angelui, ar sau?

NATANAS.

Bet jeigu net
Tiktai žmogus – žmogus, kokių gamta
Kasdien pagimdo, būtų šią pagalbą
Suteikęs, ar jis neturėtų tau
Tapt angelu? Turėtų tapt ir taptų.

RECHA.

Ne tokiu angelu, o ne! Jis tikras,
Jis buvo tikras angelas! Juk jūs,
Jūs pats argi nemokėte manęs,
Kad gali būt, jog angelai yra,
Ir kad geriausiesiems iš tų, kurie
Jį myli, jis pasiunčia ir stebuklą?
O aš juk myliu jį.

NATANAS.

Ir jis tave;
Ir nuolatos tokiems kaip tu jis siunčia
Stebuklą, kaip tai darė nuo pasaulio

Pradžios.

RECHA.

Man gera tai girdėt.

NATANAS.

Nejau?
Vien tik dėl to, kad tai natūralu,
Kad pernelyg kasdieniškai atrodo,
Jog paprasčiausiai riterio vienuolio
Išgelbėta esi, – argi dėl to
Stebuklas sumenkėja? Juk stebuklo
Visa didybė ta, kad mus tikrieji
Stebuklai gali bet kada ištikti,
O ir ištinka. Jeigu taip nebūtų,
Ką mąstantis žmogus išvis vadintų
Stebuklu? Negi tai, ką pavadina
Vaikai, išvydę nematytą daiktą,
Kuris atrodo jiems naujovė?

DAJA.

Norit
Jos ir be to jau iškankintą protą
Šiom subtilybėm visiškai sujaukti?

NATANAS.

O tu palauk! Atrodo, mano Rechai
Per mažas tai stebuklas, kad *žmogus*
Ją gelbėjo, patsai tik per stebuklą

Nemenką likęs gyvas? Iš tiesų,
Ar menkas tai stebuklas? Kur girdėta,
Kad Saladinas riterio vienuolio
Kada pasigailėtų? Kad kada
Vienuolis riteris prašytų jo
Pasigailėti? Kad tikėtųs? Jam
Pasiūlyti už laisvę įmanytų
Ką nors daugiau negu odinį diržą,
Kurį svarina kalavijas, ar
Daugių daugiausia savo plieno durklą?

RECHA.

Aš, tėve, supratau. Kaip tik todėl
Tai ir nebuvo riteris vienuolis;
Jis juo tik dėjos. Ligi šiol nė vienas
Iš riterių, atvesdintų nelaisvėn,
Mirties Jeruzalėje neišvengė;
Ir laisvas po Jeruzalę nevaikšto
Nė vienas: kaip tad jis galėtų naktį
Gera valia išgelbėt?

NATANAS.

Žiū, gudruolė!
Na, Daja, rėžk. Juk iš tavęs žinau,
Kad jį čia atgabeno kaip belaisvį.
Be abejo, girdėjai ir daugiau.

DAJA.

Taip kalbama išties; tačiau sykiu
Kartojama, kad riterio vienuolio
Sultonas pagailėjęs, mat jisai
Be galo panėšėjęs į jo brolį,
Kurį labai mylėjo Saladinas.
Bet ar ne dvidešimt jau metų bus
Praėję, kaip tas brolis nebegyvas,
Nei kaip, nei kur jis mirė – nežinau,
Taigi kažko sunkoka patikėti,
Tai nelabai į tiesą panašu.

NATANAS.

Ek, Daja! O kodėl tuo netikėt?
Gal – kaip dabar matau – tiktai dėl to,
Kad dar labiau neįtikėtinu
Tikėti norisi labiau? Kodėl
Sultonas, kuris savo artimuosius
Taip myli, negalėjo savo brolio
Jaunystėje mylėti ypatingai?
Ar du veidai negali būt panašūs?
Ar atminimai kartais nesukyla?
Tie patys bruožai tais pačiais jausmais
Neatsišaukia? Nuo kada? Tad kur
Neįtikinamumas slypi? Aišku,
Tau, gudragalve Daja, tai jau būtų

Anoks stebuklas, vien tiktai *tavaisiais*
Reikėtų... – na, norėjau pasakyti –
Vertėtų patikėt.

DAJA.

Nesišaipykit.

NATANAS.

Tai tu šaipaisi. Juk tada išeina,
Kad tavo išsigelbėjimas, Recha,
Stebuklu tampa, galimu tik tam,
Kuris griežčiausius sprendimus karalių,
Bet kokius jų planus vos prisilietęs
Lengvai paversti gali žaidimu,
Ar net juokingu farsu.

RECHA.

Mano tėve!
Jūs žinote, nemėgstu, kai aš klystu.

NATANAS.

Tau, atvirkščiai, patinka, kai pamoko.
Žiūrėk! Kakta – stati ar nusklembta;
Tiesi, kumpa arba kuprota nosis;
O antakiai – nežymūs, išsišovę,
Savaip išlinkę; net menkiausias niekas –
Koks linkis, apgamas arba raukšlelė
Ant veido to laukinio europiečio:
Ir tai tave išgelbėja iš gaisro

Čia, Azijoj. Ar tai nėra stebuklas
Jums, taip ištroškusioms stebuklų? Tai
Kokių dar angelų jūs pasigendat?

DAJA.

O kam tai kenkia, Natanai, jei aš
Galiu paklausti, jei, nepaisant nieko,
Mieliau linksti galvot, kad ne žmogaus,
O angelo išgelbėtas esi?
Ar šitaip mes prie nesuvokiamosios
Pirminės priežasties nepriartėjam
Labiau?

NATANAS.

Puikybė! Visa tai – puikybė!
Taip geležinis puodas iš žarijų
Sidabro žnyplėm geidžia būt ištrauktas,
Tada ir jis – sidabro vertas. Kurgi!
O kam tai kenkia, klausi? Kam tai kenkia?
Tada paklausiu aš: o kam į naudą?
Nes tavo „kad arčiau prie Dievo būtum“
Nesąmonė yra ir šventvagystė.
Tačiau tai kenkia, šiaip ar taip, tai kenkia.
Šen! Paklausykit – argi ne tiesa,
Kad tai būtybei, kas jinai bebūtų –
Žmogus ar angelas, – abi, tu ypač,
Mielai pasitarnautumėt kiek galit?

Argi ne taip? Na, angelui kokiom,
Kokiom didžiausiomis tarnystėm galit
Atsidėkot, darydamos jam gera?
Jūs galit jam dėkoti; dūsaut, melstis;
Prieš jį susižavėjusios ištirpti;
Jo šventą dieną galit pasninkauti,
Aukas aukoti. Štai ir viskas. Man gi
Visad atrodo, kad nebent jūs pačios
Ir artimieji čia kur kas daugiau
Išlošia negu angelas. Jisai
Nuo jūsų pasninko nepasotės;
Jo jūsų aukos nepraturtins; jis
Netaps puikesnis nuo aistringų liaupsių;
Galia nuo jūsų meilės neišaugs.
Ar ne? Bet jei kalbėsim apie žmogų!

DAJA.

Na, žinoma, jei būtų jis žmogus,
Kur kas daugiau jam padaryt galėtum.
Ir Dievas mato, kaip mes to norėjom!
Bet jis juk nenorėjo, jis juk nieko
Nepageidavo visiškai; tiktai
Užsisklendė savy, tarytum nieko
Netrūktų jam, lyg angelas koks būtų, –
Tik jie tokie ir gali būt.

RECHA.

Galiausiai,

Kada jisai visai pradingo...

NATANAS.

Dingo?

Kaip tai pradingo? Kad nebesirodo
Po palmėm?.. Argi jūs tikrai visur
Ieškojot, kur jisai galėtų būti?

DAJA.

Na, ne.

NATANAS.

Ne, Daja? Ne? Tada matai –
Štai ir žala! Svajotojų žiaurumas!
Gal šitas angelas dabar kur serga!..

RECHA.

Jis serga!

DAJA.

Serga! Netiesa!

RECHA.

Koks šiurpas
Mane nupurtė! Daja, pažiūrėk,
Kakta visa šalta staiga kaip ledas.

NATANAS.

Jis frankas, šitas klimatas ne jam;
Jis jaunas; prie sunkios tarnybos, bado,

Ilgų budėjimų nepratęs.

RECHA.

Serga!

DAJA.

Taip gali būti – Natanas tik spėja.

NATANAS.

Jis guli – be draugų, be pinigų,
Kad bent nusisamdytų draugą.

RECHA.

Tėve!

NATANAS.

Be priežiūros, paguodos, patarimo –
Laimikis skausmui, gyvas jaukas mirčiai.

RECHA.

Kur? Kur jisai?

NATANAS.

Tasai, kurs dėl vienos,
Kurios nei matęs buvo, nei regėjęs, –
Pakako vien tik to, kad ten žmogus, –
Į ugnį puolė...

DAJA.

Pagailėkit jos!

NATANAS.

Kuris išgelbėtosios nenorėjo
Net artimiau pažint, kad jai nereiktų

Skolingai jaustis...

DAJA.

Natanai, nereikia!

NATANAS.

Ir netgi stengės jos nebesutikti –
Nebent reikėtų antrą kartą gelbėt –
Pakaktų, kad žmogus...

DAJA.

Prašau, nutilkit!

NATANAS.

Kuriam bemirštančiam viena paguoda –
Kad gerą darbą padarei!

DAJA.

Nutilkit!

Jūs žudot ją!

NATANAS.

O tu jį nužudei!
Taip nužudyt galėjai. Recha, Recha!
Tai vaistai, ne nuodai, kuriuos tau siūlau.
Jis gyvas! – atsipeikėk! – gal ir sveikas,
Ir nė nemanė sirgt!

RECHA.

Tikrai? Jis gyvas?

Jis neserga?

NATANAS.

Tikrų tikriausiai gyvas.
Už gėrį, šičia padarytą, Dievas
Dar čia atlygina. Tad eik! Tačiau,
Tikiuosi, supratai, kad daugel kartų
Lengviau yra tik *pamaldžiai svajoti,*
Negu *daryti gera*? Kaip smagu
Į pamaldžias svajas nugrimzti kartais,
Kad tik nereiktų – savo kėslo aiškiai
Nė nesuvokiant – kad tiktai nereiktų
Ką gero imt ir padaryt.

RECHA.

Ak, tėve!
Ak, tėve, nepalikit savo Rechos
Daugiau ilgam vienos! O gal jisai
Taip pat išvyko kur?

NATANAS.

Na, eikit! Gal.
Matau, kad musulmonui ten parūpo
Nenukrauti kupranugariai mano.
Pažįstat jį?

DAJA.

Tai dervišas jūsiškis.

NATANAS.

Kas?

DAJA.

Dervišas, kur lošdavot šachmatais!

NATANAS.

Al Hafis? Tai Al Hafis?

DAJA.

Iždininkas

Dabar sultono.

NATANAS.

Kaip? Al Hafis? Vėl tu

Sapnuoji? Tai iš tikro jis! Ateina.

Na, dinkit greit! Ir ką gi mes išgirsim!

Trečias paveikslas

NATANAS ir DERVIŠAS

DERVIŠAS.

Neklystat! Jūsų akys nemeluoja!

NATANAS.

Nejaugi tu čia? Dervišе! Tokiais

Drabužiais...

DERVIŠAS.

O kodėl gi ne? Jūs manot,

Kad dervišas visai jau nieko vertas?

NATANAS.

Na, kam gi taip? Tik aš visad galvojau,
Kad tikras dervišas pats sau neleistų
Viešon tarnybon stot.

DERVIŠAS.

Pranašas mato!
Gal aš netikras, visko gali būti.
Nors, jeigu reikia...

NATANAS.

Reikia? Jis privalo?
Joksai žmogus neturi privalėti,
O dervišas – ką jis privalo?

DERVIŠAS.

Jei
Kas nors dorai paprašo, o jisai
Tą prašymą teisingu pripažįsta,
Tada privalo.

NATANAS.

Tepaliudys Dievas!
Esi teisus. Leisk apkabint, žmogau!
Juk dar galiu tave draugu laikyti?

DERVIŠAS.

Ir net neklausiat iš pradžių, kuo aš tapau?

NATANAS.

Nepaisant to, kuo tu tapai!

DERVIŠAS.

Netgi
Jei tapčiau tokiu asmeniu valstybėj,
Kad bičiuliautis nederėtų?

NATANAS.

Bent jau
Širdy dar dervišu likai, tikiuosi.
Asmuo valstybėj – tai tiktai drabužis.

DERVIŠAS.

Kuris taipogi prašos pagarbos.
Tai kaip jūs manot? Spėkit! Kuo aš jūsų
Namuos galėčiau tapti?

NATANAS.

Dervišu;
Niekuo daugiau. Nors, greta to, nebent –
Virėju.

DERVIŠAS.

Nuolankiai dėkoju! Tam,
Kad savo amatą tuoj pat pamirščiau.
Virėju! Gal ir vynininku dar?
Sutikit, kad sultonas Saladinas
Geriau mane pažįsta. Aš tapau
Jo iždininku.

NATANAS.

Tu?.. Pas jį?

DERVIŠAS.

Suprantat:
Didysis iždas dar globoj jo tėvo,
Man patikėtas jo namų, mažasis.

NATANAS.

Namai jo nemaži.

DERVIŠAS.

Ir didesni,
Nei manot jūs; juk elgeta kiekvienas,
Gali sakyti, irgi jo namiškis.

NATANAS.

Bet Saladinas elgetų nemėgsta...

DERVIŠAS.

Taip, kad tiesiog svajoja išnaikinti,
Nors ir pačiam dėl šito tikslo tektų
Pavirsti elgeta.

NATANAS.

Garbė sultonui!
Aš lygiai taip manau.

DERVIŠAS.

Juo jau ir virsta
Tarp kita ko! Iš jo visų lobynų
Kiekvieną dieną saulei nusileidus
Nė trupinio nelieka. Ką iš ryto
Suplauna potvynis, to vakarop

Nė ženklo...

NATANAS.

Nes kanalai iš dalies
Kiauri, jų nei pripildyt, nei užtvenkti
Beveik nebeįmanoma.

DERVIŠAS.

Taiklu!

NATANAS.

Patyriau tai!

DERVIŠAS.

Suprantama, nekas,
Kai grifas jaučias tarp maitų valdovas,
Bet kai jisai maita tarp grifų – viskas
Dar dešimtsyk prasčiau.

NATANAS.

O ne, ne taip!
Tu klysti, derviše!

DERVIŠAS.

Bepiga jums
Kalbėt! Prašau: ką duosit man? Jei norit –
Vieta laisva.

NATANAS.

O tau jinai ką duoda?

DERVIŠAS.

Man? Ne kažkiek. Bet jūs – bet jūs tenai

Galėtumėt gerai pasiganyti.
Nes kai atoslūgis ižde – o taip
Dažniausiai būna, – galite išsyk
Šliuzus pakelti: plūstelės srovė,
O jūs procentus imat, kiek patiks.

NATANAS.

Ir dar procentus nuo procentų nuo
Procentų?

DERVIŠAS.

Žinoma!

NATANAS.

Kol kapitalas
Galų gale pavirs grynais procentais.

DERVIŠAS.

Tai jūsų nevilioja? Tai rašykit
Draugystei atsisveikinimo laišką!
Teisybę sakant, aš iš jūsų būtent
Labai daug vyliaus.

NATANAS.

Iš tikrųjų? Ko gi?

DERVIŠAS.

Kad jūs padėsit man šitoj tarnyboj
Garbingai pareigą atlikt ir nuolat
Man savo kasą atvirą laikysit.
Jūs purtot galvą?

NATANAS.

Tik supraskim mudu
Teisingai vienas kitą! Reikia skirti
Du dalykus. Štai tau – be abejonės!
Al Hafiui, dervišui, negaila nieko,
Ir ką turiu, visad viskuo dalinsiuos.
Tačiau vardan Al Hafio defterdaro,
Tarnaujančio sultonui Saladinui,
Tai jam...

DERVIŠAS.

Turbūt neklysiu: visada juk
Jūs geras tiek, kiek esate protingas,
Na, o protingas tiek, kiek išmintingas?
Kantrybės! Gal ir du jūs Hafius matot,
Bet jiedu atskirai ilgai nevaikščios.
Štai šie garbingi rūbai, Saladino
Skirti man – jie tikrai nespės išblukti,
Nespės jie virsti skudurais, kurie
Ant derviš0 pečių labiau pritiktų, –
Jeruzalėj kabos greit ant vinies,
O aš, basom klajodamas prie Gango,
Su mokytojais karštą smėlį minsiu.

NATANAS.

Tai į tave jau panašiau.

DERVIŠAS.

Ir lošiu

Su jais šachmatais.

NATANAS.

Tau tikra palaima!

DERVIŠAS.

O ar jūs žinot, kas mane sugundė?
Kad nebereiks pačiam man elgetauti?
Kad turčiumi galėsiu apsimesti
Prieš elgetas? Ar kad galėsiu mirksniu
Ir turtingiausią elgetą paversti
Skurdžiausiu turčium?

NATANAS.

Tai ne tavo būdas.

DERVIŠAS.

Tai buvo dar didesnė neskonybė!
Aš pirmą kartą meilikavimo
Saldybę pajutau, kai Saladinas
Naiviais ir geraširdžiais paklydimais
Malonino ir gundė.

NATANAS.

Būtent kaip?

DERVIŠAS.

„Tik vargšas skurdžius elgeta supranta,
Ką reiškia skurdžium būt, tik skurdžius gali

Žinot, kaip skurdžiams išmaldą dalinti.
O tavo pirmtakas, – kalbėjo jis, –
Man buvo pernelyg šiurkštus ir šaltas.
Jei duodavo, tai darė nenorom,
Tik iškamantinėjęs įsakmiai
Pirma gavėją, nuolatos suirzęs,
Kad tas tik stoką mini, jam dar reikia
Ir priežastis žmogaus stokos žinoti,
Kad pagal priežastį niekingai godžiai
Galėtų dydį išmaldos pasverti.
Al Hafis toks nebus! Tokio nedosniai
Dosnaus jis neparodys Saladino!
Al Hafis – tai ne vamzdžiai užsikimšę,
Kurie jo vandenis skaidrius ir tyrus
Paverčia nešvaria čiurkšle putota.
Al Hafis mąsto, jaučia taip, kaip aš!"
Taip meiliai paukštininko švilpis čirpė,
Kad žiū – jau tinkluose kikilis. Paikša!
Aš paikšų paikša!

NATANAS.

Derviše, iš lėto,

Ramiau!

DERVIŠAS.

O ką! Ar buvo ne paikystė
Šimtus ir tūkstančius žmonių išsunkti,

Marinti, prievartauti, plėšti, smaugti,
Kad prieš kelis draugu galėtum dėtis
Žmonijos? Argi ne paikystė buvo
Bandyt mėgdžiot Aukščiausiąją Malonę,
Kuri nepasirinkdama dalija
Dosnumą ir blogiesiems, ir geriesiems,
Ir dykvietėse, ir laukuos, ir saulei
Nušvitus danguje, ir pliaupiant lietui,
Juoba kai tavo delnas – tai ne sauja
Aukščiausiojo. Ką? Argi ne paikystė?

NATANAS.

Gana! Nurimk!

DERVIŠAS.

Dar leisk ir *savo*
Paikystę išsakyti! Ar nėra tai
Paikystė visoje šitoj paikystėj
Dar sugebėt įžvelgti gerą pusę,
Ir vardan tos gerosios pusės imtis
Tokioj paikystėj dalyvauti? Na?
Ne taip?

NATANAS.

Al Hafi, pasistenk nedelsęs
Į savo dykumą sugrįžt. Bijau,
Kad būtent tarp žmonių gali užmiršti,
Kaip būti žmogumi.

DERVIŠAS.

Ir man baisu.

Tad likite sveiki!

NATANAS.

Taip spėriai? Nagi,
Palauk, Al Hafi! Dykuma nedings!
Nagi, palauk! Kad jis mane girdėtų!..
Ehei, Al Hafi, čion!.. Jisai nuėjo;
O aš dar būčiau jį mielai užklausęs
Apie mūsiškį riterį vienuolį.
Gal jis žinotų ką.

Ketvirtas paveikslas

DAJA skubiai įeina. NATANAS

DAJA.

O Natanai!

NATANAS.

Na, ko?

DAJA.

Jis vėl čia pasirodė! Jis
Vėl pasirodė!

NATANAS.

Kas gi, Daja, kas?

DAJA.

Jis! Jis!

NATANAS.

Kas jis? Ar maža *jų* aplink?
Na, taip! Dabar tik jūsų Jis belikęs...
Taip neturėjo būti! Netgi jei
Jis angelas – taip neturėjo būti!

DAJA.

Jisai ir vėl po palmėm vaikštinėja
Pirmyn atgal; nusiskina datulę.

NATANAS.

Ir valgo jas? Kaip riteris vienuolis?

DAJA.

Nesišaipykite. Godus jos žvilgsnis
Jį atpažino pro tankynę palmių;
Ji seka jį neatitraukdama
Akių. Ji liepė paprašyt, kad jūs
Negaišdamas nueitumėt pas jį.
Jinai maldauja jūsų, paskubėkit!
Ji duos pro langą ženklus, ar jisai
Link mūsų eina, ar tolyn į sodą.
O, paskubėkit!

NATANAS.

Nuo kupranugario
Tiesiai, taip, kaip stoviu? Ar nebus tai
Nepadoru? Tu nuskubėk pas jį,
Eik ir pranešk, kad aš esu parvykęs.
Įsidėmėk, kad jis, žmogus garbingas,
Tiktai man nesant nenorėjo žengti
Į svetimus namus, o kai pats tėvas
Pakviečia, jis tikrai mielai ateis.
Na, eik, sakyk, kad aš liepiau pakviesti,
Kviečiu širdingai...

DAJA.

Veltui viskas! Jis
Čia neis. Nes jis, trumpai pasakius, neis
Pas jokį žydą.

NATANAS.

Na, tai eik bent tam,
Kad jį nors truputėlį sulaikytum.
Bent neišleisk jo iš savų akių.
Tu eik, o aš tuoj iš paskos ateisiu.

Natanas nuskuba į vidų, Daja išeina į lauką

Penktas paveikslas

Scenoje aikštė, po palmėmis pirmyn atgal vaikšto RITERIS VIENUOLIS. VIENUOLIS kiek atokiau nuo jo stebi iš šono, tarsi vis nedrįsdamas užkalbinti

RITERIS VIENUOLIS.

Tas ne iš nuobodžio sekioja!.. Žiū,
Vis dairos į rankas!.. Gerasis broli...
O gal derėtų jus vadinti tėvu?

VIENUOLIS.

Tik broliu – aš tik įžadų nedavęs
Vienuolis, nuolankiausias jūsų tarnas.

RITERIS VIENUOLIS.

Gerasis broli, jeigu kuo galėčiau!..
Bet, Dievas mato! – neturiu...

VIENUOLIS.

Ir vis tik
Dėkingas iš širdies! Tūkstanteriopai
Atlygins Dievas ir už gerą valią.
Nes duoda ne kas turi, o kas nori.
Nors aš visai ne išmaldos pas tamstą
Esu pasiųstas.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet vis tiek – pasiųstas?

VIENUOLIS.

Na, taip; iš vienuolyno.

RITERIS VIENUOLIS.

Kur aš ką tik
Tikėjaus rast vietelę papietauti
Drauge su broliais?

VIENUOLIS.

Gaila, bet stalai
Visi kaip tyčia buvo užimti;
Bet gal dabar kartu sugrįžkim?

RITERIS VIENUOLIS.

Kam?
Seniai mėsos nevalgiau jau, – tačiau
Ar pirmąsyk? Datulės štai sunoko.

VIENUOLIS.

Būk atsargus su šitais vaisiais, pone.
Blužnis patvinksta valgant jų per daug
Ir melancholijon žmogus panyra.

RITERIS VIENUOLIS.

Gal melancholijos kaip tik ir trokštu?
Bet jūs juk ne dėl šito įspėjimo
Pasiųstas esat čia?

VIENUOLIS.

O, ne! Turiu
Šiek tiek išsiteirauti apie jus,

Kaip sako, perkąst.

RITERIS VIENUOLIS.

Jūs man pats tai sakot?

VIENUOLIS.

Kodėl gi ne?

RITERIS VIENUOLIS.

(Gudrus broliukas!) Jūsų
Ten, vienuolyne, daug?

VIENUOLIS.

Aš nežinau.
Žinau tik, pone, kad turiu paklusti.

RITERIS VIENUOLIS.

Tad ir paklūstate daug negudravęs?

VIENUOLIS.

Antraip anoks tai būtų paklusnumas,
Gerasis pone.

RITERIS VIENUOLIS.

(O naivume šventas!)
Tada teks manimi ir patikėt,
Kas taip mane geriau pažinti geistų –
Galiu prisiekt, kad ne jūs pats.

VIENUOLIS.

Ar man
Derėtų? O ir kam man tai?

RITERIS VIENUOLIS.

Tai kam gi
Smalsumas šitas pridera ir kam jis
Taip reikalingas? Kam gi?

VIENUOLIS.

Aš manyčiau,
Kad patriarchui. Būtent jis mane
Pas jus kaip tik ir siuntė.

RITERIS VIENUOLIS.

Patriarchas?
Argi ne jis geriausiai žino, ką
Raudonas kryžius ant apsiausto balto
Galėtų reikšti?

VIENUOLIS.

Tai žinau ir aš.

RITERIS VIENUOLIS.

Ko dar? Aš riteris vienuolis, broli;
Be to, belaisvis. Dar galiu pridurt:
Nelaisvėn patekau aš prie Tebnino,
Pilies, kurią mes baigiantis paliauboms
Norėjome užimti, kad paskui
Patrauktumėm Sidono link; pridursiu:
Iš dvidešimties sugautųjų vienas
Ir tik vienintelis pasigailėtas
Sultono: taigi jūsų patriarchas

Jau žino viską, ką žinoti reikia;
Daugiau nei reikia.

VIENUOLIS.

Vargiai tai daugiau,
Nei jis jau žino. Vis dėlto rūpėtų
Jam sužinot, kodėl gi jūsų, pone,
Sultonas Saladinas pagailėjo;
Tik vieno jūsų.

RITERIS VIENUOLIS.

Aš tiek pat žinau. Jau
Klūpėjau aš ant išskleisto apsiausto
Apnuogintu kaklu ir laukiau kirčio,
Bet netikėtai pervėrė mane
Skvarbiu žvilgsniu sultonas Saladinas,
Artyn staiga prišoko ir pamojo.
Mane pakėlė jie, rankas atrišo;
Norėjau padėkot; jo akyse
Išvydau ašaras: jis tyli, aš –
Taip pat; jisai nuėjo – aš likau.
Kodėl, ir ką tai reiškia, teatspėja
Pats patriarchas.

VIENUOLIS.

Jis iš to nusprendė,
Kad Viešpats jus didiems darbams, didingiems
Išsaugoti numatęs.

RITERIS VIENUOLIS.

Taip, didingiems!
Žydaitę iš liepsnos nasrų ištraukti;
Smalsius piligrimus lydėt Sinajun,
Ir dar daugybei panašių.

VIENUOLIS.

Jų bus dar!
Šitie, beje, taip pat nėra prasti.
Bet gal pats patriarchas jau dabar
Kur kas svarbesnį darbą jums numatęs.

RITERIS VIENUOLIS.

Nejau? Taip manot, broli? Gal jis jums
Užsiminė ką nors?

VIENUOLIS.

O, taip! Tiktai
Turiu prieš tai ištyrinėti poną,
Ar esat būtent tas žmogus.

RITERIS VIENUOLIS.

Na, taip;
Tiktai ištirt! (Norėčiau pažiūrėti,
Kaip jis ten tyrinės mane!) Ir kaip?

VIENUOLIS.

Galbūt mažiausiai gaišim, jei aš ponui
Iškart atskleisiu patriarcho norą.

RITERIS VIENUOLIS.

Puiku!

VIENUOLIS.

Jisai per poną pageidautų
Laiškelį perduot.

RITERIS VIENUOLIS.

Perduot? Aš nesu
Pasiuntinys. Ir tai jau būtų darbas
Kur kas labiau šlovingas, nei žydaitę
Ištraukti iš liepsnos!

VIENUOLIS.

Turėtų būti!
Nes – sako patriarchas – šiam laiške –
Žinia, lemtinga visai krikščionybei.
Kas šį laiškelį pristatytų, tam,
Kaip sako patriarchas, danguje
Aukščiausiasis atlygins, ypatingą
Uždėdamas karūną, o karūnos
Šitos, kaip sako patriarchas, niekas
Nėra vertesnis, pone, negu jūs.

RITERIS VIENUOLIS.

Nei aš?

VIENUOLIS.

Nusipelnyt šitos karūnos,
Kaip sako patriarchas, vargiai kas

Labiau nei jūs ir sugebėtų, pone.

RITERIS VIENUOLIS.

Nei aš?

VIENUOLIS.

Jisai, esą, čia laisvas, gali
Visur aplinkui dairinėtis, jis
Išmano, kaip šturmuoti miestą ir
Kaip ginti jį; stiprybes ir silpnybes,
Kaip sako patriarchas, Saladino
Naujai išmūrytos vidinės sienos
Įvertinti galėtų kuo geriausiai,
Ir tai aiškiausiai apsakyti Dievo,
Kaip sako patriarchas, karžygiams.

RITERIS VIENUOLIS.

Gerasis broli, jei taip aš bent kiek
Geriau laiškelio turinį žinočiau...

VIENUOLIS.

Bet jo – jo nežinau gerai ir aš.
Tačiau karaliui skirtas jis Pilypui.
O patriarchas... Aš ir pats dažnai
Stebėdavaus – jisai žmogus juk šventas,
Kurio juk visos mintys danguje, –
Kaip sugeba kartu jis nusileisti
Žemyn į šio pasaulio subtilybes.
Jam tai turėtų būt labai nelengva.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir ką? Ką patriarchas?

VIENUOLIS.

Tiksliai žino,
Ir iš patikimų šaltinių, kur,
Kokiom jėgom ir kaip, iš kokio krašto
Pradės sultonas savo karo žygį
Tuo atveju, jei sugalvotų pulti.

RITERIS VIENUOLIS.

Jisai tai žino?

VIENUOLIS.

Taip, ir jis norėtų
Pranešt karaliui visa tai, Pilypui,
Kad tas daugmaž galėtų apskaičiuoti,
Ar iš tiesų pavojus toks grėsmingas,
Jog reiktų su Saladinu paliaubas,
Kurias taip narsiai ordinas jūsiškis
Sulaužė andai, vėl atkurt iš naujo,
Nepaisant, kiek jam tai kainuotų.

RITERIS VIENUOLIS.

Štai tau
Ir patriarchas! Šit kaip! Maloningas
Narsusis vyras nori, kad aš tapčiau
Ne šiaip sau pasiuntiniu, o – šnipu.
Tad pasakykit savo patriarchui,

Gerasis broli, kad, kiek sugebėjot
Mane ištirti, galit teigt, jog visas
Šis reikalas – ne man. Aš dar turįs
Save laikyt belaisviu; o svarbiausia –
Aš riteris vienuolis, mano darbas
Vienintelis – kalaviju mojuoti,
O ne tarnaut šnipu.

VIENUOLIS.

Taip ir maniau!
Ir negaliu už tai ant pono pykti.
Tačiau geriausio dar nepasakiau.
Čia patriarchas neseniai aptiko,
Kaip ta tvirtovė Libane vadinas
Ir kur jinai yra, kur apdairusis
Sultono Saladino tėvas slepia
Neišsemiamą savo iždą, iš
Kurio kariuomenę apmoka bei
Kitas karybos išlaidas. Slaptais
Keliais į tą tvirtovę Saladinas
Dažnai išvyksta, veik be apsaugos.
Ar aišku?

RITERIS VIENUOLIS.

Anei kiek.

VIENUOLIS.

Kas gali būti

Lengviau nei Saladiną ten užklupti
Ir vietoje pribaigt? Jus krečia šiurpas?
O, pasišovėlių ieškot nereikia –
Jau siūlos du dievoti maronitai.
Jei tik narsuolis koks juos imtųs vesti,
Jie nesispyriotų.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir tuo žmogum
Jūsiškis patriarchas pasirinko
Mane?

VIENUOLIS.

Jisai galvoja, kad karalius
Pilypas su džiaugsmu ištiestų ranką
Pagalbos iš Ptolemaidės.

RITERIS VIENUOLIS.

Man?
Man, broli? Man? Jūs nieko negirdėjot?
Jūs pirmą kartą girdit, koks ryšys
Mane susiejo su Saladinu?

VIENUOLIS.

Žinia, aš tai girdėjau.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir vis tiek?

VIENUOLIS.

Taip, patriarchas sako, visa tai

Puiku, bet ordinas ir Dievas...

RITERIS VIENUOLIS.

Nieko

Nekeičia! Jūs man siūlote niekšybę!

VIENUOLIS.

Kaip pažiūrėsi, patriarchas sako,
Kad tai prieš žmones žema, bet prieš Dievą...

RITERIS VIENUOLIS.

Atimti jam gyvybę, kai esu
Už savąją skolingas Saladinui?

VIENUOLIS.

Bjauru! Tačiau, kaip sako patriarchas,
Sultonas vis dar krikščionybės priešas,
Ir tapt draugu nenusipelno teisės.

RITERIS VIENUOLIS.

Draugu? Aš tik niekšu nenoriu tapti,
Niekšu nedėkingiausiu!

VIENUOLIS.

Suprantu tai!

Nors, sako patriarchas, neprivalom
Skolingi būti nei žmonėm, nei Dievui,
Ar juo labiau dėkot, jei paslauga
Daryta apie mus net negalvojant.
Kadangi kalbama, jog Saladinas jūsų,
Kaip sako patriarchas, pagailėjo

Tiktai todėl, kad jūs visa esybe
Jam pasirodėt panašus į brolį...

RITERIS VIENUOLIS.

Ir tai jau žino patriarchas? Na ir?..
O! Jeigu aš žinočiau! Saladinai!
Galbūt gamta tik vieną mano bruožą
Ir tavo brolio išvaizdoj įspaudė,
Nors nieks jam neatliepia mano sieloj?
O jei atliepia, privalau užgniaužti,
Kad tik patikčiau jūsų patriarchui?
O, ne, gamta taip nemeluoja! Dievas
Neprieštarauja sau savuos darbuos!
Neaitrinkit tulžies! Keliaukit, broli!

VIENUOLIS.

Einu; ir išeinu kur kas linksmesnis
Nei atėjau. Atleiskite man, pone.
Mes vienuolyne turime paklusti.

Šeštas paveikslas

RITERIS VIENUOLIS ir DAJA, kuri jau kurį laiką stebėjo riterį vienuolį ir dabar prieina prie jo

DAJA.

Kaip suprantu, vienuolis ne puikiausios
Jį nuotaikos paliko. Kas man lieka –
Vis tiek surizikuosiu.

RITERIS VIENUOLIS.

Jos betrūko!
Ne veltui sako priežodis: vienuolis
Ir boba – tarsi vieno velnio saujos.
Dabar ir svaido iš vienos į kitą.

DAJA.

Ką aš matau? Tai jūs? O, dėkui Dievui!
Kilnusis riteris! Tūkstanteriopai
Dėkoju Dievui! Kurgi buvot dingęs
Tą visą laiką? Tikimės, nebuvot
Susirgęs?

RITERIS VIENUOLIS.

Ne.

DAJA.

Juk esat sveikas?

RITERIS VIENUOLIS.

Taip.

DAJA.

O mes taip susirūpinusios buvom
Dėl jūsų.

RITERIS VIENUOLIS.

Taip?

DAJA.

Turbūt išvykęs buvot?

RITERIS VIENUOLIS.

Atspėjot.

DAJA.

Ir tik šiandien grįžot?

RITERIS VIENUOLIS.

Vakar.

DAJA.

Šiandien kaip tik ir Rechos tėvas grįžo.
Ir Recha gali jau tikėtis?

RITERIS VIENUOLIS.

Ko?

DAJA.

Ko jūsų jau daugybę kartų prašėm.
Dabar ir pats jos tėvas kviečia jus
Primygtiniausiai. Jis iš Babilono
Pargrįžo, dvidešimt kupranugarių

Lydėdamas, sunkiausiai apkrautų,
Ir pargabeno prieskonių tauriųjų,
Vertingų audinių ir brangenybių
Iš Indijos, iš Sirijos ir Persų,
Netgi iš Kinų – ko tik rado.

RITERIS VIENUOLIS.

Nieko
Nepirksiu.

DAJA.

Garbina jį jo tautiečiai
Kaip kunigaikštį. Tačiau tai, kad žmonės
Jį išmintinguoju Natanu vadina,
O ne turtinguoju, – dažnai stebiuosi.

RITERIS VIENUOLIS.

Jo tautai išmintingas ir turtingas,
Matyt, tas pats.

DAJA.

Bet jį visų pirmiausia
Geruoju Natanu vadint derėtų.
Nes jūs negalit net įsivaizduoti,
Koks geras jis. Vos spėjo sužinoti,
Ką jums skolinga Recha, – tai reikėjo
Matyti: tą akimirką jis nieko
Nebūtų pagailėjęs.

RITERIS VIENUOLIS.

Nagi nagi.

DAJA.

Nueikite tenai ir pamatysit.

RITERIS VIENUOLIS.

Kad jau akimirka praėjo?

DAJA.

Argi,
Jei jis blogesnis būtų, aš tiek laiko
Pas jį toliau gyvenčiau? Gal jūs manot,
Kad stinga man orumo kaip krikščionei?
Ir man lopšy juk niekas nežadėjo,
Kad aš kada vien tam į Palestiną
Su vyru atsibelsiu, kad žydaitę
Sūpuodama auginčiau. Mano vyras
Brangusis buvo ištikimas tarnas,
Kuris šlovingoj Frydricho kariaunoj
Už jo imperiją ginklu...

RITERIS VIENUOLIS.

Jis buvo
Šveicaras gimęs, ir prigerti upėj
Su Imperatoriška Didenybe
Didi garbė jam teko ir malonė.
Taip, moterie! Kiek sykių visą šitą
Istoriją jau esat man kartojus?
Gal liausitės mane sekiojus kartą?

DAJA.

Sekiojus! Dieve mielas!

RITERIS VIENUOLIS.

Taip, sekiojus.
Daugiau nenoriu jūsų nei matyti
Anei girdėti! Negeidžiu, kad nuolat
Primintumėte, ką esu padaręs, –
Kai tai dariau, aš nieko negalvojau;
O kai dabar iš naujo pagalvoju,
Ir man pačiam mįslė atrodo. Nors
Gailėtis to nesigailiu. Bet, žinot,
Jeigu dar sykį toks įvykis nutiktų,
Jūs būtumėt kalta, jei aš ne taip
Skubėčiau gelbėt; jei pasidomėčiau
Prieš tai – ir leisčiau suplešketi tam,
Kas pleška.

DAJA.

Sergėk Dieve!

RITERIS VIENUOLIS.

Nuo šio laiko
Gal padarykit tokią bent malonę,
Ir nepažinkite manęs daugiau.
Aš to prašau. Ir neužkarkit man
Ant sprando tėvo. Žydas lieka žydas.
Aš netašytas švabas. Tos mergaitės

Paveikslas jau seniai išblėso sieloj;
Jei ten kada ir buvo.

DAJA.

Bet jūsiškis
Jos sieloj – ne.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet kas dabar iš to?
Ir kas toliau?

DAJA.

Kas žino? Nevisad
Žmogus yra toksai, koks jis atrodo.

RITERIS VIENUOLIS.

Tačiau retai geresnis. (*Eina*)

DAJA.

Dar palaukit!
Na, kur jūs einat?

RITERIS VIENUOLIS.

Moterie, prašau,
Aš mėgstu tarp šių palmių vaikštinėti,
Nepadarykit taip, kad jų nekęsčiau.

DAJA.

Ir eik sau, vokiškas loky! Bet man
Reik nepamesti pėdsakų šio žvėrio.

Nuseka atsilikusi jam iš paskos

ANTRAS VEIKSMAS

Pirmas paveikslas

Scenoje Sultono rūmai. SALADINAS *su* ZITA *lošia šachmatais*

ZITA.

Na, kas tau, Saladinai? Susikaupk!
Kaip čia dabar žaidi?

SALADINAS.

Sakai, ne taip?
O aš maniau...

ZITA.

Man gal ir neblogai,
Ir tai vargu. Atsistatyk ėjimą.

SALADINAS.

Kodėl?

ZITA.

Nes žirgą laisvą palikai.

SALADINAS.

Išties. Tai šitaip.

ZITA.

O tada šakutės.

SALADINAS.

Vėl tu teisi. Tada šachuoju.

ZITA.

Ką tai
Tau duos? Aš paeinu pirmyn – ir tu
Lieki toje pačioj padėtyje.

SALADINAS.

Na, taip, atrodo, man iš šitų gniaužtų
Nebepavyks ištrūkti be aukos.
Na, imk tą mano žirgą.

ZITA.

Kam jis man?
Geriau einu į priekį.

SALADINAS.

Tu man nieko
Nedovanoji. Tai, sakai, renkies
Ne žirgą, o poziciją.

ZITA.

Galbūt.

SALADINAS.

Atrodo, kad ėjimų apskaičiuoti
Tau niekas nepadėjo. Tai žiūrėk!
Nesitikėjai?

ZITA.

Aišku! Kaip galėjau
Tikėtis, kad paliksi dovanų
Valdovę.

SALADINAS.

Aš valdovę palikau?

ZITA.

Matau,
Kad mano šiandien tūkstantis dinarų,
Ir nė vienos monetos priedo.

SALADINAS.

Kaip tai?

ZITA.

Dar klausi! Tu juk iš visų jėgų
Pralošti stengies. Bet iš to man džiaugsmo
Labai nedaug. Jau neminėsiu to,
Kad šitaip lošti nėr visų smagiausias
Užsiėmimas, – bet ar ne daugiausia
Aš iš tavęs laimiu pralošdama?
Ar bent kada tu to, kas pastatyta,
Norėdamas paguost, kad pralaimėjau,
Nesi man dvigubai padovanojęs?

SALADINAS.

Ak taip! Tai gal, sesute, būtent tu
Pralošdavai, nes stengdavais pralošti?

ZITA.

Na, bent jau gali būti, kad per tavo
Dosnumą, mano mielasai broleli,
Aš neišmokstu lošt kur kas geriau.

SALADINAS.

Bet mes užsišnekėjom. Tu eini!

ZITA.

Žodžiu, taip lieka? Ką gi – aš šachuoju!
Ir – dvigubai šachuoju!

SALADINAS.

Šito šacho,
Deja, nepastebėjau, be valdovės
Teks likt.

ZITA.

O dar galėjai ją išgelbėt?
Na, pažiūrėk...

SALADINAS.

Ne, ne; imk tą valdovę.
Su figūra šita man visados
Nesiseka.

ZITA.

Ar tik su figūra?

SALADINAS.

Nereikia! Menkas nuostolis! Gynyba
Dar laikos kuo puikiausiai.

ZITA.

Aš ne sykį
Esu pamokyta broliuko, kaip derėtų
Ceremoningai elgtis su valdovėm. (*Nekerta jos*)

SALADINAS.

Ar kirsi, ar nekirsi – kaip sau nori,
Bet man jinai jau nebeegzistuoja.

ZITA.

O kam ją kirsti? Šachas! Darsyk – šachas!

SALADINAS.

Na, na, toliau.

ZITA.

Vėl šachas! Šachas! Šachas!

SALADINAS.

Ir matas!

ZITA.

Ne visai; gali dar žirgu
Pridengti; arba dar kaip. Nors dabar jau
Nebesvarbu.

SALADINAS.

Teisybė! Tu laimėjai:
Al Hafis sumokės. Pakvieskit jį!
Tuoj pat! Tu, Zita, nelabai ir klydai,
Lošiau nedėmesingai, išsiblaškęs.
Ir apskritai: kas čia mums nuolat neša

Šias figūras, nugludintas vienodai,
Kurių aš ir atskirt nebeįstengiu?
Ne su imamu juk dabar lošiu!
Bet ką čia teisinuosi – ne figūroms
Bespalvėms pralošiau, o tavo, Zita,
Išmanymui, reakcijai, ramybei.

ZITA.

Dar dilgsi širdyje, kad pralaimėjai?
Gana jau, tu buvai tik išsiblaškęs
Kur kas labiau nei aš.

SALADINAS.

Nei tu? O kas
Tave gi blaškė?

ZITA.

Aišku, kad ne tavo
Nuklydę mintys! Ak, ar dar sulošim
Taip šauniai kaip kadaise, Saladinai!

SALADINAS.

Rečiau žaidi – daugiau netikėtumų!
A! Tu turi minty, kad bręsta karas?
Na, ką gi – bus kaip bus! Ne aš pradėjau;
Mielai paliaubas būčiau buvęs linkęs
Pratęsti; o ir Zitą būčiau spėjęs
Ištekinti už gero vyro. Aišku,
Kad Ričardo tai brolis būtų buvęs –

Juk Ričardui jis tikras brolis.

ZITA.

Tau tik

Tą Ričardą paliaupsint duok!

SALADINAS.

Jei mūsų

Melekui, mūsų broliui, dar pavyktų
Jo seserį pripiršt, įsivaizduoji!
Kokia tai būtų giminė! Pirmoji,
Geriausioji pasauly tarp geriausių!
Girdi, pačiam save pagirt negaila.
Manau esąs draugų savųjų vertas.
O čia tai būtų žmonės, čia tai bent!

ZITA.

Svajonės gražios! Man tai kelia juoką,
Tu nepažįsti tų krikščionių, tu
Nenori jų pažinti. Jų puikybė:
Svarbiau krikščioniu būt, ne žmogumi.
Nes netgi tai, ką žmogiška savojoj
Klaidatikystėje išsaugot sugebėjo
Iš savo pagrindėjo, jie brangina
Juk ne už tai, kad žmogiška yra tai,
O tik dėl to, kad šitaip darė Kristus.
Kad šitaip Kristus mokė. Dar jų laimė,
Kad jis žmogus toks geras buvo. Laimė,

Kad jie dar sugebėjo įtikėti
Dorybe jo! Bet ką dorybės! Argi
Dorybės jiems svarbu; svarbu jo vardas,
Jis turi būti paskleistas pasauly,
Kitų gerų žmonių vardus sumenkint,
Užtemdyt juos. Dėl vardo, vien dėl vardo
Jie visa daro.

SALADINAS.

O antraip kodėl,
Galvoji tu, jie reikalautų, kad
Ir jūs – Melekas, tu – visų pirmiausia
Priimtumėt tikėjimą krikščionių,
Ir tik tada sau leistumėt pamilti
Krikščionį sutuoktinį.

ZITA.

Ar ne taip?
Tarytum vien krikščionims, kaip krikščionims,
Kūrėjas būtų patikėjęs meilę,
Kurią žmona ir vyras jaučia!

SALADINAS.

Jie
Kokiais tik niekais netiki, krikščionys,
Kodėl ir tuo galėtų netikėti?
Bet tu kartu ir klysti: ne krikščionys
Kalti, o riteriai vienuoliai; taip,

Tai ordino kaltė, ne krikščionybės.
Ir vien dėl jų mums nieko neišeis.
Tai jie nenori jokiais būdais Akos,
Kurią kaip kraitį Ričardo sesuo
Melekui, mūsų broliui, atsineštų,
Išleist iš savo rankų. Jausdami,
Kad riteriams tai nuostoliais grasina,
Jie vėlei ėmėsi vienuoliais dėtis,
Naiviais vienuoliais. Vildamiesi, kad
Ims ir pavyks staigus puolimas, jie
Vos pajėgė sulaukt, kol pasibaigs
Paliaubos. Nuostabu! Taip ir toliau!
Taip, ponai, ir toliau! Man to ir reikia!
Kad tiktai visa kita liktų vietoj.

ZITA.

Tai kas tave taip erzina? Ir kas
Neduoda tau ramybės?

SALADINAS.

Būtent tai,
Kas paprastai ramybės man neduoda.
Lankiausi Libane, pas mūsų tėvą.
Prislėgtas visas rūpesčių...

ZITA.

O varge!

SALADINAS.

Visur, iš kur tik pažiūrėsi, spaudžia;
Tai čia stoka, tai ten...

ZITA.

Kokia stoka?
Kas spaudžia?

SALADINAS.

Kas daugiau, jeigu ne tai,
Ko net nepaminėjus daros bloga.
Kas, kai turi, atrodo nieko verta,
O kai stokoji – tampa būtinybe.
Bet kur Al Hafis? Argi niekas jo
Nepašaukė? Niekingi pinigai,
Kad juos kur galas. Pagaliau tu, Hafi,
Gerai, kad atėjai.

Antras paveikslas

DERVIŠAS AL HAFIS. SALADINAS. ZITA

AL HAFIS.

Ir pinigai,
Ko gero, iš Egipto atkeliavo.
Tikiuos, kad nemenki.

SALADINAS.

Gavai jau žinią?

AL HAFIS.

Aš? Negavau. Maniau, kad jūs norėjot
Pranešti.

SALADINAS.

Zitai tūkstantį dinarų
Tuoj sumokėk! (*Susimąstęs vaikšto pirmyn atgal*)

AL HAFIS.

Mokėk! Užuot juos gavęs!
Tiesiog puiku! Ką reiškia įsakyti!
Tai Zitai? Vėl mokėti Zitai? Vėl
Jai pralošėt? Vėl pralošėt šachmatais?
Ak, štai, dar ir žaidimas tebestovi.

ZITA.

Tu juk džiaugiesi mana sėkme?

AL HAFIS (*žiūrėdamas į lošimo lentą*).

Kuo
Džiaugiuosi? Jeigu taip... Na, jūs juk žinot.

ZITA (*rodydama jam ženklus*).

Tsss, Hafi! Tsss!

AL HAFIS (*tebežiūrėdamas į lentą*).

Jums pačiai reiktų džiaugtis!

ZITA.

Al Hafi, tsss!

AL HAFIS (*Zitai*).

Jūs lošėte baltosiom?

Jūs skelbėt šachą?

ZITA.

Laimė, jis negirdi!

AL HAFIS.

Ir jo dabar ėjimas?

ZITA (*prieina artyn prie jo*).

Na, sakyk,

Ar savo pinigus galiu jau gauti?

AL HAFIS (*ir toliau neatitraukdamas akių nuo lentos*).

Na, taip, juos gausit, lygiai kaip anksčiau.

ZITA.

Gal tu iš proto kraustais?

AL HAFIS.

Bet žaidimas

Nepraloštas dar, jūs nepralaimėjot

Dar, Saladinai.

SALADINAS (*beveik nesiklausydamas*).

Pralošiau, deja!

Todėl ir sumokėk!

AL HAFIS.

Mokėk! Mokėk!
Štai jūsų karalienė.

SALADINAS (*vis dar taip pat*).

Nesiskaito;
Jos nebėra šiam žaidime.

ZITA.

Ar jau
Galiu ką nors pasiųst tų pinigų?

AL HAFIS (*vis dar įsigilinęs į žaidimą*).

Suprantama, kaip visuomet. Na, jei
Valdovė net ir nesiskaito – jums
Vis tiek ne matas.

SALADINAS (*prieina ir nuverčia figūras*).

Matas; aš taip noriu.

AL HAFIS.

Ak taip! Tai koks žaidimas, toks ir pelnas!
Kaip nugalėta, tiek bus sumokėta.

SALADINAS (*Zitai*).

Ką jis čia sako? Ką?

ZITA (*vis rodydama ženklus Hafiui*).

Tu juk žinai jį.
Jis mėgsta šiauštis; mėgsta, kai jo prašo;
Jis netgi truputėlį pavydus.

SALADINAS.

Bet juk ne mano seseriai? Ne tau?
Ką aš girdžiu, Al Hafi? Tu? Pavydi?

AL HAFIS.

Galbūt!.. Galbūt! Turėdamas jos galvą
Tikrai nesigailėčiau; ir norėčiau
Toks geras būti, kaip jinai.

ZITA.

Tuo tarpu
Jis viską tiksliai man lig šiol mokėjo,
Ir šiandien sumokės. Paleisk tu jį!
Na, eik, Al Hafi, eik! Aš jau norėčiau,
Kad pinigus atneštų.

AL HAFIS.

Ne; daugiau
Aš nebežaisiu šių slėpynių. Jis
Privalo vieną kartą sužinoti.

SALADINAS.

Kas ką privalo sužinot?

ZITA.

Al Hafi!
Ir tai susitarimas? Šitaip tu
Laikaisi žodžio?

AL HAFIS.

Aš nesitikėjau,

Kad ta apgaulė tęsis taip ilgai.

SALADINAS.

Na? Aš taip nieko ir nesužinosiu?

ZITA.

Prašau tavęs, Al Hafi, būk saikingas.

SALADINAS.

Kas per keistybės! Ko galėtų Zita
Taip nuolankiai ir taip karštai maldauti
Iš svetimo, iš dervišo, užuot
Manęs paprašius, savo brolio. Nagi,
Kalbėki, derviše!

ZITA.

Tai visiški niekai,
Kurių neverta net minėti, broli.
Žinai, kad aš ne kartą tokią sumą
Esu šachmatais iš tavęs išlošus.
Tačiau kadangi pinigai man šiuo metu
Nereikalingi, o dabar Al Hafio
Kasa ir šiaip nežvilga aukso luitais,
Todėl juos ten ir palikau. Bet būk
Ramus! Aš jų nesiruošiu nei tau,
Nei iždui, nei Al Hafiui dovanoti.

AL HAFIS.

Taip, jei tik tiek ir būtų! Tiktai tiek!

ZITA.

Ir apie kita lygiai taip neverta.
Kasoj gulėti palikau ir tai,
Ką man esi išlaikymui paskyręs;
Nepaėmiau už mėnesius kelis.

AL HAFIS.

Ir dar ne viskas.

SALADINAS.

Dar ne viskas? Nagi,
Gal pasakysi?

AL HAFIS.

Nuo tada, kai iš Egipto
Mes laukiam pinigų, jinai...

ZITA.

Neverta
Klausytis jo.

AL HAFIS.

Ne tik negavo nieko...

SALADINAS.

Tai bent mergaitė! Nuolat pasirengus
Mus gelbėt! Argi ne?

AL HAFIS.

...bet ir išlaikė
Visus šiuos rūmus; vien jos pinigais
Čia viskas apmokėta!

SALADINAS.

Mano sese! (*Apkabina ją*)

ZITA.

O kas galėjo padaryt mane
Tokią turtingą, jei ne mano brolis!

AL HAFIS.

Ir lygiai taip tuoj elgeta pavers,
Nuskurdėliu, kokiu jau tapo pats.

SALADINAS.

Aš skurdžius? Ar tai Zitos brolis – skurdžius?
Ar aš kada daugiau turiu? O gal
Mažiau kada turėjau? Tiktai žirgas,
Drabužiai, kalavijas – ir dar Dievas!
O ko daugiau bereikia, ko dar trūksta?
Ir vis dėlto turiu tave už ką
Subart, Al Hafi!

ZITA.

Na, nebark jo, broli.
Ak, jeigu taip galėčiau aš ir tėvui
Kaip nors palengvint rūpesčius!

SALADINAS.

Ak, taip!
Džiaugsmingą mano nuotaiką iš karto
Aptemdei tai priminus! Man, juk man
Netrūksta nieko, ir negali trūkti.

Bet jei pristinga tėvas, tai kartu
Su juo – ir mums visiems bėda. Sakykit,
Ką man daryt? Ko gero, iš Egipto
Ilgai negausim nieko. Kas ten kliūva –
Tik Dievas žino. Juk ramu ten viskas.
Mielai sutikčiau aš užspaust, suveržti,
Taupyti; aš ne prieš, jei tai mane,
Mane tik vieną liestų; jei nieks kitas
Dėl to nenukentėtų. Tačiau ką
Galėčiau aš pasiūlyt? Kalaviją,
Drabužį, žirgą privalau turėti.
Iš mano Dievo nieko neatimsi.
Ir taip jis pasikakina mažu –
Tik mano širdžia. Perviršiu tavoj
Kasoj tikėjaus pasikliaut, Al Hafi.

AL HAFIS.

Ar perviršiu? Juk pats man andai sakėt,
Jog, jeigu nepasmeigsite ant ieties,
Mažiausiai liepsite pasmaugt, aptikęs,
Kad susidarė perviršis kasoj.
Kad aš taip drįsčiau rizikuoti – slėpčiau!

SALADINAS.

Tai ką darysim? Argi negalėjai,
Užuot iš Zitos ėmęs, pasiskolint
Kur nors kitur?

ZITA.

Nejau pirmumo teisę
Aš būčiau leidus jam atimti, broli?
Aš ir toliau to reikalausiu. Dar
Nesu visai ant seklumos.

SALADINAS.

Dar ne!
Tik to betrūko! Eik, greičiau, Al Hafi,
Ir imkis priemonių! Nueik ir pasiskolink
Iš ko tiktai gali ir kaip gali!
Eik, skolinkis, žadėk! Tik, Hafi, neik
Pas tuos, kuriems padėjau praturtėti.
Nes jei bandysi skolintis iš jų,
Atrodys, lyg norėčiau atsiimti.
Eik pas šykščiausius; tie mieliausiai man
Paskolinti sutiks, nes puikiai žino,
Kaip pinigai gausėja mano saujoj.

AL HAFIS.

Tokių aš nepažįstu.

ZITA.

Aš kaip tik
Prisiminiau girdėjusi, kad grįžo
Tas tavo draugas, Hafi.

AL HAFIS (*nustebęs*).

Koks dar draugas?

Koks draugas? Kas tai gali būti?

ZITA.

Tavo

Be galo šlovinamas žydas.

AL HAFIS.

Žydas?

Be galo mano šlovinamas?

ZITA.

Tas,

Kurį, – aš dar labai gerai menu,
Kaip tu sakei, – tasai, kurį jo Dievas
Gėrybėmis apdovanojo gausiai
Visom – nuo pat menkiausios lig didžiausios,
Kokių tik esti šiam pasauly.

AL HAFIS.

Aš taip

Sakiau? Ką aš turėjau omeny?

ZITA.

Mažiausia – turtai, o didžiausia – protas.

AL HAFIS.

Aš taip sakiau? Apie kažkokį žydą?
Aš taip galėjau pasakyt?

ZITA.

Argi

Ne taip tu apie Nataną kalbėjai?

AL HAFIS.

Ak štai kaip! Apie Nataną! Kažko
Visai man iš galvos jis išgaravo.
Tikrai? Tai jis galų gale sugrįžo?
O, jam iš tikro klojas neprastai.
Išties: ne veltui jį tauta vadina
Išmintinguoju! O ir turtinguoju.

ZITA.

O jis dabar turtingasis yra
Labiau nei bet kada. Po visą miestą
Tik tai ir skamba – kiek jis brangenybių
Ir turtų pargabenęs.

AL HAFIS.

Na, jei taip,
Jei turčius grįžo – grįš drauge išminčius.

ZITA.

O kaip, Al Hafi, jei pas jį nueitum?

AL HAFIS.

O ko man ten? Gal skolintis ten eiti?
Ne, nepažįstat jo! Jisai paskolins!
Todėl jis būtent ir yra išminčius,
Kad niekada neskolina.

ZITA.

Anksčiau
Tu man visai kitokį jo paveikslą

Piešei.

AL HAFIS.

Bėdoj jis jums paskolins prekių.
Bet pinigų? Ne, tik ne pinigų!
Šiaip jis, suprantama, yra toks žydas,
Kokių tarp žydų reta. Turi sveiką
Pasaulio nuovoką; gyventi moka;
Gerai šachmatais lošia. Bet sykiu
Išsiskiria iš žydų ne mažiau
Blogaisiais, o ne tik geraisiais bruožais.
Ne, jau iš jo – iš jo nesitikėkit.
Nors vargšams duoda jis, ko gero, taip
Kaip Saladinas. Gal šiek tiek mažiau,
Bet lygiai taip mielai ir nuoširdžiai.
Ar žydas, ar krikščionis, musulmonas
Ar parsas – jam vienodai nesvarbu.

ZITA.

Ir toks žmogus...

SALADINAS.

Bet kaipgi čia išeina,
Kad aš apie jį niekad negirdėjau?

ZITA.

Neskolins Saladinui pinigų?
Neskolins tam, kuris ne sau jų prašo,
O tam, kad pasirūpintų kitais?

AL HAFIS.

O čia ir vėl tuoj pat išnyra žydas;
Pats paprasčiausias žydas! Patikėkit!
Jums duodamas jis tampa toks šykštus,
Toks pavydus! Kaip sakoma, *nuo Dievo*
Kiekvienas dovis, ir jisai norėtų
Pats tai girdėti iš visų aplink.
Tiktai todėl jis niekam ir neskolins –
Kadangi turi visados ką duoti.
Įstatymas gerumo reikalauja
Iš jo, tačiau neprašo paslaugumo:
Todėl gerumas jį kaip tik padaro
Nepaslaugiausiu bičiuliu pasauly.
Nors, tiesą sakant, mes jau gan seniai
Su jo ne itin sutariam: tik ne
Dėl to; nepamanykit, ne dėl to.
Bet aš norėčiau nebegaišęs eiti,
Bandysiu belsti į kitas duris...
Prisiminiau kaip sykis vieną maurą,
Tas ir turtingas, ir šykštus. Tai aš einu.

ZITA.

Kur taip skubi?

SALADINAS.

Leisk jį, lai eina!

Trečias paveikslas

ZITA. SALADINAS

ZITA.

Skuba,
Nelyg norėtų nuo manęs pasprukti.
Ką tai galėtų reikšti? Negi jis
Tikrai dėl žydo klydo, – o galbūt
Tik mus apgauti nori?

SALADINAS.

Ko tu klausi?
Aš nelabai tesusigaudau, apie ką
Čia jūs kalbėjotės; apie tą žydą?
Tą jūsų Nataną aš pirmą sykį
Šiandien girdžiu.

ZITA.

Tiesiog negali būti!
Tau niekas neminėjo apie žmogų,
Kuris, esą, kadais yra atradęs
Saliamono ir Dovydo kapus,
Ir sužinojęs magiškus žodžius,
Kuriais gebąs jų antspaudus nuplėšti?
Ten kartkartėm nuvykdamas, iš jų
Gabena neaprėpiamus turtus,

Kuriems nė jokio galo nematyti.

SALADINAS.

Jei net ir iš kapų šio pono turtai,
Tai ne Saliamono jie anaiptol
Ar Dovydo kapai. Kvailiai tenai
Palaidoti.

ZITA.

Arba – piktadariai.
Tačiau jo turtai žymiai didesni,
Neaprėpiamesni, negu galėtų
Sutilpti kapuose, pilnuos mamonos.

SALADINAS.

Juk jis esąs pirklys, kaip aš girdėjau.

ZITA.

Kiekvienoje dykumoje gali
Sutikt jo karavaną; jo laivų
Išvysi uoste kiekvienam. Al Hafis
Man pats kadaise apie tai kalbėjo;
Vis neužmiršdamas susižavėjęs
Pridurt, kaip kilniai ir didingai geba
Tasai jo draugas panaudoti visa,
Ką išmintingai, stropiai, po kruopelę
Neniekina surinkti ir sukaupti, –
Pridurdamas be to, kokia laisva
Nuo išankstinių nusistatymų jo siela;

Kokia visoms dorybėms atvira
Širdis, ir kaip jis pats pajusti moka
Visokį grožį.

SALADINAS.

O dabar juk Hafis
Kalbėjo apie jį kažkaip šaltai
Ir neapibrėžtai.

ZITA.

Nepasakyčiau,
Kad taip labai šaltai; veikiau – sutrikęs.
Nelyg prisibijodamas truputį
Jį pernelyg išgirti, bet taipogi
Ir peikti nesiryžo nepelnytai.
O ar ne taip? Argi nepasitaiko,
Kad pats geriausias iš genties atstovų
Visai kitokiu tampa nei jo broliai?
Dėl kokios priežasties, sakyk, Al Hafis
Dėl savo Natano turėtų rausti?
Koks skirtumas galų gale! Ar žydas
Mažiau jis žydas, ar daugiau – svarbu –
Turtingas: to mums ir pakanka.

SALADINAS.

Sese,
Juk tu nesiruoši, kas jam priklauso,
Jėga atimt?

ZITA.

Na, ne, tik ką tai reiškia –
Jėga? Kalaviju ir ugnimi?
Kokios jėgos dar reikia su silpnuoju,
Kada pakanka jo silpnybės? Nagi,
Verčiau eime dabar abu į mano
Haremą, paklausyti dainininkės,
Kurią tik vakar nusipirkti spėjau.
O per tą laiką gal subręs mintis,
Kaip šitą Nataną paveikti. Einam!

Ketvirtas paveikslas

Scenoje vaizdas priešais Natano namus, kur prasideda palmių giraitė. RECHA ir NATANAS išeina iš namo. Iš priešingos pusės pasirodo DAJA

RECHA.

Jūs taip ilgai gaišuojat, mano tėve!
Kažin, ar jį dar rasime.

NATANAS.

Tuoj, tuoj;
Jei čia, jei čia, po palmėm, nesutiksim,
Lauks kur kitur. Tu būk rami!

Žiū! Ar ne Daja ten ateina?

RECHA.

Ji,

Matyt, jį bus pametus.

NATANAS.

Abejoju.

RECHA.

Tikrai. Antraip jinai labiau skubėtų.

NATANAS.

Ji dar tiesiog nemato mūsų...

RECHA.

Štai,

Jau pastebėjo.

NATANAS.

Ir išsyk sparčiau
Žingsniuoti ėmė. Pažiūrėk! Tiktai
Nusiramink! Nusiramink.

RECHA.

Nejaugi
Norėtumėt turėti tokią dukrą,
Kuri dabar stovėtų čia rami
Ir abejingai dėbčiotų į tą,
Kurio dėka ji vėl gyvybe džiaugias,
Vienintele gyvybe, kurią jai
Jūs pirmą sykį dovanojot andai.

NATANAS.

Džiaugiuos tavim tokia, kokia esi:
Net jei žinočiau, kad kažkas visai
Dar naujo sukrebždėjo tavo sieloj...

RECHA.

Kas, mano tėve?

NATANAS.

Argi tau manęs
To klausti? Šitaip droviai? Tai, kas vyksta
Tavy – nekalta ir natūralu.
Dėl to iš tikro rūpintis neverta.
Tik pažadėk man: jei širdies troškimai
Pačiai kada tau taptų aiškesni,
Pasidalyk jais su manim, neslėpk.

RECHA.

Vien tik mintis, kad slėpčiau savo širdį,
Savus jausmus nuo jūsų, verčia krūpčiot.

NATANAS.

Na ir gana! Jei sutarėm – ir baigta.
O štai ir Daja. Nagi?

DAJA.

Jis dar ten vis,
Tarp palmių vaikštinėja; o netrukus
Štai prie tos sienos pasirodys. Matot,

Antai ir jis!

RECHA.

Ak! Regis, jis nežino,
Kur link pasukt. Kairėn, ar dešinėn?
Ar eit pirmyn, ar grįžtis atgalios?

DAJA.

Ne, ne; jisai aplinkui vienuolyną
Dažniausiai suka ratais; ir dabar
Turėtų tuoj pro mus praeiti. Nagi,
Ar nesakiau?

RECHA.

Tikrai, tikrai! Ar jau
Kalbėjaisi su juo? Kaip jis šiandieną?

DAJA.

Kaip visada.

NATANAS.

Tik pasistenkit, kad
Tuoj pat nepamatytų jūsų. Gal
Truputį atsitraukite atgal.
Arba geriausia eikite iš viso
Vidun.

RECHA.

Dar tiktai vieną žvilgsnį! Ak!
Gyvatvorė užstoja.

DAJA.

Einam! Einam!

Teisybę sako tėvas, rizikuot
Neverta, jeigu jis mus pamatys,
Tai apsisuks ir grįš atgal.

RECHA.

Deja!

Gyvatvorė!

NATANAS.

O jei staiga išnirs

Prieš jus – nebus kur dėtis. Nagi, eikit!

DAJA.

Eime! Eime! Žinau aš vieną langą,
Galėsime per jį stebėt.

RECHA.

Tikrai?

Penktas paveikslas

NATANAS, netrukus ir RITERIS VIENUOLIS

NATANAS.

Beveik prisibijau aš to keistuolio.
Ta jo rūsti skaistybė veik baugina.
Kad taip žmogus galėtų kitą žmogų

Trikdyti! Štai ir jis ateina! Dieve!
Ir vyras, ir jaunuolis. Man patinka
Jo žvilgsnis – geras ir ryžtingas. Jo
Eigastis tvirta! Galbūt tik kiautas
Aitrus: o branduolys – visai kas kita.
Bet kur esu į jį panašų matęs?
Atleiskite, kilnusis franke...

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip?

NATANAS.

Gal leistumėt...

RITERIS VIENUOLIS.

Ko reikia, žyde? Ko?

NATANAS.

Kad aš drįstu užkalbint jus.

RITERIS VIENUOLIS.

O kaip jums
Galėčiau tai uždrausti. Tik trumpai.

NATANAS.

Prašau, atleiskite ir nepraeikit
Taip išdidžiai su panieka pro šalį
Pro žmogų, kuris liks jums amžinai
Dėkingas.

RITERIS VIENUOLIS.

A, jau numanau. Ar ne?

Jūs esat...

NATANAS.

Natanas esu; aš tėvas
Mergaitės tos, kurią kilniaširdingai
Išgelbėjote iš liepsnų; aš noriu...

RITERIS VIENUOLIS.

Jei padėkot – pasilaikykit sau
Tą padėką. Už šitą smulkmenėlę
Jau tiek prisikentėjau padėkų.
Galiausiai jūs – jūs nesat man skolingas
Nė kiek. Ar aš žinojau, kad ana
Mergaitė – jums duktė? Tai pareiga
Vienuoliui riteriui pirmajam pulti,
Išvydus nesvarbu kieno nelaimę.
Gyvenimas man buvo ir be to
Tą mirksnį nesaldus. Mielai
Ir su džiaugsmu pasinaudojau proga
Surizikuot juo dėl kitos gyvybės:
Ir tebūnie gyvybė ta tik žydės.

NATANAS.

Kilnu! Tai kilniaširdiška – ir menka.
Bet tai, ką sakot, verčia pagalvoti.
Kukli didybė sprunka pasislėpti
Už bjaurasties – norėdama išvengti
Susižavėjimo. Tačiau jei jums

Šitie susižavėjimai niekingi
Atrodo – tad kokios aukos ar duoklės
Neniekintumėt jūs? Jei būtumėte čia
Ne svetimas, nebūtumėt belaisvis,
Taip drąsiai jūsų, riteri, neklausčiau.
Sakykit, įsakykit: kuo galiu
Pasitarnauti jums.

RITERIS VIENUOLIS.

Jūs? Niekuo.

NATANAS.

Aš
Žmogus turtingas.

RITERIS VIENUOLIS.

Turtingesnis žydas
Man niekad neatrodė ir geresnis.

NATANAS.

Bet ar dėl to pasinaudot negalit,
Tuo, ką jisai geriausio turi – turtais?

RITERIS VIENUOLIS.

Na, ką gi, leisiuos būti įkalbėtas;
Vien dėl apsiausto mano. Kai tik jis
Visai susinešios, iki siūlelės,
Kai jau nė lopai nelaikys, ateisiu
Ir pasiskolinsiu naujam iš jūsų –
Ar pinigais, ar drobe. Nežiūrėkit

Taip niauriai į mane! Dar nėr ko graužtis;
Dar jis toli gražu ne toks jau prastas.
Jūs pažiūrėkit – jis dar puikiai laikos.
Tiktai ant vieno skverno atsirado
Gana bjauri dėmė; jinai išsvilo.
Ją išsideginau, kai jūsų dukrą
Nešiau per ugnį.

NATANAS (*sugriebia už skverno ir jį apžiūrinėja*).

Tačiau ar ne keista,
Kad ta baisi dėmė, tas gaisro ženklas
Geriau paliudyt gali apie žmogų,
Negu jis pats. Norėčiau išbučiuoti –
Tą dėmę! Ak, atleiskit! Tai netyčia.

RITERIS VIENUOLIS.

Kas?

NATANAS.

Ašara ant jo nukrito.

RITERIS VIENUOLIS.

Nieko!
Jis nemažai lašų tų matęs. (Greitai
Tas žydas ims mane visai trikdyti.)

NATANAS.

Galbūt jūs būtumėt toks geras ir
Atsiųstumėt apsiaustą mano dukrai?

RITERIS VIENUOLIS.

O kam?

NATANAS.

Kad ji priglaustų savo lūpas
Prie šios dėmės. Juk ji tik veltui trokšta
Pati priglust apglėbus jūsų kojas.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet, žyde... Natanas vardu jūs? Žinot,
Bet, Natanai... Jūs dėstote žodžius labai –
Labai gerai – ir taikliai – aš esu
Sutrikęs – šiaip ar taip – jūs matot, aš...

NATANAS.

Jūs galit dėtis kuo tik norit, aš
Vis tiek jus permatau dabar. Jūs buvot
Per geras, pernelyg jūs padorus,
Kad būtumėte mandagesnis. Ta
Mergaitė, sklidina jausmų; ta jos
Pasiuntinė, ištikimai padėti
Kiekvieną mirksnį pasiryžus; tėvas
Toli išvykęs, – dėl jos gero vardo
Jūs būgštavote; vengėt jai suteikt
Išbandymą; jos šalinotės, kad
Nereiktų nugalėt. Dar ir už tai
Dėkingas jums.

RITERIS VIENUOLIS.

Turėčiau pripažint –
Jūs žinote, kaip riteriai vienuoliai
Galvot privalo.

NATANAS.

Vien tik riteriai
Vienuoliai? Tik *privalo*? Ir tiktai
Kadangi jiems to ordino taisyklės
Laikytis liepia? Aš žinau, kaip doras
Žmogus galvoja; ir žinau, kad nėr
Šalies, kurioj dorų žmonių nebūtų.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet vis dėlto, tikiuos, jos skirias?

NATANAS.

Aišku;
Drabužiais, išvaizda, odos spalva.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir jų vienur daugiau, kitur mažiau.

NATANAS.

Na, čia jau skirtumas, ko gero, menkas.
Didiems žmonėms visur daug vietos reikia;
Ir jeigu daug jų tankiai susodinsi,
Jie tik aplaužys viens kitam šakas.
O vidutiniškai gerų, tokių kaip mes,
Visur gali pakankamai surasti.

Tiktai nereikia priekabių ieškoti.
Nėr ko puikuotis ataugai prieš kelmą.
Ir nėr ko viršūnėlei apsimesti,
Kad ji viena kitokia, – šiaip ar taip,
Iš žemės auga.

RITERIS VIENUOLIS.

Taikliai pasakyta!
Bet ką jūs pasakysit apie tautą,
Kuri pirmoji ėmė niekinti kitas?
Ar žinot, Natanai, kuri tauta
Pirmoji pasiskelbė išrinktąja?
Tai ką? Ar negaliu šitos tautos,
Nors jai ir neapykantos nejausčiau,
Vien už tą jos puikybę niekint?
Taip, už puikybę, kurią mes, krikščionys,
Paveldėjom, ir musulmonai, kad,
Esą, tiktai jų Dievas – tikras Dievas!
Jus stebina, kad aš, krikščionis, aš,
Vienuolis riteris – ir taip kalbu?
Kada ir kur tas pamaldžiųjų niršulys
Turėt geresnį Dievą, tą geresnį
Visam pasauliui kaip geriausią brukti,
Labiau atsiskleidė juodžiausiom formom,
Jeigu ne čia, jei ne dabar? Ir kam
Dabar ir čia dar gali nenukristi

Tie raiščiai nuo akių... Tačiau telieka
Akli, kas nori tokie likt. Užmirškit,
Ką aš sakiau; ir leiskite mane! (*Nori eiti*)

NATANAS.

Cha, jūs net nenumanot, bet kaip tik
Dabar tikrai aš jūsų nepaleisiu.
Mes turim, mes privalom tapt draugais!
Jūs galit niekint mano tautą kiek
Tik norite. Abudu mes tautų
Nepasirinkom. Mes – ne mūsų tautos.
O kas gi ta tauta? Nejau krikščionis
Ar žydas – ne žmogus visų pirmiausia,
O tik paskui – krikščionis arba žydas?
Ak, jeigu jumyse galėčiau rasti
Dar vieną žmogų aš, kuriam pakaktų,
Kad jis žmogus.

RITERIS VIENUOLIS.

Jūs, Natanai, jį radot!
Dėl Dievo, jūs jį radot! Duokit ranką!
Aš gėdijuos, akimirką jumis
Suabejojęs.

NATANAS.

Aš tuo tik didžiuojuos.
Dėl banalaus retai suabejosi.

RITERIS VIENUOLIS.

O tai, kas reta – nelengvai užmirši.
Taip, Natanai, mes turim tapt draugais.

NATANAS.

Mes jau draugai. Kaip džiaugsis mano Recha!
O! Kokios šviesios tolumos man verias!
Tačiau pirmiausia jūs susipažinkit!

RITERIS VIENUOLIS.

Degu iš nekantrumo. Kas gi ten
Taip atskuba iš jūsų namo? Ar
Tiktai ne jūsų Daja?

NATANAS.

Iš tikrųjų.
Bet ko taip išsigandusi?

RITERIS VIENUOLIS.

Viliuos,
Kad jūsų Rechai nieko nenutiko?

Šeštas paveikslas

TIE PATYS ir skubiai pribėgusi DAJA

DAJA.

Ak, Natanai! Ak, Natanai!

NATANAS.

Na, kas gi?

DAJA.

Kilnusis riteri, atleiskit, kad
Jus pertraukiu.

NATANAS.

Na, kas?

RITERIS VIENUOLIS.

Kas atsitiko?

DAJA.

Sultonas kviečia jus. Sultonas nori
Pasikalbėti su jumis. O Dieve,
Sultonas!

NATANAS.

Kviečiasi mane? Sultonas?
Ko gero, jam smalsu pasižiūrėti,
Ką nauja būsiu aš parsigabenęs.
Tik perduok jam: dar viskas ryšuliuos,
Beveik dar nepradėta kraustyt.

DAJA.

Ne,

Jisai matyt nenori nieko; jis
Norėtų su jumis pasikalbėti.
Asmeniškai jus kviečia, ir tuoj pat;
Kai tik galėsit.

NATANAS.

Perduok, kad ateisiu.

Na, eik sau, eik!

DAJA.

Jau jūs tiktai nepykit,

Griežtasis riteri. O Dieve, mums
Taip neramu, ko prireikė sultonui?

NATANAS.

Netrukus pamatysim. Eik gi, eik!

Septintas paveikslas

NATANAS ir RITERIS VIENUOLIS

RITERIS VIENUOLIS.

Tai jūs dar nepažįstat jo? Turiu
Galvoj – asmeniškai.

NATANAS.

Ar Saladino?

Dar ne. Nei aš jo vengiau, nei ieškojau.
Tiek daug apie jį gero prikalbėta,
Kad man kur kas smagiau tikėti žodžiais,
Nei tikrinti, kaip iš tiesų yra.
Na, o dabar – matysim, ką išvysim.
O tai, kad jums gyvybę dovanojo...

RITERIS VIENUOLIS.

Taip, tai tiesa. Gyvenimas, kurį
Dabar aš gyvenu – jo dovana.

NATANAS.

O juk sykiu ir man jis dvi, net tris
Gyvybes dovanojo. Tad nuo šiol
Ir mūsų santykis visai kitoks;
Jis nelauktai man švystelėjo lyną
Ir juo pririšo amžinai tarnystei.
Vos ištveriu sulaukt, kol sužinosiu,
Ką jis pirmiausia įsakys. Esu
Aš pasirengęs visa kam; galiu jam
Prisipažint, kad tam dėl jūsų ryžtuos.

RITERIS VIENUOLIS.

Aš pats jam padėkot dar negalėjau,
Nors jau ne kartą teko susidurti.
Tas įspūdis, kurį jam padariau,

Kaip švystelėjo, taip staiga ir dingo.
Kas žino, ar mane jis dar iš viso
Prisimena? O vis dėlto turės dar
Bent kartą prisimint mane, kai teks
Galutinai nuspręst likimą mano.
To maža, kad įsakymu jo gyvas
Esu, kad jo valia dar egzistuoju:
Tegu jisai nusprendžia ir pasako,
Kieno aš valiai privalau paklusti.

NATANAS.

Be abejo; tad juo labiau nėra
Ko gaišti. Gali būt, kad pasitaikys
Man proga ir už jus užtarti žodį.
Atleiskite ir leiskit – jau skubu, –
Tačiau kada išvysim jus pas mus?

RITERIS VIENUOLIS.

Kada tik leisit.

NATANAS.

Kai tik panorėsit.

RITERIS VIENUOLIS.

Tai dar šiandien.

NATANAS.

Beje, turiu paklausti:
Kuo jūs vardu?

RITERIS VIENUOLIS.

Mane vadino... Aš
Esu Kurdas fon Štaufenas. Aš – Kurdas.

NATANAS.

Fon Štaufenas? Fon Štaufenas, jūs sakot?
Iš Štaufeno?

RITERIS VIENUOLIS.

O kas jus čia taip trikdo?

NATANAS.

Fon Štaufenas? Šitos juk giminės
Jau nemažai...

RITERIS VIENUOLIS.

O, taip! Yra čia buvę,
Čia pūva daugelio mūsiškių kaulai.
Ir dėdė, – aš norėjau pasakyti –
Ir mano tėvas, – bet kodėl jūs taip
Vis įdėmiau ir įdėmiau mėginat
Įsižiūrėt?

NATANAS.

O nieko! Nieko! Aš
Tiesiog nepavargstu į jus žiūrėti.

RITERIS VIENUOLIS.

Todėl ir leiskit man pirmam išeiti.
Tyrėjo žvilgsnis neretai atranda
Daugiau, nei pats atrast norėtų.

Aš jo bijausi, Natanai. Tegu
Mums ne smalsumas padeda, o laikas
Pažinti pamažėle vienas kitą.

NATANAS.

„Tyrėjas neretai daugiau atranda,
Nei pats norėtų." Tarsi jis skaitytų
Iš mano sielos! O juk tai tiesa;
Galėjo taip ir man nutikt. Ne vien
Tik Volfo ūgis, Volfo eigastis:
Ir Volfo balsas. Taip, juk lygiai taip
Ir galvą Volfas mėgdavo atlošti;
Taip pat ir kalaviją laikė rankoj,
Netgi delnu sau per antakius taip pat
Nubraukdavo, lyg siekdamas nuslėpti
Liepsningą savo žvilgsnį. Kaip tokie
Vaizdai, giliausiai įsispaudę, gali
Ilgai tūnot ir laukti savo laiko,
Kol vienas žodis, garsas juos pažadins.
Fon Štaufenas! Gryna tiesa; Filnekas
Ir Štaufenas. Reiks kuo greičiau tiksliau
Susižinoti apie tai; nedelsus.
Tačiau pirma pas Saladiną. Čia kas?
Ar tik ne Daja tyko? Eikš gi, Daja!

Aštuntas paveikslas

DAJA. NATANAS

NATANAS.

Ką gi tai reiškia? Regisi, kad judviem
Nerimsta širdys sužinot ką kita,
Nei ko manęs teirausis Saladinas.

DAJA.

Nejaugi galit pykt ant jos už tai?
Vos ėmėte su juo kalbėtis, tuoj
Pasiuntinys sultono sušmėžavo,
Ir mes turėjom dingti.

NATANAS.

Pasakyk jai
Tik tiek: kad ruoštųs bet kurią minutę
Sutikt svečius.

DAJA.

Tikrai? Tikrai?

NATANAS.

Juk aš
Galiu tavim pasitikėti, Daja?
Būk apdairi, prašau. Ir elkis taip,
Kad nereikėtų tau vėliau gailėtis.
O tavo sąžinė pati nuspręs,

Ką padaryti. Tik nesuardyk
Manų planų. Ir kalbink, klausinėk jį
Kukliai ir santūriai.

DAJA.

Lyg jums reikėtų
Man dar priminti tai. Gerai, einu;
Bet paskubėkite ir jūs. Nes, matot!..
Atrodo, antrą pasiuntinį siunčia
Sultonas, jūsų dervišą, Al Hafį.

Devintas paveikslas

NATANAS. AL HAFIS

AL HAFIS.

Cha! Cha! Kaip tik dabar pas jus ėjau.

NATANAS.

Nejaugi taip skubu? Ko taip parūpau
Aš jam?

AL HAFIS.

Kam?

NATANAS.

Saladinui. Jau einu.

AL HAFIS.

Pas ką? Pas Saladiną?

NATANAS.

Tai ne jis
Tave čia pasiuntė?

AL HAFIS.

Mane? Kad ne.
O ką, jau buvo ką atsiuntęs?

NATANAS.

Aišku,
Kad buvo.

AL HAFIS.

Na, vadinas, tai teisybė.

NATANAS.

Kokia teisybė? Na?

AL HAFIS.

Aš... čia nekaltas,
Kaip Dievą myliu, aš nekaltas. Ko
Aš jam tik nesakiau, nemelavau, kad
Išsukčiau...

NATANAS.

Ką išsuktum? Kas teisybė?

AL HAFIS.

Kad tampat jūs nuo šiol jo defterdaras.
Aš užjaučiu. Bet aš nedalyvausiu.

Aš išeinu nedelsdamas; einu,
O jūs jau žinot, kur manęs ieškoti.
Jeigu kelionėn turit ką įduot,
Sakykite: aš jūsų paslaugoms.
Žinia, tai turi būti ne daugiau,
Nei plikas su savim paimt galėtų.
Aš jau einu, sakykite tuoj pat.

NATANAS.

Apsiramink, Al Hafi. Susivok,
Kad aš išvis dar nieko nežinau.
Ką čia tauški?

AL HAFIS.

Ar nešite išsyk
Maišus?

NATANAS.

Kokius maišus?

AL HAFIS.

Su pinigais,
Kuriuos paskolint turit Saladinui.

NATANAS.

Ir tai jau viskas?

AL HAFIS.

Liepsit gal žiūrėti,
Kaip jis jus palengva kas dieną sunks,
Kol liksit plikas nuo galvos lig kojų?

Gal liepsite stebėt, kaip tas švaistūnas
Iš klėčių, kurios šiaip visad netuščios,
Nors išmintingai dosnios tiems, kas vargsta,
Vis ims ir ims, ir ims skolon, kol varganiausia
Pelė tenykštė nusibaigs iš bado?
O gal jūs bandote įsivaizduoti,
Kad tas, kam jūsų pinigų prireikia,
Klausys ir jūsų patarimo? Kurgi;
Klausys jis patarimų! Saladinas
Pats sau išminčius! Natanai, jūs tik
Pasiklausykite, kas man su juo
Kaip tik dabar nutiko.

NATANAS.

Na?

AL HAFIS.

Taigi,
Aš ateinu pas jį, o jis šachmatais
Su seseria kaip tik sulošęs. Zita,
Ji žaidžia neprastai; taigi žaidimas,
Kurį jau Saladinas manė esant
Praloštą, ir jau buvo pasidavęs,
Stovėjo prieš mane. Aš pažiūrėjau,
Ir tuoj matau, kad dar ne viskas baigta.

NATANAS.

O! Tai tau buvo tikras atradimas!

AL HAFIS.

Jisai už pėstininko su karalium
Galėjo pasitraukti nuo jos šacho, –
Kad aš jums tai parodyti galėčiau!

NATANAS.

Nereikia, aš tikiu!

AL HAFIS.

Jis tuo būdu
Atvertų bokštui liniją – o ten
Jau matas jai. Aš visa tai jau noriu
Parodyt ir kviečiu. Ir ką jūs manot!..

NATANAS.

Jis nesutinka su jumis?

AL HAFIS.

Jisai
Manęs nenori nė klausyt ir figūras
Ramiausiai mostu nuo lentos nušluoja.

NATANAS.

Negali būti!

AL HAFIS.

Ir, be to, dar sako:
Jisai norįs, kad būtų užmatuotas;
Jisai norįs! Ar tai žaidimas?

NATANAS.

Na,

Veikiau vaidinimas, kad tai žaidimas.

AL HAFIS.

Tuo tarpu lošta ne iš pupų ankščių!

NATANAS.

Na, pinigai – ar šen, ar ten. Ne tai
Svarbiausia. Bet tavęs kad nepaklausė!
Juk tai ne menkas juokas – nors tu ką!
Kad būtų bent šiek tiek susidomėjęs!
Kad tavo sakalo erelio žvilgsnio
Taip neįvertintų! Tai šaukias keršto?

AL HAFIS.

Man kas? Aš visa tai jums šiaip sakau,
Kad jūs matytumėt, kas tai per protas.
Žodžiu, ilgiau su juo aš nebetversiu.
Antai dabar lakstau ir klausinėju
Visokių purviniausių maurų, kas
Paskolint jam galėtų. Aš, kurs niekad
Neelgetavo sau, dabar turiu
Dėl kito prašinėti. Skolintis
Neką geriau nei elgetauti: lygiai
Kaip skolint su palūkanom neką
Geriau nei vogti. Ten, tarp mano parsų,
Prie Gango, nereikės nei to, nei to
Daryti, nei vieniems, anei kitiems
Nereiks tarnauti įrankiu. Prie Gango,

Prie Gango – ten tai žmonės. Jūs čia vienas
Toks esate, kuris dar būtų vertas
Gyvent prie Gango. Gal eime kartu?
Palikite likimo valiai visą
Tą šlamštą – lai sau tvarkos, kaip išmano.
Vis tiek juk jis privers tai padaryti.
O taip visų bėdų atsikratysit
Per vieną kartą. Dervišo drabužį
Aš jums kur nors surasiu. Nagi, einam!

NATANAS.

Aš dar manyčiau, kad visad suspėsim.
Bet aš, Al Hafi, apgalvosiu tai.
Palauk...

AL HAFIS.

Dar apgalvosi? Ne, nėra
Čia ko ilgai svarstyti.

NATANAS.

Gal tada,
Kai būsiu apsilankęs pas sultoną,
Kai atsisveikinsiu su juo...

AL HAFIS.

Kas svarsto,
Tik ieško priežasties, kad nedarytų.
Kas negeba per mirksnį apsispręst
Gyvent savaip ir sau, tas amžiams lieka

Vergaut kitam. Kaip sau išmanot! Ką gi,
Linkiu jums laimės, kokios pats sau linkit.
Aš tuo keliu, o jūs – šituo.

NATANAS.

Al Hafi!
Tikiuos, kad bent ataskaitą paliksi.

AL HAFIS.

Juokaujate? Dėl to likučio menko
Neverta gaišti laiko ir skaičiuoti.
O mano sąskaitas ar jūs, ar Zita
Patvirtinsit. Laimingai pasilikti! (*Išeina*)

NATANAS (*žiūrėdamas jam įkandin*).

Patvirtinsiu! Kilnus, laukinis, doras –
Koks dar? Tik tikras elgeta yra
Ir tikras, ir vienintelis karalius! (*Išeina į priešingą pusę*)

TREČIAS VEIKSMAS

Pirmas paveikslas

Scenoje Natano namai. RECHA *ir* DAJA

RECHA.

Kaip ten pasakė, Daja, mano tėvas?
„Kad ruoštųs jo sulaukti bet kurią
Minutę“? Skamba taip – ar ne tiesa? –
Lyg jis turėtų visiškai netrukus
Čia pasirodyt. Bet jau tiek minučių
Prabėgti spėjo! Ak, bet argi verta
Apie prabėgusias galvot? Norėčiau
Gyvent kiekvienu būsimuoju mirksniu.
Juk vienas jų ir jį atves čionai.

DAJA.

Ta nelemta žinutė nuo sultono!
Jeigu ne ji, tai Natanas seniausiai
Atvedęs būtų jį.

RECHA.

O jeigu taip
Jis šią akimirką įžengtų; jeigu

Karščiausias ir slapčiausias mano noras
Taip imtų išsipildytų staiga, –
Tai kas tada? Tada kas?

DAJA.

Kas tada?
Tada ir mano pats karščiausias noras,
Tikiuosi, išsipildytų.

RECHA.

O kas
Užpildytų tą vietą širdyje,
Kuri gyvent nenori ir nemoka
Be šito nenumaldomo troškimo,
Už troškimus visus stipresnio? Niekas?
Ak, man baisu!..

DAJA.

Tada troškimas mano
Užimtų išsipildžiusiojo vietą.
Manasis noras – kuo greičiau išvysti
Tave Europoje, žinoti esant
Tave ant rankų to, kuris to vertas.

RECHA.

Ak, ne. Juk būtent tai, kas tavo norą
Tavuoju daro, man kaip sykis kliudo,
Kad jis manuoju taptų. Juk tave
Tėvynė traukia, – tai kodėl savosios,

Kodėl turėčiau aš išsižadėti?
Ar vaizdiniai tavosios, tavo sieloj
Dar ne visai išblėsę, turi galią
Didesnę negu tie, kuriuos matau,
Kuriuos galiu paliesti ir girdėti,
Kuriuos savais laikau.

DAJA.

Sakyk nesakius!
Ne mūsų valioj keist žvaigždynų tvarką.
O kas, jei tai išgelbėtojas tavo,
Kurį jo Dievas, už kurį jis kaunas,
Yra atsiuntęs, kad tave parvestų
Į tuos kraštus, pas žmones tuos, pas tautą,
Kuriai tu gimusi esi?

RECHA.

Bet, Daja!
Tu vėl iš naujo vis tą patį, Daja!
Tikrai keisti man tavo supratimai!
„Jo Dievas! Dievas, už kurį jisai
Kariauja!“ Kam priklauso Dievas? Koks
Tai gali būti Dievas, jeigu jis
Priklauso žmogui? Jeigu jam dar reikia,
Kad kas už jį kariautų? O ir kaip
Patirt, kuriam tu žemės lopinėliui
Esi užgimęs, jeigu jau ne tam,

Kuriam gimei? Jei tai girdėtų tėvas!
Ką jis padarė tau, kad nuolat stengies
Įtikinti mane, jog savo laimę
Galėsiu rast tiktai toli nuo jo?
Ką jis padarė tau, kad proto sėklą,
Kurią jis mano sieloje brandino,
Taip trokšti sumaišyti su kitų
Kraštų gėlėm ar piktžolėmis? Daja,
Mieloji Daja, jis visai netrokšta
Manam sode tavų margų gėlynų!
Ir aš pati, turiu tau pasakyti,
Ir aš pati jaučiu, kad tavo gėlės,
Nors ir gražiausiai puoštų, mano sielą
Jos alina ir sekina, ir slegia;
Jų kvapas, tas saldžiarūgštis jų kvapas
Mane svaigina, kvaitina man galvą!
Taip, tavo protas juk prie jo labiau
Pripratęs. Tik dėl to aš anaiptol
Nenoriu niekint nervų stipresnių,
Kurie ištvert jį gali, tik sakau,
Jog man jisai netinka; arba štai,
Kad ir tavasis angelas – tiek nedaug
Tetrūko, kad aš kvaiša būčiau likus!
Man ligi šiol prieš savo tėvą gėda
Dėl šito farso!

DAJA.

Farso! Ar bent kartą
Šiuose namuos nakvojo protas? Farso!
O, jeigu aš galėčiau pasakyti!

RECHA.

Bet kas gi tau neleidžia? Argi aš
Nesuklūstu išsyk kiekvieną kartą,
Kai prasižioji pasakoti man
Apie savus tikėjimo didvyrius?
Kada gi aš esu nesižavėjus
Jų žygdarbiais, ar aš dėl jų kančių
Nesu išspaudus ašarą ne vieną?
Vien tai, kad jie tikėjo, aišku, niekad
Man neatrodė ypatingas heroizmas,
Tačiau mane žavėdavo prasmingi
Jų žodžiai, kad atsidavimas Dievui
Absoliučiai neturi nieko bendra
Su mūsų supratimais apie Dievą.
Atsimeni, mieloji Daja, kaip
Dažnai mums tai kalbėjo mano tėvas;
Tu ir pati esi su juo nesyk
Dėl to sutarus: tai kodėl dabar
Sugriauti nori tai, ką dviese statėt?
Mieloji Daja, toks pašnekesys
Ne pats geriausias pasitinkant draugą.

Nors man, beje, galbūt... Nes man, nes man
Labai svarbu žinoti, ar ir jis...
Girdi! Ar tik prie mūsų durų, Daja,
Ne jis? Ak, jeigu jis tai būtų!

Antras paveikslas

RECHA, DAJA ir RITERIS VIENUOLIS, kuriam kažkas, atverdamas duris, sako:

Prašom
Į vidų.

RECHA (*krūpteli, tada susivaldo ir nori pulti jam po kojomis*).
Jis! Išgelbėtojas mano!

RITERIS VIENUOLIS.
Štai būtent šito ir bijojau – vien
Todėl ir vengiau čia anksčiau ateiti;
Ir vis dėlto...

RECHA.
Aš tik labai norėjau
Prie šito išdidaus vyriškio kojų
Suklupusi dar kartą padėkoti, –
Ne jam, ne vyrui šiam, o Dievui. Vyrui

Jokios nereikia padėkos; jam reikia
Jos ne daugiau nei kibirui, kuris
Gesinant gaisrą šauniai padirbėjo.
Jis leidosi pripildomas ir vėl
Ištuštinamas: kam tai, ir dėl ko –
Jam nerūpėjo; lygiai taip ir vyras.
Ir jis tebuvo į liepsnas įblokštas;
Čia aš staiga atsiradau glėby jo,
Atsiradau ant rankų netikėtai,
Tarytum žarija ant jo apsiausto,
Kol nežinau kokia jėga staiga
Abu mus vėl išsviedė iš ugnies.
Už ką gi čia dėkot? Europoj vynas
Dar ne tokiems įkvėpti gali žygiams.
Juk riteriai vienuoliai šiam pasauly
Tik tam ir egzistuoja – jie privalo
Tarytum puikiai išdresuoti šunys
Ir iš ugnies, ir iš vandens ištraukti.

RITERIS VIENUOLIS (*visą tą laiką nustebęs ir sunerimęs stebėjęs ją*).
O Daja, Daja! Tebūnie aš kartais
Ar rūpesčio, ar apmaudo minutę
Sau leidau pasakyt piktesnį žodį,
Bet ar kiekvieną ištartą kvailystę,
Kuri kada nusprūdo nuo liežuvio,

Vertėjo perpasakot jai? Sakyčiau,
Kad per žiaurus tavasis kerštas, Daja!
Verčiau manęs pasigailėtum ir
Jos akyse užtartum.

DAJA.

Nemanau,
Garbusis riteri, kad tie menki,
Bet aštrūs dūriai, smigę jai į širdį,
Galėtų kelti jums mažiausią grėsmę.

RECHA.

Ar aš teisingai išgirdau? Jus slėgė
Kažkokie rūpesčiai? Ir jūs juos slėpėt?
Jie jums labiau rūpėjo nei gyvybė?

RITERIS VIENUOLIS.

Ak, geraširdė, nuostabi būtybė!
Bet kas čia? Tarsi dvejintųsi sieloj,
Nebežinau, žiūrėt man ar klausytis!
Ne, tai ne ta mergaitė, ne, ne ta,
Kurią aš iš ugnies tada ištraukiau.
Nes kas, ją pažinodamas, nebūtų
Į ugnį puolęs? Kas gi būtų laukęs
Manęs? Nors... baimė... keičia bruožus.

Pauzė; įsižiūrėjęs į Rechą, jis tarsi užsimiršta

RECHA.

O jūs man visiškai toks pat atrodot.

Vėl pauzė; ji tęsia, norėdama pažadinti jį iš susižavėjimo nuostabos

Tikiuosi, riteri, mums pasakysit,
Kur buvot taip ilgai pradingęs. Netgi
Drįstu paklausti: kur dabar jūs esat?

RITERIS VIENUOLIS.

Esu – dabar esu, ko gero, ten,
Kur neturėčiau būt...

RECHA.

O kur jūs buvot?
Gal irgi ten, kur neturėjot būti?
Tai negerai.

RITERIS VIENUOLIS.

Ant to... kaip jis vadinas? –
Ant kalno to, Sinajaus.

RECHA.

Ant Sinajaus?
Kaip nuostabu! Tai aš galiu bent kartą
Paklaust, ar tai tiesa...

RITERIS VIENUOLIS.

Kas? Ar tiesa,

Kad galima išvyst tą pačią vietą,
Kur Mozė, kitados prieš Dievą stojęs...

RECHA.

Visai ne tai. Nes ten, kur jis stovėjo,
Stovėjo jis prieš Dievą. Apie tai
Aš jau esu užtektinai girdėjus.
Iš jūsų aš norėjau tik išgirsti,
Ar tai tiesa, kad... kad į šitą kalną
Toli gražu ne taip sunku užlipti,
Kaip nusileist nuo jo žemyn? Nes, matot,
Kiek aš esu lig šiol į kalnus kopus,
Man visada atrodė atvirkščiai.
Na, riteri? Nejau? Jūs nusisukot?
Nenorite manęs matyt?

RITERIS VIENUOLIS.

Nes noriu
Girdėti jus.

RECHA.

Nes norite nuslėpti,
Kad jums naivumas mano kelia juoką,
Kad juokiatės iš to, jog nerandu ko
Svarbesnio pasiklaust apie švenčiausią
Visų kalnų? Juk aš neklystu?

RITERIS VIENUOLIS.

Ką gi,

Tada vėl teks man į akis žiūrėti.
Tačiau dabar juk jūs nudelbiat žvilgsnį?
Prikąsti bandot šypseną? Tai kam
Dar stengtis man iš jūsų veido minų,
Iš šypsenos ir žvilgsnių išskaityti,
Ką taip suprantamai, taip aiškiai jūs
Man kalbate – tylėjimu? Ak, Recha!
Ak, Recha! Kaip teisingai jis pasakė:
„Tačiau jūs visų pirma ją pažinkit!“

RECHA.

Kas sakė? Apie ką? Ar jums tai sakė?

RITERIS VIENUOLIS.

„Tačiau jūs visų pirma ją pažinkit!“ –
Tai jūsų tėvo žodžiai; apie jus.

DAJA.

O argi aš ne panašiai kalbėjau?
Ar aš ne taip sakiau?

RITERIS VIENUOLIS.

Bet kurgi jis?
Bet kurgi jūsų tėvas? Ar jisai
Dar pas sultoną?

RECHA.

Žinoma. O kurgi?

RITERIS VIENUOLIS.

Vis dar tenai? Ak, mano užmaršumas!

Ne, ne; vargu ar dar pas jį. Jisai
Manęs apačioje prie vienuolyno
Turėtų laukti; ne kitaip. Iš tikro,
Taip buvome sutarę. Jūs atleiskit!
Einu, aš jį atvesiu...

DAJA.

Jūs pabūkit.
Tai mano pareiga. Jūs čia palaukit.
Jis bus nedelsiant čia.

RITERIS VIENUOLIS.

O ne, o ne!
Jisai manęs, manęs ateinant laukia,
Ne jūsų. O, be to, jisai lengvai
Galėjo... Kas ten žino?.. Pas sultoną
Jisai galėjo paprasčiausiai... Jūs
Nežinote sultono!.. Jis galėjo
Tiesiog šiek tiek sutrikti... Patikėkit;
Jam grės pavojus, jei aš neateisiu.

RECHA.

Pavojus? Kam pavojus?

RITERIS VIENUOLIS.

Taip, pavojus,
Ir man, ir jums, ir jam – jei aš skubiai,
Jei aš skubiai ten nenueisiu. (*Išeina*)

Trečias paveikslas

RECHA ir DAJA

RECHA.

Ką tai
Galėtų reikšti, Daja? Taip trumpam?
Kas jam nutiko? Ką jisai sumanė?

DAJA.

Nusiraminkit, teeinie. Man regis,
Tai geras ženklas.

RECHA.

Ženklas? Koks dar ženklas?

DAJA.

Kad dedasi kažkas jo sieloj. Ten
Jau kunkuliuoja, ir neturi perkaist.
Palikit jį ramybėj, lai sau eina.
Dabar nuo jūsų viskas priklausys.

RECHA.

Kas priklausys? Nesuprantu, kalbi
Mįslėm kažkokiom, kaip ir jis.

DAJA.

Netrukus
Ir jūs už savo nerimą galėsit
Jam atsilygint tuo pačiu. Tik siūlau –

Nebūkite jam pernelyg griežta,
Per daug kerštinga ir negailestinga.

RECHA.

Ar supranti pati, ką čia šneki?

DAJA.

Nejaugi jūs ir vėl tokia rami?

RECHA.

Rami; o taip, rami...

DAJA.

Bent pripažinkit,
Kad jums jo nerimas visai patinka,
Kad esate jo nerimui dėkinga
Už tai, jog galit mėgautis ramybe.

RECHA.

Man regis, aš visai nesuprantu!
Daugiausia, ką galėčiau pripažinti, –
Kad man – kad man pačiai atrodo keista,
Kaip gali po tokios audros krūtinėj
Staiga tokia tyla užlieti širdį.
Jo išvaizda, jo elgsena, kalba
Mane...

DAJA.

Pasotino?

RECHA.

Ne, nesakyčiau,

Kad jau pasotino; toli gražu...

DAJA.

Bet alkį apmalšino?

RECHA.

Gal ir taip,

Jei tu taip nori.

DAJA.

Aš kaip tik nenoriu.

RECHA.

Jis amžinai man liks brangus; jis bus
Man amžinai brangesnis už gyvybę:
Net jei nuo šiol, jo vardą vos išgirdus,
Neims greičiau tvinksėti mano pulsas
Ir nepradės širdis labiau blaškytis,
Vos apie jį suspėsiu pagalvoti.
Bet ką aš čia plepu! Verčiau eime
Prie lango, per kurį matyti palmės.

DAJA.

Tai alkis, regis, dar nenumalšintas?

RECHA.

Dabar aš vėl žiūrėsiu ir į palmes –
Ne vien į jį po palmėmis.

DAJA.

Koks šaltis!
Ar tai tik ne atoslūgis prieš naują
Karščiavimą?

RECHA.

Ar šaltis? Aš nesu
Šalta. Ir, patikėk, ramiai žiūrėti
Į tai, kas miela – irgi malonumas.

Ketvirtas paveikslas

Scenoje – audiencijų salė Saladino rūmuose.
SALADINAS ir ZITA

SALADINAS (*įeidamas, nusisukęs į duris*).
Atveskit žydą čia, kai tik ateis.
Nors jis, atrodo, skubintis nelinkęs.

ZITA.
Gal bus kur nors prapuolęs, neišsyk
Pavyko rasti.

SALADINAS.

Sese! Sese!

ZITA.

Tu

Atrodai sunerimęs lyg prieš mūšį.

SALADINAS.

O dar ir ginklas toks, kokiais lig šiol
Neteko kautis. Apsimetinėti,
Statyti kilpas, pavedžiot už nosies –
Kada aš tai mokėjau? Kur galėjau
Išmokti to? Ir vardan ko, sakyk,
Turiu dabar to imtis? Vardan ko?
Kad pinigų išmelžčiau, pinigų!
Kad iškrapštyčiau pinigą iš žydo!
Dėl pinigo! Turiu galiausiai griebtis
Smulkios klastos dėl smulkmenos niekingos?

ZITA.

Menkiausia smulkmena, jei jos nepaisai,
Rytoj piktai atkeršyt gali, broli.

SALADINAS.

Deja, tiesa. O jeigu šitas žydas
Išties toks išmintingas ir toks geras,
Kaip jį tau andai dervišas apsakė?

ZITA.

Ir kas tada? Argi tai tavo bėdos?
Juk kilpa paruošta tik tam godžiajam,
Bailiam, klastingam žydui – o ne žmogui
Geram ir išmintingam. Toks žmogus
Ir taip, be kilpos, mūsų pusėj būtų.

Tokio žmogaus klausytis malonumas;
Jisai arba ryžtingai, vienu ypu
Tuoj pat paspęstą tinklą perplėš,
Arba gudriai ir apdairiai aplenks jį –
Tikiuos, tau malonu bus tai stebėti.

SALADINAS.

Tai jau tikra teisybė. Aišku, Zita,
Aš jau dabar tuo mėgaujuos.

ZITA.

Tataigi,
Nėra ko jaudintis ir krimstis. Jeigu
Jisai tik vienas iš daugybės, jeigu
Jisai tiktai toks pat eilinis žydas,
Tai ar prieš jį bus gėda pasirodyt
Tokiam, kokį jisai įsivaizduoja
Kiekvieną žmogų esant? Dar daugiau –
Jei pamatys, kad kas bent kiek geresnis,
Tai tą kvailiu ir mulkiu palaikys.

SALADINAS.

Taigi išeina, kad turėčiau elgtis
Blogai, kad nesuteikčiau galimybės
Blogam apie mane blogai galvoti?

ZITA.

Gali neabejot! Ir kas čia bloga,
Jeigu daiktais pasinaudoji taip,

Kaip reikalauja tų daiktų savybės.

SALADINAS.

Tai moters protas! Ką tik prasimano,
Dar viską ir pagražinti įstengia!

ZITA.

Pagražinti!

SALADINAS.

Kai tik į mano delnus
Nevėkšliškus papuola koks dailesnis
Ar subtilesnis daiktas – tuoj ir dūžta!
O kad gudrus sumanymas pavyktų,
Išradingumo reikia ne mažesnio.
Ak, tebūnie! Kaip moku, taip sušoksiu;
Ir jau verčiau blogiau negu geriau.

ZITA.

Labiau pasitikėk savim, sultone!
Aš palaikysiu! Jeigu tu tik nori.
Tokie kaip tu mus stengias nuolatos
Įtikinti, kad vien kalaviju,
Tiktai kalaviju pasiekę visko.
Na, kur ten – liūtui gėda su lape
Medžioti, – lapės gėda, ne klastos.

SALADINAS.

Ak, kaip patinka moteriškai vyrą
Nužemint lig savęs! Na, eik jau, eik!

Tikiuos, kad savo pamoką išmokau.

ZITA.

Kaip? Man išeit?

SALADINAS.

O tu norėjai likti?

ZITA.

Jei ir ne čia... ne akyse – tai bent jau
Greta už sienos...

SALADINAS.

Ir pasiklausyti?
Geriau nereikia, sese; aš prašyčiau –
Eik, eik! Girdi, jau šnara; jis ateina!
Ir kad nesiklausytum! Aš stebėsiu.

Kai ji išeina pro duris, pro kitas įeina Natanas; Saladinas sėdasi

Penktas paveikslas

SALADINAS ir NATANAS

SALADINAS.

Na, žyde, eikš artyn! Arčiau! Štai šičia!
Ir nebijok!

NATANAS.

Lai bijo tavo priešai!

SALADINAS. Tai tu tas Natanas esi?

NATANAS.

Esu.

SALADINAS.

Išmintingasis Natanas?

NATANAS.

O, ne.

SALADINAS.

Išties! Ne pats juk pasivadinai taip,
Tauta juk taip vadina.

NATANAS.

Gali būti;
Tauta!

SALADINAS.

Bet tu juk nemanai, kad aš
Su panieka žiūriu į liaudies balsą?
Aš jau seniai geidžiau susipažinti
Su žmogumi, kurį išmintinguoju
Vadina.

NATANAS.

Netgi jei tik pašaipiai?
Jei liaudžiai „išmintingas“ reiškia lygiai
Tą patį kaip „gudrus“? Ir jei gudrus

Tik tas, kuris nutuokia, kas naudinga?

SALADINAS.

Kas jam išties naudinga, tu manai?

NATANAS.

Tada, žinia, didžiausias savanaudis
Pats protingiausias būtų. Ir gudruolio
Tuomet nebeatskirtum nuo išminčiaus.

SALADINAS.

Kaip supratau, tu man įrodinėji,
Ką pats bandai paneigt. Kas iš tiesų
Naudinga žmogui – liaudis to nežino,
O tu žinai. Bent stengeis sužinoti;
Galvojai apie tai. Jau vien dėl to
Tave laikyti verta išmintingu.

NATANAS.

Na, tokiu tai save kiekvienas laiko.

SALADINAS.

Gal apsieikim šiuosyk be kuklumo!
Nemalonu jo nuolatos klausytis,
Kai norisi išgirsti blaivų protą. (*Pašoka*)
Bet laikas imtis reikalo! Tačiau
Prašyčiau, žyde, atvirai!

NATANAS.

Sultone,
Aš trokštu tau pasitarnauti taip,

Kad likčiau vertas tavo partnerystės
Ir ateity.

SALADINAS.

Pasitarnauti? Kuo?

NATANAS.

Tu gausi visa, ką turiu geriausia;
Ir gausi viską už žemiausią kainą.

SALADINAS.

Tu apie ką čia? Juk ne apie savo
Prekes? Su mano seseria derėkis
Ir mainikauk, kad nori. (Še, klausykis!)
Su prekiju aš neturiu ką veikti.

NATANAS.

Tai tu, be abejo, žinoti nori –
Gal aš kely ką nors iš tavo priešų,
Kurie ir vėl aplink sujudo, būsiu
Sutikęs ar išvydęs? Tiesą sakant...

SALADINAS.

Ir to netrokštu iš tavęs išgirsti.
Kiek man reikėjo, aš jau prisiklausęs
Pakankamai. Žodžiu...

NATANAS.

Paliepk, sultone.

SALADINAS.

Aš noriu, kad išaiškintum ką kita;

Visai ką kita. Jeigu jau esi
Toks išmintingas, tai sakyk galiausiai:
Kuris įstatymas, kuri tikyba
Atrodo tau visų priimtiniausia?

NATANAS.

Sultone, aš juk žydas.

SALADINAS.

Taip, o aš,
Aš – musulmonas. Dar yra krikščionys –
Treti tarp mūsų. Ir iš šių trijų
Religijų tiktai viena teisinga
Tegali būti. Toks žmogus kaip tu
Nepasiliks juk ten, kur jį nusviedė
Atsitiktinė prigimtis, o jei
Ir pasiliks, tai tik kažką įžvelgęs, –
Dėl to, kad renkas tai, kas jam geriausia.
Štai taip! Todėl norėčiau aš išgirsti
Tas tavo įžvalgas. Norėčiau sužinoti
Tas priežastis, kurioms sugromuluoti
Pačiam man nuolatos pristinga laiko.
Padėk suvokti man pasirinkimą,
Kurį tos priežastys nulėmė, – aišku,
Tai liks tarp mūsų, – kad ir aš galėčiau
Jomis taipogi remdamasis rinktis.
Ką? Tu stebies? Žiūri akis išplėtęs?

Galbūt tikrai aš pirmas tarp sultonų,
Kuriam toks įgeidis į galvą šovė;
Nors nemanau, kad jis sultono garbę
Labai jau žeminantis pasirodys.
Argi ne taip? Sakyk man pagaliau!
Kalbėk! O gal tau reikia minutėlės
Tai apgalvoti? Štai; tu ją turi.
(Ar ji ten klausos? Reikia pažiūrėti;
Norėčiau sužinoti, ką ji mano.)
Svarstyk! Svarstyk negaišęs! Aš netrukus
Sugrįšiu.

Išeina į gretimą kambarį, kur anksčiau nuėjo Zita

Šeštas paveikslas

NATANAS vienas

Hm! hm! Keista! Ką tai reiškia?
Ką jis sumanė? Ko sultonas nori?
Maniau, kad pinigų, o jam – tiesos
Prisireikė. Tiesos! Ir dar ne šiaip sau –
Grynais jam duok, – o ar gali tu tiesą
Atkišti kaip monetą! Na, jei dar

Senom monetomis, kurias pasverti
Gali – tai dar suprasčiau! Betgi ne –
Duok jam naujom, nukaldintom spaudykloj,
Su įspaudu, pasakančiu jų vertę.
Kaip pinigo į kapšą neįkiši
Tiesos galvon. Tai kas iš mūsų žydas?
Jisai ar aš? Palauk... O gal iš tos
Tiesos jam ne tiesa ir reikalinga?
Gal tos tiesos jam reikia tik kaip spąstų?
Nors ne, toks įtarimas irgi būtų
Per menkas. Ar per menkas? Kas didiesiems
Per menka? Žinoma, aiškiau nebūna:
Įsiveržė nelauktas neprašytas!
Juk draugas, kai ateina, pasibeldžia.
Aš privalau būt atsargus! Bet kaip?
Ką man daryti? Jeigu aš laikysiuos
Kaip užsispyręs žydas – bus nekas.
O jei išsižadėsiu judaizmo –
Tai dar prasčiau. Nes jei jau aš ne žydas,
Tai kas neleis paklausti, o kodėl
Tada ne musulmonas? Būtent taip!
Štai išsigelbėjimas! Tiktai vaikui
Pakanka pasakos, kad jis nurimtų.
Lai jis ateina. Lai tiktai ateina!

Septintas paveikslas

SALADINAS ir NATANAS

SALADINAS.

(Ten nieko nėr!) Tikiuosi, kad ne per greit
Grįžau? Ar viską spėjai apgalvoti?
Na, tai kalbėk! Čia niekas negirdės,
Jokia dvasia.

NATANAS.

Tegu sau nors ir visas
Pasaulis klausos.

SALADINAS.

Natanas toks tikras,
Kad jam nekyla netgi abejonių?
Puiku! Iš to išminčių atpažįstu!
Tiesos neslėpti, nevyniot į vatą!
Dėl jos bet kuo išdrįsti rizikuoti!
Turtu ir gyvastim! Krauju ir kūnu!

NATANAS.

Jeigu to reikia ir jei tai naudinga.

SALADINAS.

Taigi nuo šiol pelnytai ir teisėtai
Sultonui skirtu titulu galėsiu
Vadintis „Tobulintojas pasaulio

Ir jo tvarkos“.

NATANAS.

Taip, titulas šlovingas!
Tačiau galbūt prieš man atsakant leistum,
Sultone, tau papasakoti trumpą
Istorijėlę.

SALADINAS.

O kodėl gi ne?
Ar aš kada nemėgau išklausyti
Trumpos istorijėlės, juolab jeigu
Papasakosi sklandžiai.

NATANAS.

Na, geriausias
Aš pasakorius niekad nebuvau.

SALADINAS.

Ir vėl ta išdidi kuklybė? Nagi,
Pradėk ir pasakok, negaišk.

NATANAS.

Senais
Žilais laikais Rytų kraštuos gyveno
Žmogus, ir jis turėjo aukso žiedą,
Papuoštą brangakmeniu vertingiausiu,
Kadai iš mylimosios rankų gautą.
Žodžiu, tasai akmuo, tasai opalas
Šimtais spalvų ir atspalvių spindėjo,

Be to, turėjo paslaptingą galią –
Kiekvienas, kas tikėdamas tą žiedą
Mūvėjo, buvo malonus ir Dievui,
Ir patrauklus žmonėms. Taigi ne keista,
Kad tas Rytų šalies žmogus to žiedo
Nenusimaudavo nuo piršto dieną naktį;
Be to, išreiškė valią, kad per amžius
Tas žiedas iš namų neiškeliautų.
Tik taip ir ne kitaip. Prieš mirtį žiedą
Jisai paliko mylimiausiam sūnui,
Tvirtai prisakęs, kad tasai ir vėlei
Jį perduotų vienam sūnų, kuris
Brangiausias būsiantis; taip visąlaik
Mieliausias, nesvarbu, kelintas gimęs,
Vien žiedo galių padedamas tvarkės
Namuos kaip kunigaikštis ir valdovas.
Girdi, sultone?

SALADINAS.

Supratau. Toliau!

NATANAS.

Taip šitas žiedas, iš sūnaus pas sūnų
Keliaudamas, galiausiai atiteko
Gimdytojui, auginusiam tris sūnus;
Kadangi visi trys jam buvo lygiai
Paklusnūs, tad visus jis ir vienodai

Mylėjo, negalėdamas išskirti.
Tik kartkartėm – silpnumo valandėlę –
Kai dviese likdavo akis į akį,
Jam pasirodydavo, kad tai vienas,
Tai kitas arba trečias lyg vertesnis
Tą žiedą gauti, ir širdies gerumo
Užlietas kiekvienam jų atskirai
Pasižadėjo žiedą dovanoti.
Žodžiu, kas padaryta – padaryta.
Bet, šiaip ar taip, atėjo laikas mirti,
Ir sunerimęs tėvas ėmė graužtis.
Apniko sielvartas, kad teks įskaudint
Du sūnus, kurie juo pasitikėjo,
Sulaužyt duotą žodį. Kas daryti?
Jis pasiuntė slapta pas juvelyrą,
Kad tas, gerai į žiedą pažiūrėjęs,
Pagal jo pavyzdį nukaldintų du lygiai
Tokius, kad netausotų nei lėšų,
Nei pastangų, kad tik žiedai naujieji
Nuo seno nė per plauką nesiskirtų.
Ir juvelyrui tai pavyko. Kai
Jisai visus tris žiedus atgabeno,
Pats tėvas tikrojo nuo padirbtųjų
Nepajėgė atskirt. Tada laimingas
Pasišaukė, kiekvieną atskirai,

Visus tris sūnus, kiekvienam iš jų
Palaimindamas įteikė po žiedą, –
Ir numirė. Ar tu girdi, sultone?

SALADINAS (*sutrikęs nusisuka nuo jo*).
Girdžiu, girdžiu! Tik jau galėtum baigti
Tą pasaką. Ar greit?

NATANAS.
Aš jau baigiau.
Kadangi kas toliau – savaime aišku.
Tik spėjo tėvas mirti, tuoj kiekvienas
Iš jų su žiedu rankoj pasirodė,
Tikėdamasis tapęs kunigaikščiu
Namuos. Tuoj pat tyrimai, ginčai, barniai,
Kivirčai ir dejonės. Viskas veltui –
Nieks neįrodys, kurio žiedas tikras; (*Nutyla, laukdamas sultono atsakymo*)
Beveik taip pat, kaip mes dabar, – kuris
Tikėjimas tikrasis.

SALADINAS.
Kaip? Tik tiek
Į klausimą gali man atsakyti?

NATANAS.
Deja, galiu tiktai atsiprašyti,
Jog negebu atskirti tų žiedų,
Kuriuos užsakęs tėvas ir norėjo,

Kad jų nebūtų galima atskirti.

SALADINAS.

Žiedų! Nežaisk su manimi! Man regis,
Jog tos religijos, kurias minėjau,
Ganėtinai skirtingos, kad atskirtum.
Netgi drabužiais; valgiais ir gėrimais!

NATANAS.

Ir vien tik savo pagrindais – niekuo.
Nes argi ne istorija jos grįstos?
Rašytine ar perduodama žodžiais!
O juk istorijos žodžiu privalom
Neabejodami pasitikėti?
Argi ne taip? O kuo mes abejojam
Mažiausiai? Ar ne artimais? Savaisiais?
Tais, kurių kraujas teka mūsų gyslom?
Tais, kurių meilė lydi nuo vaikystės?
Tais, kurie mūsų niekad neapgavo,
Nebent tai būtų darę mūsų labui?
Ir kaip aš savo protėviais galėčiau
Mažiau tikėti, negu tu savaisiais?
Ar atvirkščiai. Kaip drįsčiau reikalauti,
Kad kaltintum melu senolius savo,
Ir pripažintum tik maniškių tiesą?
Ar atvirkščiai. Tas lygiai tinka ir
Krikščionims. Argi ne?

SALADINAS.

(Vardan Aukštybių!
Tasai žmogus neklysta. Man derėtų
Pritilti.)

NATANAS.

Leisk man vėl sugrįžt prie tų
Žiedų. Kaip jau minėjau: sūnūs skundės;
Ir visi trys teisėjui dievagojos,
Kiekvienas aiškindamas žiedą gavęs
Tiesiog iš tėvo rankos – tai teisybė!
Ir kad seniai jam buvę pažadėta,
Jog žiedo teise jis galės naudotis –
Tai ne mažiau tiesa! Kiekvienas teigė,
Jog tėvas negalėjęs jo apgauti,
Ir kad dėl to jis tokio gero tėvo
Net negalįs įtarti; ir veikiau
Turįs suabejoti savo broliais,
Kurie sumanę šią nešvarią klastą,
Nors iki šiol iš jų tiktai geriausio
Tikėjęsis; ir jis norįs klastūnus
Išaiškinti ir deramai nubausti.

SALADINAS.

Na, o teisėjas? Aš jau nekantrauju,
Ką tu teisėjui leisi pasakyti!

NATANAS.

Teisėjas tarė: „Arba jūs tuoj pat
Man atvedat čia savo tėvą, arba
Šalin man iš akių. Gal jums atrodo,
Kad aš čia pasodintas mįslių minti?
O gal jūs laukiat, kad tikrasis žiedas
Pats prasižiojęs viską mums išklotų?
Bet ne! Palaukit! Juk esu girdėjęs
Apie to žiedo stebuklingą galią,
Kuri jį turintį padaro mielą,
Ir Dievui, ir žmonėms malonų. Tai
Išspręstų ginčą. Juk netikras žiedas
Neturi tokios galios! Nagi, tai
Sakykite, kurį iš jūsų du
Kiti labiausiai myli? Na, kalbėkit!
Ko tylit? Tik viena kryptim, į jus
Žiedai teveikia? Priešingon neveikia?
Kiekvienas tik save labiausiai mylit?
Jeigu jau taip, tai visi trys jūs esat
Ir apgauti, ir apgavikai! Jūsų
Nė vieno žiedas nėr tasai tikrasis.
Tikrasis žiedas gal seniai jau dingęs.
Ir tam, kad šitą netektį nuslėptų,
Kad jį pakeistų, tėvas vieno vietoj
Nukaldint liepė tris."

SALADINAS.

Puiku! Žavinga!

NATANAS.

„Tai štai, – teisėjas tęsė, – jeigu jūs
Ne patarimo laukiat, o sprendimo –
Keliaukit sau! O mano patarimas
Jums būtų toks: yra taip, kaip yra,
Ir susitaikykit su tuo. Kiekvienas jūsų
Po žiedą turite – tad ir tikėkit,
Kad jūsų žiedas ir yra tikrasis.
Kas šiandien pasakys – gal jūsų tėvas
Ilgiau tos vieno žiedo tironijos
Nebenorėjo kęsti namuose! Tik aišku,
Kad jus mylėjo visus tris, ir kad
Mylėjo neišskirdamas nė vieno, –
Tad ar galėjo du kitus nuskriausti,
Kad trečią pamalonintų? Laisva
Nuo prietarų ir nepaperkama
Jo meilė tebūnie jums pavyzdys!
Kiekvienas stenkitės, kad jūsų žiedo
Akmens galia kas dieną vis stiprėtų!
O tam, kad ši galia vis augtų, būkit
Nuolankūs, taikūs, švelnūs, gailestingi,
Darykit gera ir tarnaukit Dievui
Ištikimai! Ir jei tada akmens

Galia jau jūsų provaikių vaikaičiams
Ims reikštis, – štai tada aš ir kviečiu jus
Po šimto tūkstantmečių vėl sugrįžti.
Čia kitas jau sėdės – išmintingesnis
Nei aš – teisėjas; jis ir pasakys.
Keliaukit!“ – kukliai baigė savo kalbą
Teisėjas.

SALADINAS.

Dieve! Dieve!

NATANAS.

Saladinai,
Jei tu manaisi, jog esi tasai
Žadėtasis išmintingesnis vyras...

SALADINAS (*puola prie jo, įsikimba už rankos ir nepaleidžia jos iki pabaigos*).

Aš dulkė? Niekas aš? O Dieve!

NATANAS.

Kas tau,
Sultone?

SALADINAS.

Natanai! Mieliausias! Tavo
Teisėjo skirtas tūkstantmečių šimtas
Dar nepraėjo. Ir teisėjo vietos
Esu nevertas. Eik! Jau eik! Tačiau
Būk mano draugas.

NATANAS.

Ir daugiau, sultone,
Man nieko neturėjai pasakyti?

SALADINAS.

Ne, nieko.

NATANAS.

Nieko?

SALADINAS.

Nieko. Bet kodėl
Tu klausi?

NATANAS.

Aš norėčiau paprašyti
Kai ko, jei pasitaikytų man proga.

SALADINAS.

Kokia dar proga prašymui? Kalbėk!

NATANAS.

Ką tik grįžau iš tolimos kelionės,
Ten surinkau skolas. Tad ir manau:
Turiu per daug grynųjų pinigų.
Dabar laikai tokie juk, kad turi
Būt apdairus; štai aš ir nežinau,
Kur juos saugiau padėjus. Pamaniau,
Kad taip gal tau, – juk, šiaip ar taip, artėja,
Atrodo, karas, taigi vis didesnės
Bus išlaidos, – tie pinigai praverstų.

SALADINAS (*įdėmiai žiūrėdamas jam į akis*).
Taip, Natanai! Žinai, nenoriu klausti,
Ar pas tave jau lankėsi Al Hafis;
Taip pat nenoriu ir kamantinėti,
Ar tik nebus tau kilęs įtarimas,
Kad taip neprašomas pagalbą siūlai...

NATANAS.
Koks įtarimas?

SALADINAS.
Taip, esu jo vertas!
Atleisk tu man! Nors ką jau tai padės?
Turiu tik tau prisipažint, jog pats rengiausi...

NATANAS.
Ar tik ne to kaipsyk manęs prašyti?

SALADINAS.
Taip, būtent.

NATANAS.
Ką gi, mums abiem – į naudą!
Tačiau visų grynųjų pinigų
Tau negaliu pasiųsti. Reikia dalį
Jaunajam riteriui vienuoliui skirt.
Tu juk žinai jį. Jam nemažą sumą
Pirmiau turėsiu sumokėti.

SALADINAS.
Kam?

Ar riteriui vienuoliui? Tu rengiesi
Savaisiais pinigais paremt ir mano
Pikčiausius priešus?

NATANAS.

Omeny turiu
Tik vieną jų, kuriam esi gyvybę
Išsaugojęs...

SALADINAS.

Ak, taip! Dabar menu!
Buvau visai pamiršęs tą jaunuolį!
Tu jį pažįsti? Kur jis?

NATANAS.

Kaip? Ar tu
Dar negirdėjai, kiek jisai per tavo
Malonę nusipelnęs man yra?
Jis, rizikuodamas sava gyvybe,
Kurią tavo dėka naujai atgavo,
Ištraukė mano dukrą iš liepsnų.

SALADINAS.

Jisai? Tai jis padarė? Cha! Jis toks
Ir pasirodė man. Ir mano brolis,
Kurį jis primena labai, tikriausiai
Taip būtų pasielgęs! Kurgi jis
Dabar? Atvesk jį čia! Aš savo sesei
Tiek daug esu pripasakojęs apie

Tą brolį, kurio ji nepažinojo, –
Tegu tad bent jo atvaizdą išvysta!
Eik ir atvesk jį. Kiek gerų darbų
Iš vieno gero darbo gali rastis,
Net jeigu tas vien užgaida tebuvo.
Eik ir atvesk.

NATANAS (*išsilaisvindamas iš Saladino rankos*).
Aš tuojau pat. O tas
Antrasis reikalas – kaip jau kalbėta? (*Išeina*)

SALADINAS.
Ak, veltui savo seseriai neleidau
Pasiklausyti! Kuo greičiau pas ją!
Ar sugebėsiu viską apsakyti?

Išeina pro kitas duris

Aštuntas paveikslas

Scenoje – vieta po palmėmis netoli vienuolyno, čia RITERIS VIENUOLIS laukia Natano

RITERIS VIENUOLIS (*vaikšto pirmyn atgal, kovodamas su savimi, galiausiai pratrūksta*).
Nusiramink, aukojamas tu verši!

Gana! Nenoriu aiškintis, nenoriu,
Kas dedasi many; nenoriu nieko
Nujausti, numanyti, kas dar laukia.
Ir, aišku, veltui aš pabėgau, veltui!
Bet argi aš ką nors daugiau *galėjau,*
Nei tik pabėgti? Et, kas bus, tas bus!
Per daug jau netikėtas buvo kirtis,
Kad spėčiau išsisukti; nors delsiau,
Ilgai delsiau, bandydamas išvengt jo.
Tik pamačiau ją – o juk to mažiausiai
Geidžiau – vos pamačiau, ir pasiryžau
Nuo šiol nebepaleist jos iš akių, –
Bet ar tai ryžtas? Juk pasiryžimas –
Tai veiksmas, tai sumanymas, o aš –
O aš buvau tik žaislas, tik žaisliukas.
Išvydau ją, ir pajutau, lyg būčiau
Supančiotas, nematomomis nytim
Nebeatsiejamai su ja suaustas.
Ir tą akimirką – ir šią. Be jos
Gyvenimo nebeįsivaizduoju;
Tai būtų kaip mirtis, – ir netgi ten,
Kur atsidurčiau po mirties, tiktai
Mirtis tebūtų. Meilė? Kaipgi ne –
Vienuolis riteris, kuris pamilo, –
Krikščionis, mylintis žydaitę... Hm!

O jei ir taip? Aš pažadėtoj žemėj, –
Tebus jinai pašlovinta per amžius! –
Ar maža prietarų ir pažadų
Atsižadėjau? Ordinas, sakykim, –
Ką jis dabar man reiškia? Aš juk miręs
Kaip riteris vienuolis, aš juk miręs
Nuo tos akimirkos, kai pakliuvau
Nelaisvėn Saladino. Ta galva,
Kurią man Saladinas dovanojo,
Ar ta pati senoji? Ji nauja;
Ji nenutuokia nieko apie tai,
Kas buvo jai kadaise prišnekėta,
Kas buvo liepta jai ir prisakyta.
Ir ji geresnė; tinkanti geriau
Klajoti po gimta padange. Aš
Jaučiu tai, nes tiktai dabar ėmiau
Mąstyti taip, kaip čia tikriausiai mąstė
Ir mano tėvas, jeigu man teisybę
Kalbėjo apie jį, o ne melavo.
Melavo? – bet labai jau panašus
Į tiesą šitas melas; jis man niekad
Toks panašus į tiesą neatrodė,
Kaip tąsyk, kai bandžiau išvengt pavojaus
Ir suklupau toj vietoj, kur jis krito.
Jis krito? Taip, verčiau su vyrais kristi,

Negu tarp kūdikių stovėt. Jisai
Pritartų, jeigu sekčiau jo keliu.
O kokio pritarimo dar man trokšti?
Gal Natano? Jis man ne tik pritars, –
Jis dar padrąsins ir paskatins. Tai
Bent žydas! Ir, nepaisant visko, nori
Atrodyt grynas žydas! Štai ir jis;
Skubėdamas artėja; švyti visas
Džiaugsmu. O kas kitaip iš Saladino
Sugrįžta? Natanai! Ei!

Devintas paveikslas

NATANAS ir RITERIS VIENUOLIS

NATANAS.

Kaip? Čia jūs?

RITERIS VIENUOLIS.

Jūs pas sultoną taip ilgai užtrukot.

NATANAS.

Ne taip jau ir ilgai. Kol nuėjau –
Nė nematai, kaip bėga laikas. Ak,
Ką besakytum, Kurdai, bet šlovė
Ne veltui sklinda apie žmogų, nors jinai –

Palyginti tiktai šešėlis menkas.
Bet leiskite man viską kuo greičiau
Jums perduot...

RITERIS VIENUOLIS.

Ką?

NATANAS.

Jis nori su jumis
Pasikalbėt; jisai norėtų, kad
Nedelsdamas nuvyktumėt pas jį.
Tik palydėkite mane namo,
Kur dar turėčiau jam kai ką paruošti –
Tada ir eisim.

RITERIS VIENUOLIS.

Natanai, bet aš
Daugiau pas jus nebeisiu niekad, kol...

NATANAS.

Tačiau, vadinas, jūs tenai jau buvot?
Vadinas, jau kalbėjotės su ja?
Tiesa? Ir kaipgi jums patiko Recha,
Smalsu?

RITERIS VIENUOLIS.

To nemokėčiau apsakyti!
Bet vėl ją pamatyti – šito niekad!
Ne, jokiais būdais! Arba jūs man vietoj,
Čia pat turėtumėte pažadėti:

Kad aš nuo šiol galėsiu visados
Matyti ją, regėti visą laiką.

NATANAS.

Kaip leisite man visa tai suprasti?

RITERIS VIENUOLIS (*truputį patylėjęs, staiga puola jam ant kaklo*).

O, mano tėve!

NATANAS.

Bet, jaunuoli!

RITERIS VIENUOLIS.

Ne
Sūnau? Maldauju, Natanai, prašau!

NATANAS.

Brangus jaunuoli!

RITERIS VIENUOLIS.

Ne sūnau? Prašau jus,
Jus, Natanai! Maldauju jus, užkeikiu:
Ar gali būti kokie varžtai, kokie pančiai
Svarbiau negu gamtos ryšys pirmykštis,
Kad teiktumėte pirmenybę jiems?
Juk jums pakanka būt tiesiog žmogum!
Prašau jus, neatstumkite manęs!

NATANAS.

Mielasis, mielas drauge!

RITERIS VIENUOLIS.

Ne sūnau?
Tai ne sūnus? Net jei dėkingumas
Išgrindęs būtų kelią meilei jūsų
Dukters širdin? Net ir tada, jei mes
Abu tik lauktumėme jūsų mosto,
Kad mūsų sielos amžiams susilietų?
Jūs tylite?

NATANAS.

Jūs stebinat mane,
Jaunasis riteri.

RITERIS VIENUOLIS.

Tai jūs nustebęs?
Aš, Natanai, nustebinau jus jūsų
Paties mintim? Jūs nebeatpažįstat
Jų mano lūpose? Nejau tai aš
Jus stebinu?

NATANAS.

Kad aš taip sužinočiau
Pirmiau, kuris iš Štaufenų iš tikro
Tavasis tėvas buvo!

RITERIS VIENUOLIS.

Ką jūs šnekat?
Kaip, Natanai? Jūs šitą mirksnį nieko
Nejaučiate, išskyrus vien smalsumą?

NATANAS.

Nes, matote... Kadaise man jau teko
Su vienu Štaufenu susipažinti,
Jis buvo Konradas vardu.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir kas –
Kas, jei ir mano tėvo šitoks vardas?

NATANAS.

Ar iš tikrųjų?

RITERIS VIENUOLIS.

Aš juk pagal tėvą
Ir vadinuosi: Konradas ir Kurdas –
Tas pats.

NATANAS.

Galbūt. Bet Konradas manasis
Nebuvo jūsų tėvas. Nes maniškis –
Vienuolis riteris, taip pat kaip jūs –
Nevedęs buvo.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir nepaisant to!

NATANAS.

Kaip tai suprasti?

RITERIS VIENUOLIS.

Ir nepaisant to,
Jisai galėjo mano tėvas būti.

NATANAS.

Jūs pokštaujat.

RITERIS VIENUOLIS.

O jūs per daug rimtai
Į viską žiūrit! Ką gi, tebūnie,
Kas mergvaikiu, kas benkartu vadina.
Juk ir tokių pasauly pasitaiko.
Tačiau gal mano protėvius palikim
Ramybėj. Aš nekibsiu prie jūsiškių.
Ne, sergėk Dieve, ne todėl, kad man
Bent menką abejonę keltų jūsų
Kilmės knyga. Jūs galite ją lapas
Po lapo versti man lig Abraomo.
Toliau jau aš ir pats žinau, galėčiau
Prisiekti.

NATANAS.

Jūs jau pykstat. Bet ar aš
Nusipelnau to? Argi aš kaip nors
Atstūmiau jus? Juk aš tik nenorėjau
Nutvert jus šią akimirką už žodžio.
Tik tiek.

RITERIS VIENUOLIS.

Tikrai tik tiek? Ir daugiau nieko?
Tada atleiskit man!..

NATANAS.

Na, eikim, eikim!

RITERIS VIENUOLIS.

Kur? Ne! Tik ne pas jus! Aš neisiu! Ne!
Ten – aš degu! Aš jūsų čia palauksiu.
Jūs eikit! Jei man teks dar ją išvysti –
Turėsiu laiko jos atsižiūrėti.
O jeigu ne – ir taip atsižiūrėjau
Daugiau negu gana.

NATANAS.

Aš paskubėsiu.

Dešimtas paveikslas

RITERIS VIENUOLIS, po kurio laiko ir DAJA

RITERIS VIENUOLIS.

To jau per daug man! Smegenys žmogaus
Aprėpti gali tokią begalybę,
Bet kartais vis dėlto ir jos pajunta,
Kad persipildė; rodos, vienu ypu
Nuo smulkmenos menkiausios tapo pilnos!
Nereikalinga viskas; nesvarbu,
Ko jos ten prikimštos bebūtų. Bet

Turėk kantrybės. Siela tuoj sugers
Tą perteklių ir gausą, atsiras
Erdvės, nušvis nauja šviesa ir viskas
Tvarkingai susidėstys. Argi pirmą
Aš kartą pamilau? O galgi tai,
Ką kitados galvojau esant meilę,
Nebuvo meilė? Gal tiktai dabar
Jaučiu, ką iš tikrųjų reiškia meilė?..

DAJA (*prisėlinusi iš šono*).
Ei, riteri! Ar girdit?

RITERIS VIENUOLIS.
Kas čia šaukia?
Ak, Daja, tai čia jūs?

DAJA.
Aš prasmukau
Pro jį nepastebėta. Bet jisai
Dar gali pamatyti mus, jei ten
Stovėsite. Prieikite arčiau,
Už šito medžio.

RITERIS VIENUOLIS.
Kas gi atsitiko?
Taip paslaptingai? Ką tai reiškia?

DAJA.
Būtent
Kad paslaptingai: nes dėl paslapties

Ir atskubėjau čia; veikiau dviejų.
Mat vieną žinote tik jūs, o kitą
Žinau tik aš, – kaip manote, kaip būtų,
Jei mudu pasikeistume jomis?
Jūs patikit man savąją – o aš
Tada atskleisiu savo.

RITERIS VIENUOLIS.

Mielu noru.
Jeigu tiktai žinočiau, ką jūs laikot
Ta mano paslaptim. Bet tai tikriausiai
Man iš jūsiškės paaiškės. Taigi, pradėkit.

DAJA.

Na, jūs tik pamanykit! Tai jau ne,
Kilnusis riteri: jūs pirmas, aš po jūsų...
Nes, patikėkit, mano paslaptis
Jums gali būt visai nereikalinga,
Kol nežinau jūsiškės. Tad, prašau,
Negaišdamas! Nes jei iššniukštinėsiu
Pati – jau paslapties nebeturėsit.
Aš liksiu su savąja – jūs be nieko.
Ak, vargšas riteri, – kada jūs, vyrai,
Nuslėpti tokias paslaptis mokėjot
Nuo mūsų, moterų, – nebent vaizduotėj!

RITERIS VIENUOLIS.

Juoba kad patys jų dažnai nežinom.

DAJA.

Ir tai labai tikėtina. Todėl,
Suprantama, turėčiau aš pati
Vardan draugystės pasistengti jums
Pagelbėti. Sakykit, kaip suprasti,
Kad jūs taip paknopstom, nelyg įgeltas
Išbėgot? Kad palikote mus vienas
Sėdėti? Kad su Natanu vėliau
Kartu negrįžote? Nejaugi Recha
Jums per mažai patiko? Kaip? O gal –
Kaip tik per daug? Matau – per daug! per daug!
Ak, atpažįstu vargana paukštytį,
Kuris beviltiškai sparneliais plaka,
Narvely uždarytas! Na, pakanka:
Prisipažinkit man tuoj pat, kad mylit,
Kad mylite ją ligi pamišimo,
Ir jums atskleisiu...

RITERIS VIENUOLIS.

Ligi pamišimo?
Išties, tiksliau turbūt nepasakysi.

DAJA.

Užteks, kad pripažįstate, jog mylit;
Tą pamišimą galit pasilikti.

RITERIS VIENUOLIS.

Jeigu jis pats ką nors savy suvoktų!

Vienuolis riteris – ir mylintis žydaitę?..

DAJA.

Tikrai, įžvelgti prasmę čia sunkoka...
Nors kartais paaiškėja, jog kai kur
Jos daug daugiau, nei iš pradžių mes manėm;
O, tiesą sakant, kas čia tokio naujo,
Kad Išganytojas parodo kelią,
Kurio netgi išminčius neatranda.

RITERIS VIENUOLIS.

Taip iškilmingai? (Bet jei aš Apvaizda
Pakeisčiau Išganytoją – juk Daja
Teisybę šneka?) Žinot, man jau daros
Labai smalsu, nors ligi šiol smalsumas
Nebuvo man būdingas.

DAJA.

Ak! Čionai –
Šalis stebuklų!

RITERIS VIENUOLIS.

(Taip! – ir keistenybių.
O argi gali būt kitaip? Juk visas
Pasaulis vienoje krūvoj.) Taip, Daja,
Mieloji, tebūnie, prisipažįstu,
Kaip jūs to norite: kad aš ją myliu,
Kad netgi negaliu įsivaizduoti,
Kaip aš be jos gyvensiu; kad...

DAJA.

Tikrai?
Tikrai? Tada man, riteri, prisiekit,
Prisiekite, kad ji bus jūsų, kad
Išgelbėsit, išgelbėsite ją,
Ir šiam gyvenimui, ir amžinajam.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet kaip? Kaip aš galiu? Ar aš galiu
Prisiekti, kas yra ne mano galioj?

DAJA.

Tai jūsų galioj. Vienas mano žodis –
Ir viskas jūsų galioj bus.

RITERIS VIENUOLIS.

Kad net
Pats tėvas neturėtų nieko prieš?

DAJA.

Ką – tėvas? Tėvas! Tėvas privalės
Paklusti.

RITERIS VIENUOLIS.

Privalės paklusti, Daja?
Nejaugi jį plėšikai kur pagavo?
Jisai neturi privalėt.

DAJA.

Vadinas,
Turės norėti. Ir turės galiausiai

Norėti su džiaugsmu.

RITERIS VIENUOLIS.

Turės – ir su
Džiaugsmu! Bet, Daja, jeigu pasakyčiau,
Kad aš jau pats esu šią stygą bandęs
Paliesti?

DAJA.

Na ir ką? Nesuskambėjo?

RITERIS VIENUOLIS.

Deja, kiek disonuodama, ir tai
Mane užgavo.

DAJA.

Ką jūs sakot? Kaip?
Jūs davėt jam tik žvilgtelt į šešėlį
Jausmų, kuriuos jūs jaučiate jo Rechai,
Ir jis nepuolė strykčioti iš džiaugsmo?
Šaltai nuo jūsų pasitraukė? Jums keblumų
Sukėlė?

RITERIS VIENUOLIS.

Na, daugmaž.

DAJA.

Tada
Nėra ko man nė mirksnio dar mąstyti...

Pauzė

RITERIS VIENUOLIS.

Bet vis dėlto, matau, jūs susimąstėt?

DAJA.

Ką besakytum, bet žmogus jisai kaip reta!
Aš jam labai dėkinga! Bet jisai
Toks užsispyrėlis! Pats Dievas mato –
Širdis man stingsta ryžtis tokiam žingsniui.

RITERIS VIENUOLIS.

Prašau jus, Daja, išvaduokit kartą
Mane iš tos nežinomybės. Bet
Jei nesate pati tikra, ar gera,
Ar bloga tai, gėdinga ar garbinga,
Ką esate sumanius – nesakykit!
O aš pamiršiu, kad kažkas tarp mūsų
Paliko nutylėta.

DAJA.

Tai tik gena,
Užuot stabdytų. Ką gi, tai žinokit:
Visai ne žydė Recha, ji – krikščionė.

RITERIS VIENUOLIS (*šaltai*).

Iš tikro? Sveikinu! Nebuvo lengva
Tai pagimdyti? Bet skausmai juk jūsų
Neįbaugins! Jūs galit drąsiai tęsti
Ir apgyvendint nors ir visą dangų,
Jeigu jau žemėje tam nebetinkat.

DAJA.

Kaip, riteri? Tik tiek? Nejau žinia
Tiktai šitų patyčių nusipelno?
Žinia, kad Recha – tai krikščionė, jūsų,
Krikščionio, riterio vienuolio, jūsų,
Kuris ją mylit, kaip matau, visai
Nedžiugina?

RITERIS VIENUOLIS.

Ir ypač, kai krikščionė –
Tik jūsų užgaida.

DAJA.

Jums taip atrodo?
Tada aiškiau. Tačiau žinokit – ne!
Man reikalingas tas, kuris galėtų
Grąžint ją, kur jos laimė, kur seniai
Jinai turėjo būti, kuo ji būti
Turėjo, ir kas buvo sudarkyta.

RITERIS VIENUOLIS.

Paaiškinkite man, arba – išeikit!

DAJA.

Jinai krikščionių vaikas; jos tėvai –
Krikščionys; ji pakrikštyta...

RITERIS VIENUOLIS (*staiga pagyvėjęs*).

Bet kaipgi?
O Natanas?

DAJA.

Jis jai ne tėvas.

RITERIS VIENUOLIS.

Jis
Ne Rechos tėvas? Jūs gerai nutuokiat,
Ką sakot?

DAJA.

Tiesą, dėl kurios dažnai
Krauju raudot paplūsta mano akys.
Jisai ne tėvas Rechai...

RITERIS VIENUOLIS.

Jis tiktai
Augino ją kaip savo dukrą? Jis
Krikščionių vaiką auklėjo kaip žydę?

DAJA.

Taip, būtent taip.

RITERIS VIENUOLIS.

Ji niekad nežinojo,
Kas ją pagimdė? Niekad negirdėjo
Iš jo, kad ją yra visai ne žydė
Pagimdžius, o krikščionė?

DAJA.

Niekada!

RITERIS VIENUOLIS.

Ir jis šitam paklydime ne tik

Augino ją nuo kūdikystės, bet
Ir jai užaugus, tapus mergina
Paliko klaidžioti toliau?

DAJA.

Deja.

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip? Natanas, – nesuprantu, – gerasis,
Išmintingasis Natanas išdrįso
Taip suklastoti prigimtį, jos balsą?
Taip iškraipyti polinkius širdies,
Kurie sava valia visai kitus
Kelius sau būtų pasirinkę? Daja,
Išties jūs man atvėrėte kai ką –
Labai svarbaus, – kas daug ką gali keisti, –
Kas kelia sumaištį many, – dėl ko
Tiesiog nebežinau, ką ir daryti.
Todėl man reikia laiko. Jūs jau eikit!
Netrukus jis pro čia sugrįš. Jis gali
Užklupt mus. Eikit!

DAJA.

Jei užklups – man galas.

RITERIS VIENUOLIS.

Dabar su juo kalbėtis neturėčiau
Nei noro, nei jėgų. Jei jį sutiksit,
Tik perduokit, kad mudu vienas kitą

Kaip nors pas Saladiną susirasim.

DAJA.

Tik pasisaugokite, kad jisai
Nepastebėtų nieko. Tegu lieka
Tai paskutinė priemonė, jei jos
Prireiktų; jeigu tektų, vardan Rechos,
Paskutiniausias abejones išsklaidyti!
Ir dar: tada, jei jūs ją pasiimsit
Europon, juk manęs čia nepaliksit?

RITERIS VIENUOLIS.

Bus apie tai dar laiko... Jūs tik eikit!

KETVIRTAS VEIKSMAS

Pirmas paveikslas

Scenoje – dengtos vienuolyno galerijos. VIENUOLIS, *o netrukus ir* RITERIS VIENUOLIS

VIENUOLIS.

O, taip! Neklysta mūsų patriarchas!
Ko gero, jau iš anksto buvo aišku,
Kad vargiai sugebėsiu tai atlikti,
Kas man jo prisakyta. Ir kodėl jis
Man tokias užduotis dar skiria? Aš
Neišmanau visų tų subtilybių,
Nenoriu ir nemoku gražbyliauti,
Ir džiaugčiaus, jeigu man nereiktų niekur
Nei nosies kišt, nei teptis rankų. Argi
Tam pats save atskyriau nuo pasaulio,
Kad dėl kitų į jį vėl pasinerčiau?

RITERIS VIENUOLIS (*ryžtingai prieidamas prie jo*).

Gerasis broli! Štai kur jūs. Aš jūsų
Ilgai ieškojau.

VIENUOLIS.

Ar manęs?

RITERIS VIENUOLIS.

Nejaugi

Neatpažįstat?

VIENUOLIS.

Kur jau! Atpažįstu!

Tik aš maniau, kad man tikriausiai pono
Daugiau jau niekad nebeteks sutikti,
Kad taip, matyt, jau Viešpats Dievas lėmė.
Nes Viešpats Dievas žino, kaip nemiela
Man buvo jus bandyti įkalbėti.
Ir jis juk žino, kaip aš nenorėjau,
Kad atgarsį surasčiau jumyse;
Jis žino, kaip labai aš nudžiugau,
Kaip sielos gelmėse džiaugiaus, kad jūs
Ryžtingai, net nesvarstęs, atsisakėt
Daryti tai, kas riteriui netinka.
Ir štai jūs grįžtate! Vadinas, svarstėt?

RITERIS VIENUOLIS.

O jūs jau žinot, ko aš atėjau?
Aš pats nesu dėl to dar tikras.

VIENUOLIS.

Jūs

Iš naujo apgalvojot ir nusprendėt,

Kad patriarchas ne toksai jau neteisus;
Kad jo sumanymas atnešt jums gali
Ir pinigų, ir šlovę; ir kad priešas
Liks priešas visuomet, net jei septynis
Kartus bus mūsų angelas globėjas.
Dabar jūs tai supratote visa
Esybe savo ir sugrįžęs vėl
Mums siūlot savo paslaugą. O Dieve!

RITERIS VIENUOLIS.

Palaimintas žmogau! Nusiraminkit,
Aš ne dėl to grįžau; ir ne dėl to
Norėčiau pakalbėt su patriarchu.
Kaip aš tada maniau, taip ir dabar
Galvoju; ir nėra šitam pasauly
Dalykų, dėl kurių aukoti ryžčiaus
Tą gerą nuomonę apie mane,
Kuria man garbę suteikė toks mielas,
Toks nuolankus ir atviras žmogus.
Aš atėjau tiktai pasiteirauti:
Gal patriarchas vienu klausimu galėtų
Kai ką patarti man...

VIENUOLIS.

Jums – patriarchas?
Dvasiškis – riteriui vienuoliui? (*Baugščiai apsižvalgo*)

RITERIS VIENUOLIS.

Taip;
Mat klausimas labiau dvasiškiui skirtas.

VIENUOLIS.

Tačiau dvasiškis riterio vienuolio
Tikrai neklaustų, net jei klausimas ir būtų
Susijęs vien su riteryste.

RITERIS VIENUOLIS.

Ką gi,
Jis turi privilegiją pažeisti
Įstatymą, kurios jam dažnas mūsų
Ne taip labai jau ir pavydi. Aišku,
Jei aš ką nors tik dėl savęs daryčiau,
Arba jei man tik sau pačiam reikėtų
Atsiskaityti, – kam tas patriarchas?
Tačiau kai ką aš jau verčiau blogiau,
Bet pagal kito valią, padarysiu,
Negu gerai, bet vien savaip. Be to,
Religija – dabar jau suprantu –
Tai irgi partija; ir jeigu kas
Dar manos virš tų partijų iškilęs,
Pats nesuvokdamas, šiaip ar kitaip,
Už vieno krašto laikos.

VIENUOLIS.

Aš šioj vietoj

Verčiau jau nutylėsiu. Nes nedaug
Iš to, ką ponas kalba, supratau.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir vis dėlto! (Palauk! O ko man reikia?
Ar nuosprendžio, ar patarimo? Ar
Kad žmogiškai tiesiog patartų, ar
Mokslingai?) Ačiū, mano broli, ačiū
Už paprastą užuominą. O kam
Man patriarchas? Man už patriarchą
Juk galit būt ir jūs! Juk aš labiau
Krikščionio ieškau patriarche nei
Krikščionyje ieškočiau patriarcho.
Tad mano klausimas toksai...

VIENUOLIS.

Netęskit,
Netęskit, pone! Kam? Juk ponas matot
Mane. Kas žino daug, tas daug kuo turi
Ir rūpintis; o man tik v i e n a rūpi...
Ak, nuostabu! Klausykit! Matot? Štai,
Štai, mano laimei, ir jis pats ateina.
Čia ir stovėkit. Jis jus jau pamatė.

Antras paveikslas

PATRIARCHAS, su visu jo luomui priderančiu prakilnumu įžengiantis į galerijas, ir TIE PATYS

RITERIS VIENUOLIS.
Verčiau išvengęs būčiau. Ne, ne tokio
Žmogaus ieškojau! Apkūnus, įraudęs,
Patenkintas prelatas! Ir su kokia
Dar prabanga!

VIENUOLIS.
Jums reiktų pamatyti,
Kaip jis į rūmus išsipuošti mėgsta.
Dabar tik grįžta nuo ligonio.

RITERIS VIENUOLIS.
Taip,
Nesistebiu, kad jo sultonas gėdis.

PATRIARCHAS (*priėjęs artyn, pamoja Vienuoliui ranka*).
Eik šen! O ten juk riteris vienuolis?
Ir ko jam reikia?

VIENUOLIS.
Kad nė nežinau.

PATRIARCHAS (*eina prie jo, Vienuolis ir svita tuo metu pasitraukia atokiau*).

Na, pone riteri! Labai džiaugiuos
Galėdamas matyt jaunuolį šaunų!
Ei, betgi dar visai jaunutis! Ką gi,
Duos Dievas, dar iš jo išaugti gali
Kai kas.

RITERIS VIENUOLIS.

Daugiau, negu dabar yra,
Garbingas tėve, jau vargu. Veikiau
Kas nors menkesnio.

PATRIARCHAS.

Aš bent jau linkėčiau,
Kad toks šlovingas riteris ilgai dar
Žaliuojantis ir žydintis jaunyste
Brangiosios mūsų krikščionybės labui
Ir Dievo garbei nuolankiai tarnautų!
O tam, žinia, tikrai nesukliudytų,
Jei jauną drąsą nuolatos lydėtų
Ir brandūs vyresniųjų patarimai!
Tad kuo pagelbėti galėčiau tamstai?

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip sykis tuo, ko ir stokoja mano
Jaunystė: laukčiau patarimo.

PATRIARCHAS.

Prašom,
Mielai! Su sąlyga, kad jį priimsit.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet ne aklai juk?

PATRIARCHAS.

Nesakau – aklai!
Suprantama, kad niekam nederėtų
Nesinaudot protu, kur Dievas davė, –
Kur reikia juo pasinaudoti. Bet
Ar juo visur naudotis tinka? Ne!
Na, pavyzdžiui: kai Dievas mums pasiunčia
Per savo angelą, – kitaip pasakius,
Per savo žodžio pasiuntinį, – žinią,
Suteikdamas mums dievišką malonę,
Kuri nurodo ypatingą būdą,
Kuriuo jūs krikščionybės labui
Galėtumėt pasitarnaut geriausiai,
Kad stiprintumėte bažnyčios galią, –
Argi kas nors tada protu išdrįstų
Bandyti išsiaiškint valią to,
Kuris patsai tą protą ir sukūrė?
Arba kas imtųs taikyti kaip matą
Tuščios garbės niekingas taisykles
Dangaus šviesybės amžiniesiems dėsniams?
Bet apie tai gana. Tai koks gi ponui
Iškilo klausimas, kad pageidauja
Ir mūsų patarimo?

RITERIS VIENUOLIS.

Tarkim, kad
Garbingas tėvas, žydas, turi vaiką
Vienintelį, – sakykim, tai mergaitė, –
Kuriai jisai su rūpesčiu didžiausiu
Įskiepijo pačius gražiausius bruožus,
Už ją net savo sielą atiduotų,
O ir jinai jį meile nuolankiausia
Taipogi myli. Ir dabar kai kam
Iš mūsų netikėtai išaiškėja,
Kad ta mergaitė esanti ne žydo
Duktė; jis ją tik kažkada vaikystėj
Suradęs, nusipirkęs ar pavogęs, –
Čia kaip nuspręsit; žinoma tiktai,
Kad ta mergaitė gimus iš krikščionių,
Kad ji pakrikštyta; žodžiu, tas žydas
Tik išauginęs ją kaip žydę ir
Visiems tik teigia, kad esą ji žydė
Ir jo dukra. Tad, maloningas tėve,
Sakykit, kaip čia reiktų pasielgti?

PATRIARCHAS.

Pasibaisėtina! Tačiau pirmiausia
Išgirst norėčiau, ar tai tikras faktas,
Šis atvejis, ar tik vaizduotėj pono
Užgimus hipotezė? Kitaip sakant,

Ar ponas visa tai tik fantazuoja,
Ar taip iš tikro buvo ir, ko gero,
Dar tebevyksta?

RITERIS VIENUOLIS.

Aš maniau, kad tai
Nėra svarbu, – man buvo įdomu
Tiktai išgirst, ką jūsų šviesenybė
Galvotų apie tai.

PATRIARCHAS.

Nėra svarbu?
O Viešpatie, kaip žemiškasis protas,
Puikybės pilnas, dvasiškuos dalykuos
Niekingai klysti gali! Anaiptol!
Jei apsakytas atvejis tėra
Tiktai vaizduotės žaismas – jis nevertas
Net pastangų, kad imtumeis rimtai
Mąstyti apie jį. Tada nebent
Pasiųsčiau poną į teatrą – ten
Panašūs *pro et contra* susilaukia
Gausių aplodismentų. Tačiau jei
Ne vien tiktai teatriniai efektai
Iš tikro ponui rūpi, jeigu tai –
Tikrovės faktas, ir, neduok tu Dieve,
Net mūsų diecezijoj įvykęs,
Jeruzalėj, mieste brangiausiam mūsų, –

Na, jau tada...

RITERIS VIENUOLIS.

O kas tada?

PATRIARCHAS.

Tada
Tas žydas būtų nubaustas nedelsiant
Bausme, kurią už šią piktadarystę,
Už tokią sunkią nuodėmę numato
Ir popiežiaus, ir imperatoriaus
Teisynai.

RITERIS VIENUOLIS.

Šit kaip?

PATRIARCHAS.

Būtent. Ir tuose
Minėtuose įstatymuose aiškiai
Nusakoma, kad jeigu žydas vertė
Krikščionį, kad tasai atsisakytų
Krikščioniško tikėjimo, – bausmė
Tiktai viena: ant laužo.

RITERIS VIENUOLIS.

Šit kaip?

PATRIARCHAS.

Juo
Labiau, kai prievarta tas žydas vargšą
Krikščionių kūdikį yra atplėšęs

Nuo to, su kuo jį siejo šventas krikštas!
Nes ar ne prievarta yra visi veiksmai,
Kurių prieš kūdikį imies? Pridursiu:
Išskyrus tuos, kuriuos bažnyčia daro.

RITERIS VIENUOLIS.
Net jeigu šitas kūdikis dabar
Kur nors skurde galbūt jau būtų miręs,
Jei žydas būtų jo nepagailėjęs?

PATRIARCHAS.
Nekeičia nieko! Žydas turi būti
Sudegintas. Kadangi jau verčiau
Jis čia skurde numirtų, negu būtų
Išgelbėtas ir pasmerktas per amžius
Kentėti pražūty. Be to, iš kur
Žinoti žydui Dievo valią? Dievas
Ką panorėjęs ir be jo išgelbės.

RITERIS VIENUOLIS.
Ir dar suteiks palaiminimą, žydo
Neatsiklausęs.

PATRIARCHAS.
Tai nekeičia nieko!
Sudegintas privalo būti žydas.

RITERIS VIENUOLIS.
Skaudu girdėt! Ir juo labiau skaudu,
Kadangi sako, jog jisai mergaitę

Augino remdamasis ne tiek savo
Tikėjimu, kiek, galima sakyti,
Veikiau jau jokiu, mokė apie Dievą
Ją tiktai tiek, kiek šito reikia protui.

PATRIARCHAS.

Nekeičia nieko! Žydas turi būti
Sudegintas... O, taip, jau vien dėl to
Jis būtų vertas tris kartus sudegint!
Kaip? Leido kūdikiui išaugt be jokio
Tikėjimo? Bet kaip? Visai visai
Nemokė kūdikio svarbiausios pareigos –
Tikėti? Tai per daug žiauru! Bet aš
Labai stebiuosi, riteri, jūs pats...

RITERIS VIENUOLIS.

Palaimintasis tėve, visa kita
Per išpažintį, jeigu Dievas duos. (*Nori išeiti*)

PATRIARCHAS.

Kaip? Jūs nenorit visko tuojau pat
Iškloti man? Atskleisti, kas tas žydas,
Piktadarys tas? Nesiruošiat jo
Atvest ir pastatyti prieš mane?
O taip, tada žinau, kaip aš patarsiu!
Nedelsdamas einu pas Saladiną.
Sultonas pagal sutartį privalo,
Jis prisiekė, jis turi mus apginti;

Jisai privalo ginti mūsų teises,
Su mokymais visais mūsų švenčiausios
Religijos skaitytis! Ačiū Dievui!
Mes turim jo originalą. Turim
Jo parašą, jo antspaudą. Mes turim!
Jau aš nesunkiai sugebėsiu jam
Išaiškinti, kokiais pavojais visai
Valstybei gresia netikėt niekuo!
Visi visuomenės ryšiai suirtų,
Sutrūkinėtų, jei žmogus staiga
Pradėtų netikėt niekuo. Šalin!
Šalin piktadarystę šitą!

RITERIS VIENUOLIS.

Gaila,
Kad negaliu tokiu puikiu pamokslu
Pasigėrėti taip, kaip priderėtų!
Esu sultono kviečiamas.

PATRIARCHAS.

Tikrai?
Na, taip – tada, suprantama – tada jau...

RITERIS VIENUOLIS.

Galiu paruošt sultoną, jeigu jūsų
Kilnioji šviesenybė pageidautų.

PATRIARCHAS.

O, aš žinau, žinau, kad ponas esat

Maloniai laukiamas sultono rūmuos!
Tik tiek prašyčiau – pasitaikius progai
Apie mane geruoju užsiminkit.
Aš juk tiktai uoliausias Dievo tarnas.
Jei kur ir perlenkiu – tai tik dėl jo.
Todėl jau neskubėkit, pone, teisti!
Juk, ponas riteri, teisybę sakant,
Tai, ką kalbėjom apie žydą, buvo
Tik problema? – taip sakant...

RITERIS VIENUOLIS.

Problema. (*Išeina*)

PATRIARCHAS.

(Bet man į ją dar reiktų pasigilint.
Vėl broliui Bonafidui užduotis.
Yra ką pagalvot.) Eik šen, sūnau!

Išeina šnekučiuodamasis su Vienuoliu

Trečias paveikslas

Scenoje – kambarys Saladino rūmuose, į jį vergai velka daugybę nešulių ir deda juos vieną greta kito ant grindų.
SALADINAS, netrukus ir ZITA

SALADINAS (*įeidamas*).
Išties! Čia nematyti jokio galo.
Ar ten dar daug to turto?
VERGAS.
Kita tiek.
SALADINAS.
Tai tiesiai Zitai neškite, kas liko.
O kur Al Hafis dingo? Ką sukrovėt,
Tegu nedelsdamas pasiima į iždą.
O gal geriau pasiųsti viską tėvui?
Juk jeigu pasiliksiu, viską vėjais
Tuoj pat paleisiu. Nors galiausiai laikas
Ir man tapt griežtesniam; kad ir kaip ten būtų,
Dabar gerokai išmonės prireiktų,
Kad riebų kąsnį iš manęs išluptum.
Bent tol, kol iš Egipto pinigų
Sulauksime, varguomenė lai verčias
Kaip išmanydama. Antai aukas
Prie kapo – kaip žmonėms jas išdalinti?

Krikščionių piligrimų tuščiomis
Juk negali paleist! Nebent tiktai...

ZITA.

Kas čia dabar? Kokie čia pinigai,
Kuriuos man atnešė?

SALADINAS.

Tai tau už skolą;
O jei atliks kiek – atsargai turėk.

ZITA.

Ar Natanas su riteriu vienuoliu
Nepasirodė?

SALADINAS.

Jis, ko gero, vis dar
Jo tebeieško.

ZITA.

Tu tik pažiūrėk,
Kas man pakliuvo po ranka netyčia
Senus papuošalus apžiūrinėjant.

Rodo jam nedidelį portretėlį

SALADINAS.

Ak! Juk tai mano brolis! Juk tai jis,
Tai jis! Toks jis ir buvo! Buvo toks, deja!
Mielasis, neprilygstamas berniukas,

Kurį man teko taip anksti prarasti!
Ak, ko tik mes nebūtume nuveikę,
Jei būčiau nuolat jautęs tavo petį!
Palik man šį portretą, Zita. Regis,
Dabar menu: jis jį padovanojo
Vyriausiai tavo sesei, savo Lilai,
Kuri tą rytą nieku gyvu jo
Paleist iš savo glėbio nenorėjo.
Tą paskutinį rytą, prieš išjojant.
Tai aš išjot jam leidau, aš jam leidau
Vienam išjoti! Lila irgi mirė,
Iš sielvarto, taip man ir neatleidus
Už tai, kad aš tada nesukliudžiau
Išjoti jam vienam. Jis nebegrįžo!

ZITA.

Vargšelis brolis!

SALADINAS.

Nieko nepakeisi!
Visi juk vieną kartą nebegrįšim!
Be to – kas žino? Juk ne tik mirtis
Galėjo kelyje nukreipt nuo tikslo
Jaunuolį tokios prigimties kaip jis.
Toks ir daugiau sau priešų susiranda;
Ir neretai auka stipriausias tampa,
Nebūtinai silpniausias. Tebūnie

Kaip jau yra! Norėsiu tą portretą
Palyginti su riteriu vienuoliu
Jaunuoju; reikia juk pasižiūrėti,
Ar smarkiai mes vaizduotėj apsigaunam.

ZITA.

Aš jį tik tam ir atnešiau. Bet duokš,
Grąžink man! Aš tiksliai tau pasakysiu,
Čia moters akys niekada neklysta.

SALADINAS (*įžengusiam sargybiniui*).

Kas ten už durų? Riteris vienuolis?
Teįeinie!

ZITA.

Kad nekliudyčiau jums
Ir kad smalsumas mano netrikdytų...

Atsisėda atokiau ant sofos ir nuleidžia uždangalą

SALADINAS.

Gerai, labai gerai. (O koks jo balsas?
Ar irgi panašus? Asado balsas,
Ko gero, vis dar glūdi mano sieloj?)

Ketvirtas paveikslas

RITERIS VIENUOLIS ir SALADINAS

RITERIS VIENUOLIS.

Sultone, aš, belaisvis tavo...

SALADINAS.

Mano

Belaisvis? Jei gyvybę dovanoju,

Nejau sykiu nedovanočiau laisvės?

RITERIS VIENUOLIS.

Man nedera spėlioti neišklausius,

Kaip tau atrodys dera pasielgti.

Tačiau nelauk, sultone, padėkų

Nei iškilmingų priesaikų už tai,

Kad man išsaugojai gyvybę, – tai

Nei mano luomui jau nepridera,

Nei mano būdui. Kad ir kas nutiktų,

Ji pasiruošus tau tarnaut.

SALADINAS.

Pakaks,

Jei jos nepanaudosi prieš mane!

Nepavydėčiau, jeigu atitektų

Dvi rankos priešui. Bet linkėti tokios

Širdies man būtų iš tiesų nelengva.

Aš dėl tavęs tikrai nė kiek neklydau,
Šaunus jaunuoli! Ir dvasia, ir kūnu
Esi kaip mano mylimas Asadas.
Atrodo, tuoj paklaust galėčiau: kurgi
Slapsteisi baukščiai visą šitą laiką?
Kokioj oloj miegojai? Kokiame
Džinistane, kokia geroji fėja
Išsaugojo šį žiedą tokį gaivų?
Arba galėčiau, regis, tau priminti,
Ką mes abu sykiu ir šen, ir ten
Nuveikę esam. Arba imčiau pykti,
Kad vis dėlto kažką nuo savo brolio
Slepi, kad *vieną* nuotykį esi
Nuslėpęs: taip, tikrai galėčiau, jei
Vien tik tave matyčiau, jei save
Užmirščiau, koks dabar esu. Tiek to!
Šituos saldžiuos svajojimuos bent tiek
Tiesos, kad mano rudeny Asadas
Ir vėl pražydo. Riteri, juk tu
Patenkintas tuo?

RITERIS VIENUOLIS.

Visa, ką tik gaučiau
Aš iš tavęs, jau slėpės mano sielos
Troškimuos.

SALADINAS.

Mes tuoj pat ir pažiūrėsim.
Ar pasiliktum pas mane? Ar liktum
Gyventi pas mane? Man nesvarbu:
Ar kaip krikščionis, ar kaip musulmonas!
Ar su apsiaustu baltu savo, ar
Su burnusu arabišku; ar su
Rytiečio turbanu, ar veltine
Savąja skrybėle – kaip panorėsi,
Kaip tau patiks ar tiks! Man nesvarbu!
Aš niekad nereikalavau, kad medžiai
Visi žieve vienoda dengtųs.

RITERIS VIENUOLIS.

Vargiai
Tada tu būtum tas, kas tu esi:
Herojus, linkęs sodininku būti
Ir patarnauti Viešpaties sode.

SALADINAS.

Na, jei jau taip, ir jeigu negalvoji
Apie mane blogiau – tai galim tarti,
Kad pusė darbo padaryta?

RITERIS VIENUOLIS.

Visas!

SALADINAS (*ištiesdamas jam ranką*).

Tad – žodis?

RITERIS VIENUOLIS (*sumušdamas per jo ranką savąja*).

Sutarta! Tu šįsyk gauni
Daugiau, nei paimi. Aš visas – tavo!

SALADINAS.

Ar ne per daug sėkmės per vieną dieną?
Per daug! O jis kartu ar neatėjo?

RITERIS VIENUOLIS.

Kas neatėjo?

SALADINAS.

Natanas.

RITERIS VIENUOLIS.

O ne.
Aš vienas atėjau.

SALADINAS.

Narsuolio žygis!
Ir kokia išmintinga laimė slypi
Tame, kad šitokio žmogaus štai labui
Tu pasiryžai tokiam žygiui.

RITERIS VIENUOLIS.

Taip,
O taip!

SALADINAS.

Tik taip šaltai? O ne, jaunuoli!
Kada geradarystę Viešpats siunčia

Per mus, tai nevalia tokiam šaltam
Išlikti! Nedera net iš kuklumo
Šaltumą tokį rodyti!

RITERIS VIENUOLIS.

Bet juk
Pasaulyje kiekvienas daiktas turi
Ne vieną pusę! Ir dažnai jos skirias
Taip, kad net kartais neįsivaizduoji,
Kaip jas gali susieti ir sutaikyt!

SALADINAS.

O tu laikykis visados geriausios,
Ir šlovink Dievą! Jis žinos, kaip jas
Sutaikyti. Bet jei jau tu, jaunuoli,
Esi taip linkęs viską komplikuoti,
Ir man derėtų neprarast budrumo.
Deja, ir manyje netrūksta bruožų,
Kuriuos suderint neretai sunkoka.

RITERIS VIENUOLIS.

O gaila! Nors mane įtarumu
Retai kada apkaltinti galėtum.

SALADINAS.

Bet vis dėlto kažką įtarinėji?
Man regis, netgi numanau – ar tik
Ne Nataną? Juk taip? Juk aš atspėjau?
Įtarinėji Nataną? Paaiškink!

Sakyk! Parodyk man bent kartą,
Kaip tu manim pasitiki.

RITERIS VIENUOLIS.

Prieš jį
Aš nieko neturiu. Aš tik širstu
Ir ant savęs pykstu.

SALADINAS.

Už ką?

RITERIS VIENUOLIS.

Už tai,
Kad aš susapnavau, jog žydas gali
Užmiršti, ką tai reiškia būti žydu;
Kad nemiegodamas susapnavau tai.

SALADINAS.

Nagi, paaiškink, kokie čia sapnai
Nemiegant?

RITERIS VIENUOLIS.

Tu juk ją žinai, sultone,
Istoriją su Natano dukra.
Dėl jos aš padariau, ką padariau –
Dėl to, kad padariau tai. Išdidumas
Neleido dėkingumo derliaus pjauti
Ten, kur nesėta mano, tad ilgai
Atidėliojau dieną, kai reikės
Ir vėl man tą mergaitę susitikti.

Jos tėvas buvo kaži kur toli;
Sugrįžęs sužinojo; susirado
Mane; dėkojo, vylėsi, kad jo
Duktė turbūt patiks man; vis kalbėjo
Apie rytojų, apie šviesias viltis.
Galų gale, jo žodžių įkalbėtas,
Pasidaviau ir sutikau nueiti.
Vos pažiūrėjęs pamačiau: mergaitė
Iš tikro... Ak, sultone, man taip gėda!

SALADINAS.

Tau gėda? To, kad įspūdį padarė
Mergaitė žydė: kokia čia tau gėda?

RITERIS VIENUOLIS.

Man gėda, kad šiam įspūdžiui širdis,
Nuo tėvo meilikavimų apsalus,
Tik tiek menkai įstengė pasipriešint!
Aš, paikša, antrąsyk į ugnį puoliau!
Dabar jau *aš* pasipiršau – ir *aš*
Tapau paniekintas.

SALADINAS.

Atstumtas?

RITERIS VIENUOLIS.

Ne,

Griežtai išmintingasis tėvas nieko
Man neatsakė. Bet juk jis turįs

Dar viską išmintingai apsvarstyti,
Prieš tai susižinoti. Kas be ko!
O aš argi nesielgiau taip pat?
Aš irgi juk bandžiau susižinoti
Ir apsvarstyt, prieš puldamas į ugnį,
Kol ji ten šaukė liepsnose! Išties!
Dėl Dievo! Juk tai būtų nuostabu,
Jei tiek žmogus turėtum apdairumo
Ir išminties!

SALADINAS.

Na na! Galėtum seniui
Ir atlaidesnis būti. Ar ilgam
Tie jo nesutikimai? Juk neims jis
Ir nepareikalaus, kad iš pradžių
Tu taptum žydu?

RITERIS VIENUOLIS.

Kas tai žino!

SALADINAS.

Kas
Tai žino? – tas, kas jį geriau pažįsta.

RITERIS VIENUOLIS.

Tų prietarų, kurie nuo mažumės
Mus lydi, ne taip lengva nusipurtyt;
Ir net jei juos išmoksti atpažinti,
Jie vien dėl to dar nepraranda galios.

Nebūtinai jau laisvas, kas iš savo
Grandinių šaipos.

SALADINAS.

Taikliai pasakyta!
Bet Natanas – juk Natanas iš tikro...

RITERIS VIENUOLIS.

O pats bjauriausias prietaras – manyti,
Kad tavo prietaras pakenčiamiausias...

SALADINAS.

Be abejo! Bet Natanas...

RITERIS VIENUOLIS.

Ir jam
Vienam žmoniją aklą patikėti,
Kol praregės tiesos šviesoj jos akys...

SALADINAS.

Gerai! Bet Natanas! Šitos silpnybės
Juk nepriskirsi Natanui!

RITERIS VIENUOLIS.

Ir aš taip
Maniau... Bet jeigu šis žmonijos perlas,
Stebuklas, įsikūnijus dorybė,
Tėra tik paprasčiausias žydas,
Kuriam terūpi rast krikščionių vaiką,
Kad jį galėtų auklėti kaip žydą –
Tai kaip tada?

SALADINAS.

Kas gali jį tuo kaltint?

RITERIS VIENUOLIS.

Ir ta mergaitė, su kuria jisai
Prisijaukinti stengėsi mane,
Kurios jausmus kaip atlygį man siūlė
Už tai, ką aš esu, esą, ne veltui
Padaręs; juk iš tikro ta mergaitė –
Ne jo duktė; tik nuo bandos nuklydęs
Krikščionių vaikas.

SALADINAS.

Ir, nepaisant to,
Jisai nenori tau jos atiduoti?

RITERIS VIENUOLIS (*įsikarščiavęs*).

Koks skirtumas, ar nori, ar nenori!
Jis demaskuotas. Tuščias gražbylys,
Tas tolerancijos, tas pakantumo
Skelbėjas – demaskuotas! Bet palauk!
Tegu tas vilkas žydiškas kiek nori
Po filosofiniu avelės kailiu
Sau slapstosi – vis tiek jį šunimis
Užsiundysiu, kad skrandą pataršytų!

SALADINAS (*griežtai*).

Nurimk, krikščioni!

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip sakai? Nurimk,
Krikščioni? Žydas arba musulmonas
Tai gali stoti už musulmonybę
Ar žydiškumą, tik vienam krikščioniui
Jo krikščionybės ginti nevalia?

SALADINAS (*dar griežčiau*).

Nurimk, krikščioni!

RITERIS VIENUOLIS (*susitramdydamas*).

Saladinai, aš
Jaučiu, kiek priekaišto esi sudėjęs
Į šitą žodį! Ak, jei taip žinočiau,
Kaip čia Asadas pasielgtų, kaip
Jis elgtųs mano vietoje!

SALADINAS.

Nieką
Geriau! Tikriausiai panašiai putotų!
Bet kur ir kaip suspėjai tu išmokti
To jo gebėjimo mane tik vienu
Žodžiu papirkti? Žinoma, jei viskas
Taip iš tiesų ir buvo, kaip čia dėstei, –
Tada ir man nelengva susivokti,
Aš Nataną ne tokį vaizdavausi.
Bet, šiaip ar taip, jis mano draugas, o
Saviems draugams kivirčytis neleisiu.

Pirmiausia išsiaiškink! Neskubėk!
Tamsybininkų įkarščiui dar spėsi
Jį atiduoti bet kada! Neprasitark,
Kad kartais tavo dvasininkija
Nesumanytų ant manęs užgriūti,
Galvodama, kaip Natanui atkeršyt!
Nebūk toks įkyriai krikščionis nei
Su žydu, nei su musulmonu.

RITERIS VIENUOLIS.

Laimė,
Nes viskas jau galėjo būt vėlu!
Tik patriarcho kraujo godulys
Mane laiku sustabdė, kad netapčiau
Jo įrankiu!

SALADINAS.

Tai tu pas patriarchą
Buvai nuėjęs, ir tiktai po to čia?

RITERIS VIENUOLIS.

Tai buvo pykčio protrūkis; buvau
Sutrikęs, nežinojau, ką daryti!
Atleisk! Bijau, kad manyje Asado
Nuo šiol nebenorėsi nei matyti,
Nei atpažinti.

SALADINAS.

Gal ir būtų taip,

Jei ne ta baimė! Regis, numanau jau,
Iš kokių ydų prasikalus želia
Dorybė mūsų. Puoselėki ją,
O ydoms aš jau būsiu atlaidesnis.
Na, eik! Tavęs juk Natanas ieškojo,
Dabar jį tu susiieškok; ir čia
Atvesk. O jeigu tu apie mergaitę
Rimtai galvoji: būk ramus! Jinai
Bus tavo! Lai ir Natanas pajunta,
Ką reiškia be kiaulienos išauginti
Krikščionio vaiką! Eik!

Riteris Vienuolis išeina, o Zita pakyla nuo sofos

Penktas paveikslas

SALADINAS ir ZITA

ZITA.

Be galo keista!

SALADINAS.

Turbūt sutiksi, Zita? Argi mano
Asadas ne šaunus, puikus jaunuolis?

ZITA.

Jei jis toks buvo, ir jei, tiesą sakant,
Ne riteris vienuolis šiam paveiksle
Iš tikro pavaizduotas. Tik stebiuosi,
Kaip tu galėjai tai pamiršt ir nieko
Apie tėvus jo nepasiteirauti?

SALADINAS.

Ir ypač apie motiną tikriausiai?
Ar niekad ji nėra šiuose kraštuos
Buvojus? Ar ne taip?

ZITA.

Čia tu gerai
Atšovei!

SALADINAS.

Ak, nieko čia nepaprasto nėra!
Asadas visada žavioms krikščionėms
Patikdavo, ir pats krikščionių damoms
Toli gražu nesprukdavo iš kelio;
Tad kartą net kalba tokia išėjo...
Tiek to; dabar neverta prisiminti.
Gana, kad jis vėl čia! Džiaugiuos jį vėl
Turėdamas su visomis jo ydom,
Su visomis jo nuolankios širdies
Keistybėmis ir užgaidom! O tą
Mergaitę Natanas jam atiduos.

Juk privalės?

ZITA.

Sakai, kad atiduos?

Verčiau sakyk – paliks jam!

SALADINAS.

Šiaip ar taip!

Ir kokias Natanas dar turi teises
Į ją, jei jis visai nėra jos tėvas?
Kas jai išsaugojo gyvybę, tam
Vienam ir atitenka visos teisės
Į tai, kas duota jo.

ZITA.

Bet, Saladinai,

O jeigu taip dabar, tuoj pat
Tu tą mergaitę pasiimtum čion?
Iš neteisėto šeimininko ją
Atimtum?

SALADINAS.

Tu manai, kad šito reikia?

ZITA.

Na, reikalo, ko gero, ir nėra!
Čia tik smalsumas moteriškas gundo
Tau duoti tokį patarimą. Mat
Labai jau maga man, ir kuo greičiau,
Patirti apie vyrus kai kuriuos,

Kaipgi atrodyt turi ta mergaitė,
Kad jie galėtų ją pamilti?

SALADINAS.

Ką gi,
Tai imk ir liepk ją čia atvest.

ZITA.

Galiu?

SALADINAS.

Tik pagailėkit Natano! Tegu
Jam net galvon tokia mintis nešauna,
Kad aš juos prievarta atskirti noriu.

ZITA.

Tu nesirūpink tuo.

SALADINAS.

O man, matyt,
Pačiam teks eit žiūrėt, kur tas Al Hafis.

Šeštas paveikslas

Scenoje – atvira terasa su vaizdu į palmes Natano namuose; kaip ir pirmo veiksmo pirmame paveiksle. Dalis prekių ir brangenybių jau guli iškrautos ir išdėstytos ten, kur joms numatyta vieta. NATANAS *ir* DAJA

DAJA.

Kaip viskas nuostabu! Koks subtilumas!
Ak, viskas – ir iš kur jūs taip išmanot,
Ką dovanoti! Įdomu, kur nuausta
Šita sidabro skraistė, siuvinėta
Auksiniais siūlais? Kiek jinai kaštuoja?
Sakyčiau, ji tik nuotakos suknelei!
Tokios ir karalienė pavydėtų.

NATANAS.

Kam ji, sakai, pritiktų? Ir kodėl
Gi būtent nuotakos suknelei?

DAJA.

Še tau!

Žinia, kada ją pirkot, apie tai
Jums net mintis į galvą neatėjo.
Tačiau iš tikro, Natanai, vestuvėms
Tinkamesnės ieškodamas nerastum!

Kaip užsakyta nuotakos suknelei.
Tas baltas fonas – o balta spalva
Juk reiškia nekaltybę. Aukso gijos,
Kurios tą foną puošia ornamentais,
Simbolizuoja turtą. Pažiūrėkit!
Net miela akiai!

NATANAS.

Ką čia vinguriuoji?
Apie kieno čia nuotakos suknelę
Užuominas vylingas laidai? Ar tik
Pati nesirengi tekėti?

DAJA.

Aš?

NATANAS.

O kas daugiau?

DAJA.

Ar aš? O Dieve mielas!

NATANAS.

Tai kas tada? Apie kieno vestuvių
Suknelę tu šneki? Juk viskas tau čia,
O ne kam nors kitam.

DAJA.

Čia viskas man?
Man vienai skirta viskas? O ne Rechai?

NATANAS.

Kas Rechai atgabenta, tas dar guli
Kitam ryšulyje. Ko lauki? Neškis!
Gabenkis pas save tą savo mantą!

DAJA.

Jūs gundytojas! Na jau ne, tegu sau
Čia būna nors ir visos šio pasaulio
Didžiausios brangenybės – nepaliesiu!
Jei neprisieksit, kad pasinaudosit
Vienintele duota jums proga, kokios
Dangus jau antrąsyk nebepasiųs.

NATANAS.

Pasinaudosiu – kuo? Ir kas per proga?

DAJA.

Tiktai neapsimeskite naivuoliu!
Trumpai ir aiškiai! Riteris vienuolis
Pamilo Rechą – jam ir atiduokit
Į žmonas; taip ir nuodėmės, kurios
Ilgiau nebegaliu jau nutylėti,
Galiausiai vienąsyk atsikratysit.
Mergaitė vėl sugrįžtų pas krikščionis;
Vėl būtų ta, kas ji yra; ji taptų
Vėl ta, kas ir turėjo būt. O jūs –
Jūs, Natanai, su savo gerumu,

Kurio atlyginti ir už kurį
Atsidėkot mes niekad neįstengsim,
Nusipelnysit amžinai ne vien tik
Liepsnojančių anglių po savo kojom.

NATANAS.

Ir vėl suki tą pačią seną rylą?
Nors naują stygą įtaisei, tačiau
Bijau, kad anei dera, anei skamba.

DAJA.

Kaip tai suprasti?

NATANAS.

Riteris vienuolis
Man iš tikrųjų prie širdies. Ir Rechos
Linkėčiau jam labiau negu bet kam
Pasaulyje. Tačiau... Turėk kantrybės
Šiek tiek.

DAJA.

Kantrybės? Regis, ta kantrybė
Jau jūsų katarinka?

NATANAS.

Na, dar pora
Dienelių pakentėkit!.. Tu žiūrėk!
Kas ten toksai? Ar tik ne vienuolyno
Broliukas? Ko jam reikia?

DAJA.

Aišku, ko.

Nueina prie jo ir klausia

NATANAS.

Tai duok jam! Ir nelauk, kol ims prašyt.
(Kaip čia gudriau prie riterio vienuolio
Arčiau prieiti ir neišsiduoti,
Kad jis neperprastų tikrosios mano
Smalsumo priežasties? Jei sužinos,
O mano įtarimas pasirodys
Nepagrįstas esąs, tai būsiu veltui
Įpainiojęs jo tėvą.) Ko jam reikia?

DAJA.

Norėtų su tavim pasikalbėti.

NATANAS.

Tai kviesk, tegu ateina; o pati
Kol kas laisva būk.

Septintas paveikslas

NATANAS ir VIENUOLIS

NATANAS.

(Kaip aš džiaugčiaus, jeigu
Galėčiau likti Rechai tėvu! Nors
Kodėl gi negalėčiau juo išlikti,
Net jei netekčiau teisės juo vadintis?
Bet juk ir ji, ir ji pati manęs
Taip nesiliaus vadinus, kai matys,
Kaip aš to trokštu ir kaip man to reikia.)
Eikš! Kuo galėčiau nuolankiajam broliui
Pasitarnaut?

VIENUOLIS.

Kad ne itin kažkuo.
Džiaugiuosi, pone Natanai, ir vėl jus
Regėdamas.

NATANAS.

Tai jūs mane jau žinot?

VIENUOLIS.

O kaip kitaip; juk jus kiekvienas žino!
Argi mažai delnų jūs esat savo
Vardu paženklinęs? Tad ir maniškis
Jau daugel metų ženklą tą nešioja.

NATANAS (*graibydamasis savo kapšo*).
Prieikit, broli; aš jį atgaivinsiu...
VIENUOLIS.
Taip apiplėščiau vargingesnį; man
Nereikia nieko. Jei tik teiktumėtės leisti,
Norėčiau savo vardą atgaivinti.
Kadangi aš galėčiau pasigirti,
Jog kitados esu į *jūsų* delnus
Kai ką įspraudęs verto, kas nebuvo
Paniekinta.
NATANAS.
Atleiskite! Man gėda –
Priminkite man, ką? Ir pasiimkit
Už bausmę iš manęs septyneriopai
Kiek buvo verta tai.
VIENUOLIS.
Jūs išklausykit
Pirmiau, nes man pačiam tiktai šiandieną
Tebuvo priminta apie kadaise
Jums patikėtą užstatą.
NATANAS.
Kaip sakot?
Man patikėtą užstatą?
VIENUOLIS.
Aš, matot,

Visai dar neseniai kaip eremitas
Glaudžiausi Kvarantanijoj, lūšnelėj
Ant kalno netoli nuo Jerichono.
Tačiau užgriuvo ten būrys arabų
Plėšikų, mano celę ir koplyčią
Išdaužė, suniokojo, o mane
Išsivedė pagrobę. Laimė, man
Pavyko išsilaisvint ir pasprukti,
Taip atsidūriau čia, pas patriarchą,
Tetrokšdamas išsiprašyt sau kitą
Vietelę, kur galėčiau savo Dievui
Vienatvėje lig palaimingo galo
Dienų ramiai ir nuolankiai tarnauti.

NATANAS.

Aš tarsi ant žarijų, mano broli.
Gal kiek trumpiau. Tas užstatas! Tasai
Man patikėtas užstatas!

VIENUOLIS.

Aš tuoj,
Tuoj, pone Natanai. Tad patriarchas
Man prižadėjo nuošalesnę vietą,
Ant Taboro, kai ji tik pasilaisvins;
O kol taip bus, pasiūlė pasilikti
Kaip broliui vienuolyne. Tad esu
Čia, pone Natanai, gal šimtą kartų

Per dieną melsdamas, kaip kuo greičiau
Ant Taboro ištrūkt. Nes patriarchas
Man nuolat skiria užduotis visokias,
Kurioms pasibjaurėjimą jaučiu
Didžiausią. Tarkime, antai...

NATANAS.

Prašau jus,
Gal kiek trumpiau!

VIENUOLIS.

Mes jau kaip tik ir vietoj!
Šiandien čia pašnabždėjo jam kai kas
Į ausį, kad kažin kur netoliese,
Esą, gyvena žydas, ir tas žydas
Krikščionių kūdikį kaip savo dukrą,
Esą, augina.

NATANAS (*priblokštas*).

Kaip?

VIENUOLIS.

Jūs išklausykit!
Taigi jisai mane įpareigojo
Tą žydą kuo greičiau iššniukštinėti,
Jei tik įmanoma – tai tučtuojau; o pats
Dėl šitokios baisios piktadarystės
Įtūžo rūsčiai; jam tai pasirodė
Tikriausia nuodėmė Šventajai Dvasiai,

Tai reiškia – nuodėmė, kurią mes laikom
Visų didžiausia, kokia gali būti,
Tik, dėkui Dievui, mes gerai ir patys
Nežinome, kame esmė jos slypi:
Štai čia ir mano sąžinė staiga
Prabudo; šovė man mintis į galvą,
Kad aš ir pats kadaise juk galėjau
Pridėt savus pirštus prie šios didžiosios
Ir neatleistinosios nuodėmės.
Sakykite: ar arklininkas jums
Andai prieš aštuoniolika jau metų
Nėra įdavęs keleto savaičių
Dukrelės?

NATANAS.

Kaip tai? Matot – šiaip ar taip...

VIENUOLIS.

Ne, jūs įsižiūrėkit į mane!
Tas arklininkas – juk tai aš buvau.

NATANAS.

Tai buvot jūs?

VIENUOLIS.

Tas ponas, nuo kurio
Jums dukrą atnešiau – jisai vadinos –
Duok Dieve prisimint – tai buvo ponas
Fon Filnekas. Tai buvo ponas Volfas

Fon Filnekas!

NATANAS.

Gryna tiesa.

VIENUOLIS.

Kadangi
Jos motina, vos ją pagimdžius, mirė;
O tėvas – kiek menu – turbūt, į Gazą
Staiga išvykt turėjo, kur, savaime,
Mažosios pasiimti negalėjo,
Tai pasiuntė ją jums. Aš jus ar tik ne
Darūne ir susiradau su ja?

NATANAS.

Teisybė!

VIENUOLIS.

Nieko nuostabaus nebūtų,
Jei mano atmintis kiek sumeluotų.
Ne kartą teko keisti šeimininką;
Šitam gi tik trumpai tarnauti teko.
Netrukus krito jis prie Aškelono;
O šiaip jis šeimininkas buvo geras.

NATANAS.

O taip! O žinoma! Aš jam už daug ką,
Labai už daug ką jam dėkot turėčiau!
Ne kartą jis mane nuo kalavijo
Išgelbėjęs yra!

VIENUOLIS.

Kaip nuostabu!
Garbė jam! Tad priimti jo dukrelę
Jums buvo juo didesnis malonumas.

NATANAS.

Tuo galit patikėti.

VIENUOLIS.

Na, o kurgi
Dabar jinai? Juk ji, tikiuos, nemirus?
Duok Dieve, kad gyva išlikus būtų!
Jei niekas apie ją daugiau nežino,
Galėtumėte būt ramus.

NATANAS.

Galėčiau?

VIENUOLIS.

Pasitikėkit, Natanai, manim!
Nes matot – aš galvoju taip! Jei gėrį,
Kurį esu sumanęs padaryti,
Sunku atskirti nuo didžiulio blogio,
Kadangi jie dažnai yra susiję, –
Tai aš geriau to gėrio nesiimsiu;
Mat nors ir blogį mes gana gerai
Pažint ir atpažinti mokam – bet
Toli gražu ne tiek pažįstam gėrį.
Juk tai visai natūralu; jei jūs

Norėjot išaugint krikščionio dukrą
Kaip jums atrodė ją augint geriausia,
Tai pasistengėt ją ir išauginti
Kaip tikrą savo dukrą. Ir už tai,
Ką darėte su rūpesčiu ir meile,
Dabar jūs tokio atlygio sulaukiat?
Ne, aš su tuo sutikti negaliu.
Na, aišku, būtų buvę protingiau
Krikščionę atiduoti į kitas
Rankas, ir leist kitiems, kad jie mergaitę
Augintų pagal papročius krikščionių, –
Bet ar tada galėtumėte taip
Pamilti savo draugo kūdikėlį?
O tokio amžiaus vaikui reikia meilės, –
Tebus tai net žvėries laukinio meilė, –
Kur kas labiau, nei krikščionybės. Jai
Dar spės ateiti laikas. Jeigu tik
Mergaitė jūsų akyse išaugo
Sveika, dora ir paklusni, ji liks
Ir Dievo akyse, kokia ir buvus.
O krikščionybė? Argi ji pati
Ne žydų mokymais grįsta? Dažnai
Man pikta būna, pikta ir skaudu,
Skaudu lig ašarų, kaip mes, krikščionys,
Nepripažinti ir pamiršti esam linkę,

Kad mūsų Viešpats pats juk buvo žydas.

NATANAS.

Gerasis broli, jūs mane užtarkit,
Jei dievobaiminga ta veidmainystė
Ir neapykanta sukiltų prieš
Mane, – dėl vieno, ak, tiktai dėl vieno
Kadaise žengto žingsnio! Tiktai jūs,
Jūs vienas tai privalote žinoti!
Ir apie tai neprasitart lig grabo
Lentos! Dar niekad iki šiol tuštybė
Manęs negundė tai kam nors kitam
Papasakot. Papasakosiu tai
Tik jums vienam. Vieninteliam tik jūsų
Dievotam patiklumui. Nes tik jis
Pajėgs suprasti, kad save įveikt
Gali tik visas atsidavęs Dievui.

VIENUOLIS.

Kas jums? Jūs jaudinatės? Jūsų akys
Sudrėkusios?

NATANAS.

Mane jūs susiradot
Su kūdikiu Darūne. Bet vargu
Ar jūs tada žinojot apie tai,
Kad vos prieš keletą dienų krikščionys
Visus lig vieno žydus – su vaikais

Ir moterim – išžudę buvo Gate;
Ir jūs tikrai jau nežinojot, kad
Tarp tų, kuriuos išžudė, buvo mano
Žmona ir septyni vilties pilni
Ir man gyventi viltį teikę sūnūs,
Kuriuos buvau paslėpęs savo brolio
Namuos, – juos ten sudegino visus
Kartu.

VIENUOLIS.

O Viešpatie gailestingiausias!

NATANAS.

Prieš jums atvykstant tris dienas ir tris
Naktis gulėjau aš pelenuose
Ir dulkėse prieš Dievą ir raudojau.
Raudojau? Ne, veikiau tūžau ant Dievo,
Burnojau, laidžiau prakeiksmus pasauliui
Ir sau, prisiekinėjau krikščionybei
Rūsčiausią neapykantą per amžius...

VIENUOLIS.

Ak! Aš jumis tikiu ir suprantu!

NATANAS.

Bet man

Tada iš lėto vėl sugrįžo protas.
Jis tyliai pašnabždėjo man: „Tačiau

Juk Dievas vis dėlto yra! Juk tai
Taipogi buvo Viešpaties valia!
Tad kilk ir eik! Daryk, ką jau seniai
Esi suvokęs; tam, kuris to nori,
Ką nors atlikt tikrai nėra sunkiau,
Negu suvokti. Kilk!" Ir aš kilau!
Ir Dievui sušukau: aš noriu! Jei
Tik tu to nori, kad norėčiau aš!
Ir štai tada jūs nulipat nuo arklio
Ir man paduodate tą kūdikėlį,
Sumuturiuotą į apsiaustą jūsų.
Ką jūs kalbėjot man tada, ką aš
Sakiau – jau užmiršau. Tik tiek žinau,
Kad paėmiau tą kūdikį, nešiau
Į savo palapinę, bučiavau jį,
Ant kelių puoliau ir pradėjau kūkčiot:
O Dieve! Iš septyneto bent vienas,
Bent vienas vėl su manimi!

VIENUOLIS.

Jūs esat
Krikščionis, Natanai! Dėl Dievo, jūs
Krikščionis, Natanai! Už jus tikresnio
Krikščionio niekada nėra dar buvę!

NATANAS.

Tebūna kad ir taip! Nes ten, kur jūs

Many krikščionį randat, jumyse
Aš atpažįstu žydą! Bet gal jau
Gana graudinti vienas kitą. Laikas
Pradėti veikt! Ir tebūnie mane
Septyneriopa meilė tik su šia
Vienintele, su svetima mergaite
Tesieja; tebūnie jau vien mintis,
Kad vėl septyneto sūnų netekt
Turiu iš naujo, žudo: bet jei vėl
Apvaizda iš manęs jos reikalauja, –
Aš jai paklusiu!

VIENUOLIS.

Juo labiau toks esat!
Ir aš jums būtent taip patart norėjau;
O, pasirodo, kad geroji jūsų
Siela tą patarimą jau suradus!

NATANAS.

Bet tenedrįsta pirmas pasitaikęs
Ją iš manęs atimti!

VIENUOLIS.

Aišku, ne!

NATANAS.

Kas didesnių į ją neturi teisių
Nei aš; nebent jis ankstesnes turėtų...

VIENUOLIS.

Aišku!

NATANAS.

Kurias kilmė suteikia, kraujas.

VIENUOLIS.

Lygiai

Taip pat ir aš manau!

NATANAS.

Todėl ilgai

Nedelsdamas atskleiskit man tą žmogų,
Kuris su ja turėtų kraujo ryšį:
Jai būtų arba brolis, arba dėdė,
Bent pusbrolis ar šiaip koks giminaitis –
Nuo jo tikrai aš jos neslėpčiau, – jos,
Kuri ir sutverta, ir išauginta,
Kad būtų kiekvienų namų, kiekvieno
Tikėjimo brangiausia puošmena.
Tikiuos, apie tą savo šeimininką,
Jo giminės istoriją jūs žinot
Šiek tiek daugiau nei aš.

VIENUOLIS.

Labai vargu,

Gerasis Natanai! Juk jau esu
Minėjęs, kad pas jį tarnauti teko
Labai jau pernelyg trumpai.

NATANAS.

Tačiau
Gal per tą trumpą laiką bent nugirdot,
Jos motina iš kokios giminės
Galėjo būti kilus? Gal ji kartais
Iš Štaufenų?

VIENUOLIS.

Nedrįsčiau šito ginčyt!
O, taip, manau, kad taip.

NATANAS.

O ar jos brolis
Ne Konradas fon Štaufenas? Ir buvo
Jis riteris vienuolis?

VIENUOLIS.

Taip, ko gero.
Palaukit! Kaip man buvo išgaravę!
Juk aš turiu velionio šeimininko
Knygelę pasilikęs. Ją ištraukiau
Iš užančio jam, kai prie Aškelono
Jį laidojom.

NATANAS.

Knygelę? Kokią?

VIENUOLIS.

Seną
Maldaknygę dulkėtą. Mes vadinam

Ją brevijorium. Dar pagalvojau,
Kad ji krikščioniui kokiam nors galėtų
Kada praversti. Žinoma, ne man –
Aš rašto nepažįstu...

NATANAS.

Nesvarbu!
Sakyk toliau!

VIENUOLIS.

Toje knygelėj, prieky ir gale,
Kaip man yra minėję, šeimininkas
Sava ranka kadaise pats surašė
Ir jos, ir savo giminaičius.

NATANAS.

Būtent,
Ko mums ir reikia! Eikit, eikit! Lėkit!
Atneškit tą knygelę. Kuo greičiau!
Aš auksu sumokėsiu, kiek ji sveria;
Ir tūkstantį dar kartų padėkosiu!
Tik bėkite! Greičiau!

VIENUOLIS.

Aš tuoj, mielai!
Tik viskas ten arabiškai, ką ponas
Ranka įrašė. (*Išeina*)

NATANAS.

Nesvarbu! Tik nešk!

O Dieve Dieve! Jeigu tai galėtų
Padėti man išsaugoti mergaitę,
Ir dar sykiu pavyktų tokį žentą
Įgyti! Bet vargu, vargu! Tiek to,
Kaip bus, taip bus! Bet kas mane galėjo
Įskųsti patriarchui? Reiks kaip nors
Išklausti ir susižinot. O kas,
Jei tai net Dajos darbas?

Aštuntas paveikslas

DAJA ir NATANAS

DAJA.

Ar girdėjot?
Ar jūs įsivaizduojat?

NATANAS.

Kas nutiko?

DAJA.

Tas vargšas kūdikis taip išsigando!
Čia siunčia...

NATANAS.

Patriarchas?

DAJA.

Ne, sultono

Sesuo, princesė Zita...

NATANAS.

Tai, sakai,

Ne patriarchas?

DAJA.

Ne, sakau, kad Zita!

Ar jūs negirdite? – princesė Zita
Čia pasiuntinius atsiuntė ir liepia
Atvesti ją į rūmus.

NATANAS.

Ką atvesti?

Atvesti Rechą? Zita šitaip liepia?
Na, jei jau Zita šitaip liepia, o
Ne patriarchas...

DAJA.

Kuo jums jis užkliuvo?

NATANAS.

Tai šiom dienom tu nieko apie jį
Nesi girdėjus? Iš tiesų nesi?
Ir nieko jam pati nesi šnekėjus?

DAJA.

Ar aš? Su juo?

NATANAS.

Kur tie pasiuntiniai?

DAJA.

Lauke už durų.

NATANAS.

Aš dėl viso pikto
Nuėjęs pats iš jų susižinosiu.
Eikš iš paskos! Kad tik ne patriarcho
Čia kokie kėslai būtų. (*Išeina*)

DAJA.

Taip, o aš –
Aš būgštauju, deja, visai dėl kitko.
Argi neaišku? Juk turtingo žydo
Vienintelė, nors tariama, duktė
Ir musulmonui būtų ne pro šalį?
Ak, riteri vienuoli, tau nekas.
Nekas tau būtų – jei nepasiryšiu
Ir antro žingsnio žengti; jeigu ir jai,
Jai pačiai neatskleisiu, kas jinai
Yra! Tiktai ramiai! Dabar svarbiausia
Nepražiopsot akimirkos, kai liksim
Tik mudvi, ir tą mirksnį išnaudoti!
O jis ateis – ko gero, jau tuoj pat,
Kai ją lydėsiu pas sultoną. Bent jau
Viena kita užuomina, tikiuosi,

Pakenkti neturėtų. Taip, negaišk!
Pirmyn! Arba dabar, ar niekada!

Išeina jam iš paskos

PENKTAS VEIKSMAS

Pirmas paveikslas

Scenoje – menė Saladino rūmuose, kur buvo sunešti ryšuliai su pinigais; jie tebeguli tose pačiose vietose.
SALADINAS ir netrukus keletas MAMELIUKŲ

SALADINAS (*įeidamas*).
Tai tie maišai su pinigais dar čia?
Ir nežinia, kur dervišas pradingo,
Matyt, kažkur užkliuvo prie šachmatų
Lentos, kad net ir pats save pamiršo;
Kur ten jau prisimins mane? Tiek to,
Kaip nors ištversim! Nagi, kas nutiko?

MAMELIUKAS.
Laukta žinia, sultone! Galit džiaugtis!..
Sugrįžta karavanas iš Kairo;
Galų gale sėkmingai parkeliauja!
Su duokle už septynerius metus,
Kurią turtingas Nilo slėnis siunčia.

SALADINAS.

Na, Ibrahimai, tai šauni žinia!
Neslėpsiu, kad seniai tavęs jau laukiau!
Cha! Pagaliau bent kartą! Pagaliau!
Dėkoju už naujieną.

MAMELIUKAS (*laukia*).

(Nagi? Laukiu!)

SALADINAS.

Ko tu dar stovi? Eik.

MAMELIUKAS.

Tai argi lauktas
Pasiuntinys taip ir išeis?

SALADINAS.

Kaip – taip?

MAMELIUKAS.

Argi už gerą žinią nepriklauso
Joks atpildas? Matyt, teks būt pirmajam,
Ant kurio kailio Saladinas mokos
Vien tik geru žodžiu atsidėkoti?
Na, šiaip ar taip, garbė – pirmuoju būti,
Kuriam sultonas pašykštėjo.

SALADINAS.

Ką gi,
Imk bet kurį iš tų maišų.

MAMELIUKAS.

Na, ne,

Dabar jau ne! Gali nors ir visus
Dabar man siūlyti – neimsiu.

SALADINAS.

Štai kaip?

Koks užsispyręs! Eikš! Imk du! Rimtai?
Jisai išeina? Taurumu mane
Pranokti nori? Kad ir ką kalbėtum,
Bet jam atsisakyt kur kas sunkiau,
Nei man pasiūlyt. Ibrahimai! Kas čia
Per keistas noras man staiga užėjo
Bandyti imt ir pasikeist prieš baigtį?
Gal Saladinas nebenori mirti
Kaip Saladinas? Tai gal ir gyventi
Tada kaip Saladinui nevertėjo?

ANTRASIS MAMELIUKAS.

Taigi, sultone!..

SALADINAS.

Jeigu atvykai

Pranešti man...

ANTRASIS MAMELIUKAS.

Kad karavanas iš

Egipto jau čia pat!

SALADINAS.

Aš tai žinau.

ANTRASIS MAMELIUKAS.

Tai aš, deja, pavėlavau!

SALADINAS.

Kodėl

Pavėlavai? Už tavo gerą valią

Stverk ryšulį ar du.

ANTRASIS MAMELIUKAS.

Tai duokit tris!

SALADINAS.

Gebėsi suskaičiuoti – imk ir tris!

ANTRASIS MAMELIUKAS.

Ko gero, dar atvyks ir trečias – jei

Išvis pajėgs ateit.

SALADINAS.

Kaip tai suprasti?

ANTRASIS MAMELIUKAS.

Tai va; ar tik nebus jis kartais sprando

Sau nusilaužęs! Mat, kai jau pamatėm,

Kad karavanui nebėra grėsmės,

Mes visi trys paleidom žirgus šuoliais.

Tai priešakinis ir neišsilaikė,

Nukrito; priekin nėriau aš, ir taip,

Kol pasiekėme miestą; tačiau čia

Klastūnas Ibrahimas ir apšovė,
Jisai geriau gatves pažįsta.

SALADINAS.

O

Tasai, kuris nukrito? Jūsų draugas,
Kuris nukrito! Jok jo pasitikti.

ANTRASIS MAMELIUKAS.

Aš taip tuoj pat ir padarysiu! Ir,
Jei jis dar gyvas, pusė iš šitų
Maišų bus jo. (*Išeina*)

SALADINAS.

Žiūrėk, koksai šaunus
Ir šis kilnus vaikinas! Kas dar tokiais
Galėtų mameliukais pasigirti?
Ir kas dabar neleistų man manyti,
Kad mano pavyzdys juos bus paveikęs?
Tad negi aš dabar galiausiai imsiu
Juos prie kitokio pratint? Net neverta
Galvoti apie tai!..

TREČIASIS MAMELIUKAS.

Sultone...

SALADINAS.

Tu
Tas trečias ir esi, kuris nukrito?

TREČIASIS MAMELIUKAS.

O, ne. Aš tik turiu pranešti jums,
Kad karavano viršininkas jau,
Emyras Mansoras, nuo arklio lipa...

SALADINAS.

Atvesk jį čia! Ir kuo greičiau! O štai
Jis jau ir pats!

Antras paveikslas

EMYRAS MANSORAS ir SALADINAS

SALADINAS.

Sveiki, sveiki atvykę,
Emyre! Nagi, kaip kely jums sekės?
Ak, Mansorai, ilgai, labai ilgai
Mus privertei tu laukti!

MANSORAS.

Šitas laiškas
Paaiškins tau, su kokiais iš pradžių
Vargais tavam Abulkasemui teko
Susidoroti Tebaidėj, kol
Neramumus pavyko numalšinti,
Ir tik tada išdrįsom pajudėti.

Paskui jau skubinau, kiek įmaniau.

SALADINAS.

Tikiu tavim! Tačiau dabar skubėk,
Gerasis Mansorai, surink greičiau...
Juk tu mielai tai padarysi?.. Taip,
Surink sau naują apsaugą ir trauk
Tuoj pat toliau; reikės didesnę dalį
Tų pinigų nubogint į Libaną,
Pas mano tėvą.

MANSORAS.

Žinoma! Mielai!

SALADINAS.

Ir priedangai tą apsaugą, žiūrėk,
Pakankamą. Dabar ten, prie Libano,
Ne taip jau ir saugu ramu. Ar tu
Girdėjai? Riteriai vienuoliai vėl
Sujudę. Būk labai budrus! Na, eik!
Kur apsistojo karavanas? Noriu
Pasižiūrėt į jį ir duoti pats
Visus nurodymus. Ei! Pasakykit,
Kad Zita lauktų, aš vėliau ateisiu.

Trečias paveikslas

Scenoje – palmių giraitė priešais Natano namus, po ją pirmyn ir atgal vaikštinėja RITERIS VIENUOLIS

RITERIS VIENUOLIS.

Ne, į namus dabar tikrai nenoriu.
Galų gale juk vienąsyk vis tiek
Išeis! O šiaip juk, būdavo, iš karto
Ir pamatys, ir apsidžiaugs! Sulauksiu,
Ko gero, dar, kad ir visai neleis
Prie jo namų net prisiartint. Hm!
Bet kad ir aš tapau labai irzlus.
Ir kuo gi jis mane jau taip supykdė?
Juk jis pasakė, kad neatstumia manęs.
Be to, ir Saladinas pažadėjo
Įkalbėti jį. Kaip? Nejaugi aš
Tikrai giliau nugrimzdęs krikščionybėn,
Nei jis – į savo judaizmą? Kas
Galėtų teigti, kad tikrai pažįsta
Save? Kaip aš antraip galėčiau jam
To menko grobio pavydėt, kurį
Jis ryžos sau paveržti iš krikščionių?
Bet ar tokia būtybė – menkas grobis?
Būtybė? O kieno? Matyt, ne vergo,

Kuris dykoj gyvenimo pakrantėj
Išvydęs atskalą nusviedžia ir
Palieka? Menininko gal veikiau,
Kuris toj numestoj atskaloje
Įstengia bruožus dieviškus išvysti
Ir savo darbu kruopščiai juos atskleisti?
Ak, juk tikruoju Rechos tėvu liks –
Nepaisant ją pagimdžiusių krikščionių –
Per amžius jos tikruoju tėvu liks
Tas žydas. Ir jei aš įsivaizduočiau
Ją vien tik kaip krikščionę, tą mergaitę,
Įsivaizduočiau ją be viso to,
Ką jai galėjo tik toks žydas duoti, –
Tai ką, sakyk, širdie, joje atrastum,
Kas tau labiau patiktų? Ne kažką!
Ko gero, nieko! Net jos šypsena,
Jeigu tai būtų tik švelnus, gražus
Jos veido raumenų susitraukimas,
Jei tai, kas verčia ją šypsotis, būtų
Neverta žavesio, kuris tas lūpas
Taip puošia, – ar ta šypsena labiau
Patiktų? Aišku, taip! O juk esu
Regėjęs šypsenų ir gražesnių kur kas,
Kai buvo juokiamasi iš paikybės,
Su pašaipa, gašliai ar pataikaujant!

Ar tai mane užbūrė, apžavėjo?
Ar ir tada sukėlė tokį norą
Jų spindesiui paklust ir atsiduoti?
Kažkaip to neprisimenu. O štai
Dabar aikštingai, įnoringai muistaus
Prieš tą, kuris ją kilnesnių vertybių
Kaip tik ir mokė? Kaipgi tai suprasti?
Kodėl? Ne veltui Saladinas taip
Su pašaipa mane ir išlydėjo –
Matyt, nusipelniau. Gana jau to,
Kad jis taip pagalvot apie mane
Galėjo! Ir koksai turėjau menkas
Jam pasirodyt! Koks niekingai menkas!
Ir viskas dėl mergaitės? Kurdai! Kurdai!
Taip nesielgiama. Suk atgalios!
Juoba kad Daja gal tiktai niekų
Pripaistė, kurių niekas neįrodys?
Antai, ir jis štai pagaliau išeina
Iš namo šnekučiuodamasis! Cha! Su kuo! –
Su juo? Su mano broliuku vienuoliu?
Cha! Tai jisai jau, aišku, žino viską!
Gal jis ir patriarchui jau išduotas?
Ką aš, pamišėlis, pridaręs būsiu!
Vienintelės pakanka kibirkšties
Širdy, kad protą gaisras suniokotų!

Na, spręsk nesvarstęs, ką dabar daryti!
Gerai, palauksiu čia jo atokiau,
Kol jis su tuo vienuoliu atsisveikins.

Ketvirtas paveikslas

NATANAS ir VIENUOLIS

NATANAS (*prieidamas arčiau*).
Dar kartą iš visos širdies dėkoju,
Gerasis broli!
VIENUOLIS.
Kaip ir aš jums, ačiū!
NATANAS.
Dėkojat man? Už ką? Ar ne už tai,
Kad užsispyręs stengiausi įsiūlyt,
Ko jums visai nereikia? Štai jei būtų
Jūsiškis atkaklumas nusileidęs
Manajam; jeigu būtumėte taip
Nesispyriojęs tapti turtingesnis
Ir už mane.
VIENUOLIS.
Tačiau juk ta knygelė,
Ką besakytumėt, ne man priklauso,

Ji, šiaip ar taip, priklauso dukrai; tai
Gali sakyti visa, ką jai tėvas
Yra palikęs. Na, jinai dar turi
Ir jus. Duok Dieve tik, jog niekados
Netektų jums apgailestaut, kad esat
Tiek daug dėl jos padaręs.

NATANAS.

Kad gailėčiaus?
Nesigailėsiu niekad. Nebijokit!

VIENUOLIS.

Na na! Įvairūs riteriai vienuoliai,
Visokie patriarchai...

NATANAS.

Neįstengs jie
Tiek blogio niekad padaryt, kad aš
Ko nors gailėtis imčiau, o dėl šito –
Net ir kalbos nėra! Bet jūs tikrai
Tuo įsitikinęs, kad patriarchą
Tas riteris vienuolis siundo?

VIENUOLIS.

Gaila,
Tačiau daugiau nėra ir kam. Prieš tai
Jisai su riteriu vienuoliu dviese
Šnekėjos; ir ką aš nugirsti spėjau,
Man pasirodė panašu į tai.

NATANAS.

Bet jis
Jeruzalėj dabar juk vienas toks
Tėra. Ir aš jį neblogai pažįstu.
Mes su šituo draugai. Atviraširdis,
Kilnus jaunuolis.

VIENUOLIS.

Būtent; būtent taip!
Tai jis! Bet juk ne visuomet pasauly
Tokie mes būnam, kokie turim būti.

NATANAS.

Deja, ne visuomet. Bet kad ir kas
Jis būtų – lai sau elgias kaip išmano!
Su jūsų knygele, gerasis broli,
Nebebaisu; dabar keliu tiesiausiu
Su ja žingsniuoju pas sultoną.

VIENUOLIS.

Ką gi,
Sėkmės geriausios! Man taip pat jau laikas.

NATANAS.

O jūs jos niekad taip ir nepasklaidėt?
Dažniau užsukit pas mane, ir daug
Nelaukęs. Melskimės, kad patriarchas
Šiandieną nieko dar nesužinotų!

Nors, kita vertus, ką tai keičia? Galit
Kad ir dabar sakyt jam, ką tik norit.

VIENUOLIS.

Aš nesakysiu. Likite sveiki! (*Nueina*)

NATANAS.

Tad neužmirškit mūsų, broli! Dieve!
Kodėl aš negaliu dabar, čia pat,
Po atviru dangum sukniubt ant kelių!
Tas mazgas, nuolatos man baimę kėlęs,
Dabar, atrodo, atsipalaiduoja
Savaime! Viešpatie! Kaip taps man lengva,
Kad nebeliks nuo šiol daugiau ką slėpti,
Kad lygiai taip laisvai galėsiu jaustis
Prieš žmones, kaip ir prieš tave, kuris
Žmogaus vien už jo poelgius neteisia,
Nes žino, kad jo poelgiai retai
Kada tiktai nuo jo priklauso, Dieve!

Penktas paveikslas

NATANAS ir RITERIS VIENUOLIS, kuris prieina prie jo iš šono

RITERIS VIENUOLIS.

Ei, Natanai, palaukit! Aš kartu!

NATANAS.

Kas ten? Tai jūs čia, riteri? Kur buvot,
Kad neregėjau jūsų pas sultoną?

RITERIS VIENUOLIS.

Prasilenkėme pakeliui; jūs jau
Nepykit.

NATANAS.

Aš tai ne; bet Saladinas...

RITERIS VIENUOLIS.

Buvau pas jį tuoj pat po jūsų...

NATANAS.

Ką gi,
Vadinas, jau su juo pasišnekėjot?
Na, ir puiku.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet jis norėtų su
Mumis abiem kartu pasikalbėti.

NATANAS.

Tai dar geriau. Eime drauge. Kaip sykis
Pas jį dabar esu ir išsiruošęs.

RITERIS VIENUOLIS.

Dar noriu jūsų, Natanai, paklausti –
Su kuo čia jūs kalbėjotės?

NATANAS.

Nejaugi
Jūs nepažįstat jo?

RITERIS VIENUOLIS.

Ar tik ne tas
Mielaširdingas ir drovus vienuolis,
Kurį pasiųsti patriarchui nedrovu,
Kai nori šen bei ten pašniukštinėti?

NATANAS.

Gal taip, gal ne. Bet jis pas patriarchą
Tarnauja.

RITERIS VIENUOLIS.

Na, neįmantri gudrybė:
Pasiųsk naivuolį – ir pridengsi klastą.

NATANAS.

Jei kvailą – sutinku, bet ne pamaldų.

RITERIS VIENUOLIS.

Koks patriarchas pamaldžiu pasitikėtų!

NATANAS.

O aš juo pasikliauju. Nedoriems
Darbams jis patriarchui netarnautų.

RITERIS VIENUOLIS.

Bent man tai pasirodė atvirkščiai.
O ar apie mane jis jums ką nors
Kalbėjo?

NATANAS.

Apie jus? Jei konkrečiai,
Tai apie jus jis nekalbėjo nieko.
Kažin ar jis ir jūsų vardą žino?

RITERIS VIENUOLIS.

Kažin.

NATANAS.

Bet, tiesą sakant, jis minėjo
Apie kažkokį riterį vienuolį...

RITERIS VIENUOLIS.

O ką?

NATANAS.

Ko apie jus jis niekados
Nei pamanyt nebūtų drįsęs!

RITERIS VIENUOLIS.

Kas ten žino?
Norėčiau vis dėlto išgirst.

NATANAS.

Esą,
Tas riteris vienuolis patriarchui
Mane įskundęs...

RITERIS VIENUOLIS.

Kad įskundęs jus?
Bet tai – jums leidus – neteisybė, melas.
Jūs paklausykit, Natanai! Esu
Ne toks žmogus, kuris ko nors galėtų
Išsižadėti – kad ir kas tai būtų.
Kodėl turėčiau gėdytis suklydęs?
Nejaugi aš esu nenusiteikęs
Tą klaidą kuo greičiau atitaisyti?
O gal nenumanau, kiek pastangų
Tai gali žmogui kitąsyk kaštuoti?
Tik išklausykit, Natanai, mane!
Kas, jei ne aš, tas riteris vienuolis,
Kuris, esą, įskųsti jus galėjo.
Jūs žinot juk, nuo ko buvau apkvaitęs!
Nuo ko man gyslose užkaito kraujas!
Kvailys aš! – atėjau, kad su visa
Dvasia ir kūnu pulčiau jums į glėbį.
O jūs kaip pasitikot – kaip šaltai –
Kaip abejingai – o juk tai blogiau,
Blogiau negu šaltai; kaip jūs skubėjot

To glėbio, aišku, oriai išsilenkti;
Ir klausimais kokiais, laužtais iš piršto,
Mėginot išsisukti, kad nereiktų
Jums tiesiai atsakyti: apie tai
Man ir dabar sunku ramiai galvoti.
Bet išklausykit, Natanai, mane!
Buvau dar kaip apkvaišęs, o tada
Prisėlino – jos tik ir trūko – Daja,
Ir visą jūsų paslaptį ant vargšės
Galvos užrito – man ir pasirodė,
Kad tuo, tik tuo paaiškinti galėčiau
Mįslingą jūsų elgesį.

NATANAS.

Palaukit,
Nesuprantu.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet jūs tik išklausykit!
Aš įsivaizdavau, kad to, ką jūs
Kadaise esate paveržęs iš krikščionių,
Dabar jums pasidarė gaila vėl
Krikščioniui sugrąžint. Tad ir nusprendžiau,
Kad bus gerai, jei peilį prie gerklės
Tuoj pat priremsiu jums.

NATANAS.

Tuoj pat ir bus

Gerai? Ir bus gerai? Nesuprantu,
Neįžvelgiu čia nieko gero.

RITERIS VIENUOLIS.

Bet
Klausykit, Natanai! Aš neteisingai,
Be abejo, pasielgiau! Jūs buvot
Tikrai niekuo nekaltas. Kvaiša Daja
Pati nesusivokia, ką ji šneka –
Jinai nekenčia jūsų – nori taip
Įvelti jus į bjaurią, keblią bylą –
O ką žinai! Galbūt! Aš geltonsnapis,
Kuris tik blaškosi iš vieno krašto
Į kitą; kartais perlenkt pasirengęs,
O kartais tiktai skėsčiojantis rankom –
Ir taip juk gali būt! Jūs jau atleiskit
Man, Natanai.

NATANAS.

Jei jūs mane tik taip
Supratote...

RITERIS VIENUOLIS.

Žodžiu, aš nuėjau
Pas patriarchą! Taip! Bet apie jus
Jam neminėjau. Netiesa tai, melas!
Kaip pavyzdį istoriją išdėsčiau,
Be konkretybių, tam, kad sužinočiau

Jo nuomonę. Nors, aišku, net ir to
Daryti nevertėjo: kur ten! Negi
Dar nežinojau aš, kad patriarchas –
Niekingas sukčius? Negi negalėjau
Iš karto eit pas jus ir išsiaiškint?
Ir pagaliau ar aš turėjau teisę
Taip rizikuoti ir sukelti grėsmę
Netekti tėvo – tokio tėvo – vargšei
Mergaitei? Na, ir kas iš to išėjo?
Suktybė ir menkystė patriarcho,
Kuri jam buvo visada būdinga,
Iš karto man praskaidrino akis
Ir leido susivokti ir suvokti,
Kas iš tikrųjų vyksta. Nes, klausykit,
Tik paklausykit, Natanai, manęs!
Sakykime, kad jis jau jūsų vardą
Išgirdo: kas toliau? Na, kas toliau?
Juk jis mergaitę gali pasiimti,
Jei ji yra tik jūsų, vien tik jūsų,
Ir niekieno daugiau. Juk tik iš *jūsų*
Namų jis gali pasiimti ją
Ir uždaryt į vienuolyną. Tad
Prašau jus – atiduokite ją man!
Tik atiduokite ją man; o jau tada
Tegu ateina sau, jei nori! Lai

Pabando iš manęs atimti žmoną!
Negaiškit; atiduokite ją man!
Man nesvarbu, kieno jinai duktė, –
Ar jūsų, ar ne jūsų; ar krikščionė,
Ar žydė, ar nei viena anei kita, –
Man nesvarbu! Aš jūsų nei dabar,
Nei kada nors ateityje kaip gyvas
Neklausinėsiu apie tai. Tebus
Kaip bus!

NATANAS.

Jūs, regis, kažkodėl galvojat,
Kad man labai svarbu nuslėpti tiesą?

RITERIS VIENUOLIS.

Tebus kaip bus!

NATANAS.

Bet aš nesu nei jums –
Nei apskritai kam nors kitam – juk neigęs,
Kad ji krikščionė, ir kad man jinai
Tik įdukterė, mano išauginta.
Na, o dėl to, kad jai to nesakiau?
Už tai tik jos turiu atsiprašyti.

RITERIS VIENUOLIS.

Už tai, ko gero, net ir jos nereikia.
Ar norit, kad jinai kitom akim
Į jus žiūrėtų nei lig šiol žiūrėjo?

Pačiai jai ta tiesa nereikalinga!
Tačiau kol kas tik jūs jai šeimininkas.
Bet atiduokit, Natanai, ją man!
Prašau aš jūsų, atiduokit! Tik aš vienas
Ją antrąkart išgelbėti galiu –
Ir noriu.

NATANAS.

Taip – galėjote! Galėjot!
Tačiau jau nebegalit. Per vėlu.

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip – per vėlu?

NATANAS.

Dėkokit patriarchui...

RITERIS VIENUOLIS.

Kam? Patriarchui? Jam dėkot? Už ką?
Kuo jis galėjo padėką pelnyti?
Už ką dėkoti jam?

NATANAS.

Už tai, kad žinom
Nuo šiol, iš kokios giminės ji kilus;
Ir kad jau žinom, į kieno rankas
Ją galim saugiai atiduoti.

RITERIS VIENUOLIS.

Na,
Už tai tegu jam padėkoja tas,

Kuris jam ir daugiau už ką turės
Dėkoti.

NATANAS.

Tad dabar jau iš tų rankų
Turėsit jos prašyt – nebe iš mano.

RITERIS VIENUOLIS.

Ak, vargše Recha! Kiek iš karto visko
Tave užgriuvo, vargše, vargše Recha!
Tai, kas kitam našlaičiui būtų laimė,
Tave kaip neganda užklupo! Bet
Sakykit, Natanai, o kur, o kur jie,
Tie giminaičiai?

NATANAS.

Kur yra?

RITERIS VIENUOLIS.

Ir kas jie?

NATANAS.

Pats artimiausias atsiradęs – brolis,
Į jį turėtumėt ir kreiptis.

RITERIS VIENUOLIS.

Brolis?
Kas jis yra, tas brolis? Koks kareivis?
O gal dvasiškis? Nagi, pasakykit,
Ko man tikėtis?

NATANAS.

Regis, kad nei vienas,
Nei kitas – o galbūt abu sykiu.
Aš dar ir pats gerai jo nepažįstu.

RITERIS VIENUOLIS.

O šiaip?

NATANAS.

Šaunus žmogus. Pas jį ir Rechai
Nebus blogai.

RITERIS VIENUOLIS.

Tačiau juk jis krikščionis!
Aš kartais nebeišmanau net, kaip
Galvoti apie jus – tik nepriimkit
Už pikta, Natanai. Juk jai tenai
Krikščionę teks vaidinti tarp krikščionių,
Norom ar nenorom? Ir kuo ilgiau
Ji taip vaidins, argi galų gale
Netaps krikščione? Ar gryni kviečiai,
Kuriuos pasėjot, ims ir neužžels
Galiausiai piktžolėm? Ir visa tai
Jums taip mažai terūpi? Ir nepaisant,
Nepaisant to, jūs, Natanai, man sakot,
Kad jai nebus blogai pas tą jos brolį?

NATANAS.

Aš taip manau. Tikiuosi. O jei jai

Ko nors pas jį pristigtų, argi mudu –
Ir jūs, ir aš – kur nors prapuolam amžiams?

RITERIS VIENUOLIS.

Ak, ko jinai pas jį stokot galėtų!
Argi brolelis valgymų ir rūbų,
Gardėsių ir brangių papuošalų
Užtektinai sesutei neparūpins?
Ak, žinoma, – taip pat ir vyro! Aišku;
Ir jį, ir jį atėjus laikui brolis
Kaip nors suras; kur dėsis nesuradęs!
Suprantama, geriausią iš krikščionių!
Ak, Natanai, jūs angelą sutvėrėt,
O štai dabar į nešvarias rankas
Jį norit atiduoti.

NATANAS.

Nesirūpink!
Jis visada liks mūsų meilės vertas.

RITERIS VIENUOLIS.

Ne, nesakykit! Apie *mano* meilę
Verčiau taip nekalbėkite! Ji nieko,
Ji nieko neatsisakys; tegu
Tai smulkmena menkiausia būna! Net
Prieš titulą didžiausią! Bet, palaukit!
O gal ji jau nujaučia, kas jai gresia?

NATANAS.

Galbūt; nors aš tikrai nenumanyčiau,
Iš kur.

RITERIS VIENUOLIS.

Aš ne daugiau žinau; tačiau
Bet kokiu atveju ji turi, ji
Privalo sužinoti iš manęs,
Kokia grėsmė iškilus jos likimui.
O ta mintis, kad negaliu su ja
Nei susitikti, nei kalbėtis tol,
Kol mano ji nebus, – šita mintis
Dabar jau nieko nebereiškia! Aš
Lekiu...

NATANAS.

Palaukit! Kurgi jūs?

RITERIS VIENUOLIS.

Pas ją!
Pasižiūrėt, ar tos mergaitės sielai
Užteks drąsos priimt ryžtingai
Vienintelį sprendimą, kuris būtų
Jos vertas!

NATANAS.

Kokį dar sprendimą?

RITERIS VIENUOLIS.

Būtent:

Daugiau neklausinėt nei apie jus,
Nei apie brolį...

NATANAS.

Ir?

RITERIS VIENUOLIS.

Ir sekti paskui
Mane – net jeigu jai dėl to ir tektų
Tekėt už musulmono, tapt žmona jo.

NATANAS.

Palaukit! Jūs čia jos nerasit. Ji
Dabar pas Zitą, seserį sultono.

RITERIS VIENUOLIS.

Seniai jau? Ir dėl ko?

NATANAS.

O jeigu norit
Tenai pas jas sykiu aptikt ir brolį,
Tai eikime kartu.

RITERIS VIENUOLIS.

Ir brolį, sakot?
Kieno ten brolis? Zitos? O gal Rechos?

NATANAS.

Ko gero, gal net abiejų. Na, einam!
Ko jūs dar svarstote? Prašau jus, einam!

Išsiveda jį

Šeštas paveikslas

Scenoje – Zitos kambarys hareme. ZITA *ir* RECHA, *įsitraukusios į pokalbį*

ZITA.

Kaip aš džiaugiuos, kad atėjai, mieloji
Mergaite! Nebijok! Nesivaržyk!
Kas gi tave taip slegia? Būk žvalesnė!
Gali manim pasitikėt!

RECHA.

Princese!

ZITA.

Na ne! Princesė! Tau aš ne princesė,
Aš tau tik Zita – tavo sesė, draugė.
Jei nori, netgi motuše vadink!
Juk tau bemaž ir ja galėčiau būti.
Tokia jaunutė! Ir protinga! Ir kukli!
Ir ko tik nežinai! Ko gero, viską
Išskaičius būsi!

RECHA.

Aš? Išskaičius? Zita,
Turbūt šaipaisi iš paikos sesutės.
Aš sunkiai paskaitau.

ZITA.

Nepatikėsiu,
Kad vos skaitai, meluoji!

RECHA.

Tik truputį
Iš tėvo rankos! Aš maniau, kad tu
Turi omenyje knygas.

ZITA.

Na, taip,
Suprantama, knygas!

RECHA.

Deja, iš knygų
Skaityti aš, gali sakyt, nemoku.

ZITA.

Rimtai?

RECHA.

Visai rimtai. Nes tėvas mano,
Kad knygų išmintis yra šalta
Ir negyva, tik smegenis džiovina,
Todėl jos nelabai ir mėgsta.

ZITA.

Štai kaip,
Ką tu sakai! Bet gal jis nelabai
Ir klysta! Na, bet viskas, ką žinai?..

RECHA.

Tą sužinojau tiesiai iš jo lūpų.
Ir net papasakot galėčiau dar
Veik apie viską – kaip, kada, kodėl
Ir ko jisai yra mane išmokęs.

ZITA.

Taip viskas, žinoma, geriau įstringa,
Nes tokį mokslą priimame siela.

RECHA.

Turbūt ir Zita tik labai mažai
Arba visai neskaito?

ZITA.

Kaip tai? Aš,
Tiesa, čia nematyčiau kuo didžiuotis.
Tačiau kodėl? Kodėl tu taip manai?
Sakyk greičiau. Kodėl tau taip atrodo?

RECHA.

Ji tokia paprasta ir atvira,
Natūrali; joje taip viskas sava...

ZITA.

Ir ką?

RECHA.

O knygos, sako mano tėvas,
Tai mumyse dažniausiai sunaikina.

ZITA.

Ak, koks jisai žmogus, tas tavo tėvas!

RECHA.

Argi ne taip?

ZITA.

Kaip visada, jis taikliai

Pasakė!

RECHA.

Argi ne? Ir šito tėvo...

ZITA.

Kas tau, mieloji?

RECHA.

Šito tėvo...

ZITA.

Dieve,

Juk tu verki?

RECHA.

Ir šito tėvo – ak!

Ji nebegali! Mano širdžiai oro,

Ak, mano širdžiai reikia oro...

Parpuola, nebegalėdama sutramdyti ašarų, prie jos kojų

ZITA.

Kas tau,

Vaikeli, kas nutiko?

RECHA.

Šito tėvo –

Turiu netekti!

ZITA.

Tu? Netekti? Jo?

Bet kaipgi? Na, nurimk! Negali būti!

Nereikia, nagi, kelkis!

RECHA.

Juk ne šiaip sau

Tu mano seseria, drauge vadintis

Man pasisiūlei!

ZITA.

Aš sesuo tau! Draugė!

Na, stokis, kelkis gi! Antraip turėsiu

Pagalbos šauktis.

RECHA (*susiima ir atsistoja*).

Ak, nepyk! Atleisk!

Iš sielvarto visai užsimiršau,

Su kuo esu. Juk Zitos nepaveiksi

Nei ašarom, nei nevilties dejonėm.

Ji klauso tik blaivaus ir šalto proto.

Kieno jis pusėn stos, tas ir laimės!

ZITA.

Na ir?..

RECHA.

Ne, aš žinau, kad mano draugė,

Kad mano sesė nesutiks su tuo!
Ji niekados neleis, kad man kas tėvą
Primestų kitą!

ZITA.

Kitą tėvą? Tau?
Kas jį galėtų tau primesti? Kas
Bent geistų jį primesti tau, mieloji?

RECHA.

Kas? O geroji ir piktoji Daja
Ir gali to norėt, ir, aišku – nori
Galėti tai. Ak, tu juk nežinai
Gerosios ir piktosios Dajos? Ką gi,
Jai Dievas teatleis – ir teatlygins!
Ji man tiek gero – lygiai kaip ir blogo –
Yra padarius!

ZITA.

Blogo? Tau? Tada
Joje tikrai nedaug gerumo.

RECHA.

Ne!
Gerumo daug joje, be galo daug!

ZITA.

O kas jinai?

RECHA.

Jinai yra krikščionė,

Ji rūpinos manim nuo kūdikystės;
Ak, kaip ji rūpinos! Nepatikėsi!
Gali sakyt, man motiną atstojo!
Jai Viešpats teatlygina! Bet kiek
Ir pribauginusi mane yra!
Kiek prikankinus!

ZITA.

Bet kodėl? Už ką?

RECHA.

Ak! Vargšė moteris – aš juk sakiau tau –
Jinai krikščionė; jai juk meilė liepia
Kankinti; ji viena iš tų, kurie
Giliausiai įsitikinę, jog žino
Vienintelį teisingą, tikrą kelią
Į Dievą!

ZITA.

Tai galiu įsivaizduoti!

RECHA.

Ir jaučiasi privalantys kiekvieną,
Kuris, jų nuomone, yra išklydęs
Iš šito kelio, juo atgal nukreipti.
Ko gero, jie kitaip net ir negali.
Nes jeigu tai tiesa, kad šitas kelias
Vienintelis kryptim teisinga veda, –
Argi jie gali leist, kad jų draugai

Blaškytųsi ir klaidžiotų kitais,
Kur jų vien prapultis grėsmingai tyko,
Kur laukia amžinoji pražūtis?
Juk tai turbūt įmanoma – tuo pat
Metu tą patį žmogų ir mylėti,
Ir jo nekęsti. Nenorėčiau, kad
Manytum, jog dėl to pykstu ant jos
Ir skundžiuos. Jos dūsavimus, maldas,
Bauginimus ir perspėjimus aš
Mielai dar daugel daugel metų kęsčiau!
Tai versdavo mane susimąstyt
Ir visuomet sukeldavo minčių
Naudingų ir gerų. Ir ko iš mūsų
Galų gale nepamalonina vien tai,
Kad tu esi kam nors toksai brangus,
Toksai vertingas, ir jisai negali
Net pagalvoti apie tai, jog kartą
Turės tave prarasti amžinai.

ZITA.

Tikra tiesa!

RECHA.

Tačiau – kai visa tai
Nueina per toli! Bet kaip turėčiau
Aš pasipriešint tam? Čia nei kantrybė,
Nei svarstymai negelbės, niekas!

ZITA.

Kam?

Kam pasipriešint?

RECHA.

Tam, ką ji dabar

Man atskleidė.

ZITA.

Pasakė tau? Dabar?

RECHA.

Taip, tik ką! Mes artėjome link jūsų,
Pasukom pro krikščioniškos šventyklos
Griuvėsius. Ji staiga tenai sustojo;
Atrodė, tarsi grumtųs su savim;
Drėgnom akim pažiūri tai į dangų,
Tai į mane. Tada ir sako: eikim
Tiesiog per tą šventyklą, taip, esą,
Arčiau bus! Ji pasuko; aš einu
Jai iš paskos, o mano žvilgsnis blaškos
Paklaikęs po tuos dūlančius griuvėsius.
Tada sustingo vėl; ir aš išvydau
Save bestovinčią su ja ant seno
Altoriaus išsiklaipiusių laiptelių.
O ji – jūs galit tai įsivaizduoti? –
Su ašaromis akyse, rankas
Grąžydama, prie mano kojų puolė...

ZITA.

Mergaite mano!

RECHA.

Ir vardu Švenčiausios,
Kuri čia tiek maldų yra išklausius
Ir tiek yra apreiškusi stebuklų,
Tikros užuojautos pilnom akim –
Kad vien dėl jų savęs man tapo gaila –
Žiūrėdama maldavo ir užkeikė,
Kad bent atleisčiau jai, nes ji privalo
Atskleisti, kokias jos bažnyčia teises
Turėjusi ir turi į mane.

ZITA.

(Nelaimingoji! Nujaučiau aš tai!)

RECHA.

Esą, aš gimusi krikščionių kraujo;
Ir esanti pakrikštyta; esą,
Ne Natano duktė esu; o jis,
Esą, ne mano tėvas! Dieve! Dieve!
Jis man esąs ne tėvas! Zita! Zita!
Matai, aš vėl prie tavo kelių...

ZITA.

Recha!
Nereikia!.. Mano brolis eina! Kelkis!

Septintas paveikslas

SALADINAS ir TOS PAČIOS

SALADINAS.

Kas šičia vyksta, Zita?

ZITA.

Dieve mano,

Ji nesava visai.

SALADINAS.

Kas gi jinai?

ZITA.

Tu juk žinai...

SALADINAS.

Tai Natano duktė?

Kas jai nutiko?

ZITA.

Atsigauk, vaikeli –

Sultonas...

RECHA (*sukniubusi ant kelių ir nulenkusi galvą prišliaužia prie Saladino kojų*).

Ne, aš nesikelsiu! Aš

Nuo žemės nepakilsiu tol... Nenoriu

Lig tol pažvelgti į sultono veidą!

Nenoriu amžinojo teisingumo

Ir gėrio atšvaito jo akyse
Regėti, kol...

SALADINAS.

Na, kelkis... Atsistok!

RECHA.

Kol jis nepažadės man...

SALADINAS.

Nagi, eikš!
Aš pažadu... Bet ką, ko panorėsi!

RECHA.

Tik tiek aš noriu, ir tik tiek man reikia:
Meldžiu, palikite man mano tėvą,
Ir neatimkite manęs iš jo!
Dar nežinau aš, kas ten siekia tapti –
Ar turi teisę tapti – mano tėvu,
Bet ir nenoriu to žinoti. Negi
Tik kraujas gali pasakyt, kas tėvas?
Argi tik kraujas?

SALADINAS (*pakeldamas ją*).

Na, dabar man aišku!
Ir kas gi buvo toks žiaurus, kad tau –
Kad tau tokių dalykų prikalbėjo?
Ar tai tikrai kas nors jau žino? Ar
Įrodė tai?

RECHA.

Matyt! Kadangi Daja
Tai sužinojus iš žindyvės mano.

SALADINAS.

Ak iš žindyvės.

RECHA.

Ji prieš mirdama
Jai jautės turinti tai išpažinti.

SALADINAS.

Net mirdama! Gal net jau ir kliedėjo?
O jei ir taip! Tegu ir taip, sakykim:
Vien kraujas, vien tik kraujas dar toli
Gražu nė vieno nepadaro tėvu!
Ką ten žmogaus, net ir žvėries! Nebent
Suteikia pirmenybę, siekiant teisės
Vadintis tėvu! Tad nesibaugink taip!
Ir dar žinai ką?! Jeigu du tėvai
Tarpusavyje pešasi – numok
Ranka į juos abu ir pasirink
Sau trečią! Imk tada mane už tėvą!

ZITA.

Ak, padaryk taip, padaryk!

SALADINAS.

Galėčiau
Tau būti geras tėvas, iš tikrųjų –

Koks tėvas būčiau tau! Bet palūkėk!
Aš dar geresnę mintį pagalvojau.
Kam apskritai tau tėvas? Vien tik tam,
Kad liktumei viena jį nukaršinus?
Verčiau nusižiūrėt iš anksto tokį,
Kurį greta iki mirties turėtum!
Nesi dar tokio išsirinkus?..

ZITA.

Broli!
Neversk jos rausti!

SALADINAS.

O gal aš kaip tik
To ir siekiau? Jeigu net ir bjaurus
Paraudęs pagražėja – ką kalbėti
Apie gražuolę: argi dar gražesnė
Jinai netampa? Aš liepiau pakviesti
Čia tavo tėvą Nataną ir dar –
Ir dar kai ką, kad jie ateitų. Ar
Nenumanai, ką tokį? Aš jiems čia
Liepiau ateiti; tu juk leisi, Zita?

ZITA.

Dar klausi, broli!

SALADINAS.

Na, prieš jį, mieloji
Mergaite, ir galėsi raudonuoti!

RECHA.

Prieš ką? Turėsiu raudonuoti?

SALADINAS.

Ak, tu,
Klastūne! Jei nenori raudonuoti –
Galėsi blykšti! – kaip jau tau išeis!

Pasirodo vergė, ji prieina prie Zitos

Ar tik nebus jie jau ir pasirodę?

ZITA (*vergei*).

Gerai! Leisk juos vidun. Tai jie atvyko!

Paskutinis paveikslas

TIE PATYS, NATANAS ir RITERIS VIENUOLIS

SALADINAS.

Ak, štai ir jūs, mieli geri bičiuliai!
Tau visų pirma, Natanai, turiu pranešti,
Kad savo skolą, kai tik panorėsi,
Gali ilgai nelaukęs atsiimti!..

NATANAS.

Sultone!..

SALADINAS.

Pats nuo šiol mielai galėsiu
Pasitarnauti tau...

NATANAS.

Sultone!..

SALADINAS.

Grįžo
Maniškis karavanas. Vėl esu
Turtingas, koks seniai esu nebuvęs.
Eikš, tik sakyk man, gal esi sumanęs
Didžiulį naują verslą. Juk žinau,
Kad jums, pirkliams, grynųjų niekada
Per daug nebūna.

NATANAS.

Tokią menką smulkmę
Suspėsim ir vėliau aptarti. Štai,
Jos akyse aš ašaras regiu,
Kur kas labiau man rūpi jas nušluostyt.

Prieina prie Rechos

Ar tu verkei? Na, ko gi? Kas nutiko?
Juk tu duktė dar mano?

RECHA.

Mano tėve!..

NATANAS.

Juk mes suprantam vienas kitą. Na,
Gana! Nusišypsok! Nusiramink!
Jei ta širdis tau pačiai dar priklauso,
Ir jeigu jai kitokie praradimai
Dar negresia – žinok, kad savo tėvo
Neprarandi!

RECHA.

Ak, jokie, tėve, jokie!

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip? Jokie? Ką gi! Būsiu apsigavęs.
Ko nebijai prarast, to ir turėti
Nei vyleisi, nei troškai. Kas tiesa,
Tas jau tiesa! Tai viską keičia, viską
Tai keičia, Natanai! Mes, Saladinai,
Atėjome čia tavo pakviesti,
Bet, regis, aš tave tik suvedžiojau:
Daugiau tu dėl manęs nebesirūpink!

SALADINAS.

Bet tu ir greitas užsipliekst, jaunuoli!
Tau viskas turi būti į rankas
Paduota? Dar neprašius – jau atspėta?

RITERIS VIENUOLIS.

Bet juk girdėjai? Ir matei, sultone?

SALADINAS.

Na, kur jau ne! Bet tam, kad būtum tikras,
Derėjo pasitikslinti iš anksto.

RITERIS VIENUOLIS.

Tačiau dabar esu labiau nei tikras.

SALADINAS.

Jei reikalauji atlygio už gera,
Iš gero nieko gera nebelieka.
Jei ką išgelbėjai, tai dar nereiškia,
Kad tai jau tampa tavo nuosavybe.
Tada bet koks plėšikas, iš godumo
Į ugnį šokęs – lygiai toks didvyris
Kaip tu!

Eidamas prie Rechos, kad nuvestų ją prie riterio vienuolio

Eik šen, mielasis vaike, einam!
Neimk labai į širdį, ką jis šneka.
Jei būtų jis kitoks, ne toks ūmus
Ir išdidus, stypsoti būtų likęs,
Užuot tavęs į ugnį gelbėt puolęs.
Atleisk už viena, nes padarė kita.
Ateik! Sugėdink jį! Ir padaryk,
Ką jam dabar daryti priderėtų!

Prieik ir išpažink jam savo meilę!
Prieik ir pasisiūlyk! O jei jis
Tave atstums; jei jis kada pamirš,
Kiek neprilygstamai daugiau šiuo žingsniu
Tu jam esi padarius, nei jis tau...
Ir ką jis dėl tavęs, beje, padarė?
Šiek tiek aprūko? Na, yra kuo girtis!
Tada iš mano brolio, iš Asado,
Jame nelieka nieko! – vien tik kaukė,
Asado kaukė, bet ne jo širdis.
Na, eikš, mieloji...

ZITA.

Eik, mieloji! Eik!
Juk niekad padėkos nebus per daug.

NATANAS.

Palaukit! Stokit! Saladinai, Zita!

SALADINAS.

Dabar jau tu?

NATANAS.

Čia dar kai kas turėtų
Ištarti savo žodį...

SALADINAS.

Kas tam drįstų
Paprieštarauti? Niekas nesiginčys,
Tau, Natanai, kaip įtėviui, priklauso

Čia balsas! Ir pirmasis, jeigu nori.
Aš situaciją žinau.

NATANAS.

Tačiau
Ne iki galo! Nes kalbėsiu ne
Apie save. Toli toli gražu ne
Apie save! Nes esama dar vieno,
Kurio aš ir prašyčiau, Saladinai,
Prieš imantis ko nors, pasiklausyti.

SALADINAS.

Ir kas gi tai?

NATANAS.

Jos brolis!

SALADINAS.

Rechos brolis?

NATANAS.

Taip!

RECHA.

Mano brolis? Aš turiu ir brolį?

RITERIS VIENUOLIS (*pašokęs iš gūdaus, nebylaus užsimiršimo*).

Kur jis yra? Kur jis yra, tas brolis?
Jis dar ne čia? Turėjau susitikt jį.

NATANAS.

Turėk kantrybės!

RITERIS VIENUOLIS (*su dideliu apmaudu*).

Tėvą jai pripaišė,
Kodėl gi dar ir brolio nesuradus?

SALADINAS.

Tik to ir trūko dar! Krikščioni!
Toksai niekingas įtarimas niekad
Asado lūpų nesuterštų. Ką gi!
Kalbėk ir pasakok toliau!

NATANAS.

Atleisk jam!
Kaip aš ramiai atleidžiu. Kas ten žino,
Ką ir mes patys pagalvotumėm,
Jei būtumėm jo vietoj ir jo amžiaus.

Draugiškai prieidamas prie jo

Bet, riteri, juk tai natūralu!
Iš nepasitikėjimo užgimsta
Ir įtarumas! Jeigu jūs iš karto
Išdrįsęs būtumėt *tikruoju* savo
Vardu prisistatyti...

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip?

NATANAS.

Jūs nesat

Joks Štaufenas!

RITERIS VIENUOLIS.

Tai kas tada aš toks?

NATANAS.

Kurdas fon Štaufenas jūs niekada
Nebuvote!

RITERIS VIENUOLIS.

Tai koks gi mano vardas?

NATANAS.

Jūs Leonas fon Filnekas.

RITERIS VIENUOLIS.

Kaip? Kaip?

NATANAS.

Jums netikėta?

RITERIS VIENUOLIS.

Taip, tikrai! Bet kas
Jums tai pasakė?

NATANAS.

Aš; aš pats, kuris
Jums ir daugiau, kur kas daugiau galėtų
Dar pasakyt. Tačiau dėl to aš jūsų
Visai nenoriu kaltinti melu.

RITERIS VIENUOLIS.

Nekaltinat?

NATANAS.

Visai juk gali būti,
Kad jūs ir taip vadintis turit teisę.

RITERIS VIENUOLIS.

Norėčiau to tikėtis! (Dievas bus jam
Apšvietęs protą!)

NATANAS.

Jūsų motina – tikrai
Iš Štaufenų. Jos brolis, jūsų dėdė,
Kuris augino jus, kuriam tėvai
Paliko jus globoti Vokietijoj,
Kai, genami padangės atšiaurios,
Turėjo atgalios į čia sugrįžti, –
Štai būtent jis iš tikro buvo Kurdas
Fon Štaufenas; galbūt jis jus vėliau
Ir įsisūnijo, nedrįsčiau neigti!
Ar jūs seniai su juo nebesimatėt?
Ir ar iš viso jis dar gyvas?

RITERIS VIENUOLIS.

Kas
Belieka man pridurti? Aišku, taip!
Taip, Natanai! Gryna tiesa! Bet jis,
Deja, jau miręs. Pats aš atvykau
Į Palestiną su paskutiniuoju
Pastiprinimu ordino. Tačiau...

Kaip visa tai su Rechos broliu siejas?

NATANAS.

Mat jūsų tėvas...

RITERIS VIENUOLIS.

Jūs jį pažinojot?

Ir jį taip pat?

NATANAS.

Jis buvo mano draugas.

RITERIS VIENUOLIS.

Jis jūsų draugas buvo? Bet ar tai
Įmanoma, sakykite.

NATANAS.

Jisai
Volfu fon Filneku vadinos, bet
Nebuvo vokietis...

RITERIS VIENUOLIS.

Ir tai jūs žinot?

NATANAS.

Žmona jo buvo vokietė, tikrai,
Ir jis su jūsų motina trumpam
Nuvykęs buvo Vokietijon...

RITERIS VIENUOLIS.

Viskas,
Gana! Prašyčiau! Tačiau Rechos brolis?
Tas Rechos brolis...

NATANAS.

Esat jūs!

RITERIS VIENUOLIS.

Kas – aš?

Tai aš esu jos brolis?

RECHA.

Jis man – brolis?

ZITA.

Jos brolis!

SALADINAS.

Jo sesuo!

RECHA (*nori pulti prie jo*).

Ak, mano broli!

RITERIS VIENUOLIS (*atatupstas*).

Jos brolis!

RECHA (*sustojus ir atsigręžus į Nataną*).

To negali būt! Negali!
Pati širdis jam būtų pakuždėjus!
Mes esam apgavikai! Dieve, Dieve!

SALADINAS (*riteriui vienuoliui*).

Kaip? Apgavikai? Taip ir tu manai?
Tu drįsti taip galvoti? Apgavikas
Tu pats tada! Nes viskas sumeluota
Tavy: ir išvaizda, ir eigastis,
Ir balsas! Viskas svetima, ne tavo!

Tokios sesers nenori pripažinti!
Išeik!

RITERIS VIENUOLIS (*nuolankiai prieidamas prie jo*).
Sultone, bent jau tu galėtum
Taip neskubėt klaidingai išsiaiškint
Tos mano nuostabos ir sutrikimo!
Įsivaizduok Asadą mano vietoj,
Nors gal tai ir sunku įsivaizduoti –
Vargu ar tu ir jį pažint galėtum,
Jei jis patirtų tai, ką aš jaučiu
Šį mirksnį! (*Skubiai nueina prie Natano*)
Natanai, jūs iš manęs
Ir atimat, ir dovanojat daug.
Ne saujom, o glėbiais! O ne! Jūs duodat
Kur kas daugiau nei atimat! Kur kas
Daugiau!
(*Puldamas Rechai ant kaklo*) Ak, mano sese! Sese!

NATANAS.
Blanda
Fon Filnek!

RITERIS VIENUOLIS.
Blanda? Blanda? Tai ne Recha?
Ji nebe jūsų Recha? Dieve, jūs
Atsižadėti norit jos? Jūs norit
Grąžinti jai krikščionišką jos vardą?

Jūs dėl manęs atsižadate jos?
Bet, Natanai, palaukite! Kodėl,
Už ką gi jūs mokėti turit? Jūs?

NATANAS.

Už ką? Ak, jūs, vaikai, vaikai jūs mano!
Man lieka viltis, kad ir brolis mano
Dukters liks mano vaikas, – jei norės to.

Visi trys glėbesčiuojasi, tuo tarpu Saladinas sutrikęs prieina prie savo sesers

SALADINAS.

Ir ką tu pasakysi, sese?

ZITA.

Aš
Esu taip susijaudinus...

SALADINAS.

O aš,
O aš drebu iš šiurpulio, kad mūsų
Dar laukia ne mažesnis jaudulys!
Tad siūlau ruoštis tam, kiek dar gali.

ZITA.

Kas dar gi?

SALADINAS.

Natanai, tik porai žodžių!

Klausyk!

Kol Natanas prieina prie jo, Zita nueina pas Rechą ir riterį vienuolį pasidžiaugti su jais kartu; Natanas su Saladinu tuo tarpu šnekasi tyliau

Tu, Natanai, tik paklausyk!
Žiūrėk! Ar tu anksčiau nepaminėjai,
Kad...

NATANAS.
Koks dar „kad"?

SALADINAS.
Kad ne iš Vokietijos
Jo tėvas buvo kilęs; kad jisai
Ne vokiškos kilmės. Tai kas jis buvo?
Ir kur jisai galėjo būti gimęs?

NATANAS.
To jis net man atskleisti nenorėjo.
Iš jo paties nesu girdėjęs nieko.

SALADINAS.
Bet jis ne frankas? Ir ne vakarietis?

NATANAS.
O! Jei jau apie tai, gali būt tikras!
Kalbėdavo jis persiškai dažniausiai...

SALADINAS.

Iš tikro? Persiškai? Sakai, kad jis
Mieliausiai persiškai kalbėjo? Tai
Ko man daugiau dar reikia? Juk tai jis!
Juk jis tai buvo!

NATANAS.

Kas toks?

SALADINAS.

Mano brolis!
Neabejotina! Asadas mano!
Nėra nė abejonės!

NATANAS.

Na, jei tau
Pačiam galvon toksai spėjimas šovė:
Manau, kad ši knygelė tik patvirtins!

Paduoda jam brevijorių

SALADINAS (*godžiai jį atsiversdamas*).

Tai jo, tai jo ranka! Aš atpažįstu!

NATANAS.

Jie nieko dar nežino apie tai!
Dabar tik nuo tavęs priklauso, ką
Jiems reikia ir ką dera sužinoti!

SALADINAS (*toliau vartydamas knygą*).
Kad aš atsisakyčiau savo brolio
Vaikų? Kad savo dukterėčios, savo
Sūnėno nenorėčiau pripažinti?
Atsisakyčiau? Ir palikčiau tau?
Ne, taip nebus!
(*Vėl garsiai*) Tai jie! Tai jie, girdi!
Tai, Zita, jie, abu jie... tavo brolio
Vaikai!

Bėga jų apkabinti

ZITA (*jam iš paskos*).
Ką aš girdžiu! Ak, ar galėjo,
Ak, juk ir negalėjo būt kitaip!
SALADINAS (*riteriui vienuoliui*).
Na, užsispyrėli, dabar pamilti
Mane jau teks tau!
(*Rechai*) Siūliaus tau į tėvus –
Štai ir esu! Jau nebepasirinksi!
ZITA.
Ir aš! Ir aš!
SALADINAS.
Sūnau! Asadai mano!
Sūnau Asado!

RITERIS VIENUOLIS.

Štai, ir tavo kraujo
Yra many! Vadinas, tie sapnai,
Lankydavę vaikystėje, nebuvo
Vien tik tušti sapnai! (*Puola jam po kojų*)

SALADINAS.

Tai nevidonas!
Pats nujautė kai ką, o vos manęs
Jo žudiku nepavertė! Kad jį kur!

Visiems be žodžių glėbesčiuojantis nusileidžia uždanga

TURINYS

Išleido Naujosios Romuvos fondas
p. d. 2867, LT-01008 Vilnius
nromuva@gmail.com

Spausdino UAB Petro ofsetas
Savanorių pr. 174D, LT-03153 Vilnius
www.petroofsetas.lt

Tiražas 700 egz.

Kas supranta *Nataną*, pažįsta Lessingą.

FRIEDRICH SCHLEGEL

Lessingas buvo didžiausias protas,
ir tikrai pasimokyti iš jo galėjo tik jam lygus.
Neprilygstantiems jis buvo pavojingas.

JOHANN WOLFGANG GOETHE

Sakoma, kad Kopernikas atrado savo sistemą ir numirė.
...[Lessingas] parašė *Nataną Išmintingąjį* ir numirė.
...jis pralenkė savo šimtmetį daugiau nei vienu
žmogiškuoju amžiumi.

MOSES MENDELSSOHN

9 786098 035285